ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1931

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1932

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENCEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἡ Α.Μ. **ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.**
Ἡ Α.Β.Υ. **ὁ πρίγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.**
Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig. Davidstrasse 1.
Robert de Billy—Françe.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl. William Blegen.—Cincinnati, Ἡ. Π. Ἀ. Ἀθῆναι - Πλουτάρχου 9.
G. Bonni. - Roma. Via Genova 30.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Liverpool. Bedford Street 40.
Alfred Brueckner. Berlin. Friedenau. Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt. Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München Universität.
Edward Capps.—Princeton University Ἡ Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Ἀθῆναι, Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή.
J. Chamonard.—Paris 3, square du Croisic XV^{e}.
Ἰωσὴφ Χατζιδάκης. Ἡράκλειον (Κρήτης)—Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Paris.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Ludwig Curtius.—Poma. Via Sardegna 79.
Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανὸς († Τῷ 1931).
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Κηφισσίας 55.
Charles Diehl.—Paris, aven. Wagram 75.
Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld. — Berlin. Lichterfelde 1. Hortensien Str. 64.
Ἀθῆναι - Φειδίου 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—ὁδὸς Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Freiburg i. Br. Universität.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität.
Félix Durrbach.—Toulouse. Rue du Japon 40. († Αὔγουστον 1931).
Sam Eintrem.—Oslo. Norvège. Université.
Adolf Erman. — Berlin. Dahlem, Peter Lenéstrasse 72.
Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Umiversita.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - Ἡνωμ. Π. Ἀμερικῆς.

Ernest Gardner. — Tadworth (Surrey) Farm Corner.
Percy Gardner. — Oxford. Canterbury Road 12.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Gherardo Ghirardini. — Bologna. Via dell'Indipendenza 54.
Earl Granville. — England.
Angelo de Gubernatis. — Roma Università.
Rudolf Heberdey. — Graz. Mandell Strasse 26.
Edouard Herriot. — Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Hermann. — Dresden. Stephanienstrasse 13.
B. Hodge Hill. — Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen. — Berlin. Westend, Ebereschen Allee 11.
Maurice Holleaux. — Paris. Quai Malaquais 19.
André Joubin. — Paris.
Walter Judeich. — Jena. Universität.
Georg Karo. — Halle a. S. Universität. Ἀθῆναι - Φειδίου 1.
Paul Koschaker. — Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon. — London. British Museum.
Otto Kern. — Halle a. S. Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner. — Berlin. Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss. — München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης. — Ἀθῆναι, Ὁδὸς Ἡρῴδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand. — Lyon. 60 Avenue de Noailles.
Emmanuel Loewy. — Wien. Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan. — London. St Martin's Street.
Lucien Magne. — Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy. — Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
E. Martini. — Prag. Deutsche Universität.
Horazio Marucchi. — Roma. Santa Maria in Via 7 A. († Ἰανουάρ. 1931).
G. Mendel. — Paris. Rue de l'Observatoire 8.
William Miller. — Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βησσαρίωνος 8.
Gabriel Millet. — Paris. XIVe 34 Rue Hallé.
John Myres. — Oxford.
Charles Nizet. — Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Ferdinand Noack. — Berlin W 10. Tiergastenst 18 E. († 7βριον 1931).
Théodore Ouspensky. — Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Biagio Pace. — Roma, Camera dei Deputati.
Ettore Pais. — Roma. Via di Ripetta 102.
R. Paribeni. — Roma. Via dei Prefetti 22.

Paul Perdrizet.—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Università.
Alex Persson.—Uppsala Universität.
Giulio de Petra.—Napoli – Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn. Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, XIVe. Boul. Arago 97.
Νικόλαος Πολίτης.—Παρίσιοι.
Edmond Pottier.—Paris. 7e 10 bis Rue du Pré aux Clercs.
Camillo Praschniker.— Wien Uiversitàt.
A. von Premerstein.—Marburg. Universität.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—41, Braid Avenue, Edimburgh.
Pember W. Reeves.—London.
Salomon Reinach.—Boulogne-sur-Seine. Avenue Victor Hugo 16.
E. Reisch.—Wien XVIII. Karl Ludwigstrasse 28.
C. Ricci.—Roma. Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.
Giulio Rizzo.—Roma. Universitá.
David Moore Robinson.—Baltimore. Ἡν. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin, Lichterfelde-West, Holbein Str. 53.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel.—Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Gaetano de Sanctis.—Roma Università.
Rev. A. H. Sayce.—Edimburgh 8, Clalmers Cresent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. Main, Schumannstr. 49.
Alessandro Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen. Friedländerweg 39.
Ὁ Σεβ. πρώην Μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος. († Δ/βριον 1931).
Albert Trapman.—England.
Percy Ure.—Reading England. University.

A. I. B. Wace. London. Victoria and Albert Museum.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen.
Carl Watzinger.—Tübingen. Lenaustr. 6.
Th. Wiegand.—Berlin. Dahlem. Peter Lennéstr. 30.
Ulrich von Wilamowitz - Moellendorff, Excellenz. — Westend bei Berlin. Eichen, Allee 12. († 7βριον 1931).
Wilhelm Wilberg.— Wien. Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken.—Berlin. Westend. Leistikow Str. 2.
Adolph Wilhelm. Wien IX. Schlickgasse 5.
A. Willems. – Bruxelles. Université.
Paul Wolters.— München NW 2. Elvira Str. 4/0r. Ἀθῆναι - Φειδίου 1
Arthur Woodward.— London.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.
2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος.
3. * Ἀγγελόπουλος Ἠλίας.
4. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.
5. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.
6. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.
7. * Αἰγινήτης Βασίλειος.
8. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.
9. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλκας.
10. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.
11. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.
12. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.
13. Ἀξελὸς Ἰωάννης.
14. * Ἀποστολάκη Ἄννα.
15. Ἀποστολάκης Δημήτριος.
16. Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.
17. Βαλάσης Θωμᾶς.
18. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.
19. Βέλτσος Γεώργιος Νικόλ.
20. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.
21. * Βιζουκίδης Περικλῆς.
22. * Βολονάκης Μιχαήλ.
23. * Βορέας Θεόφιλος.
24. * Βότσης Νικόλαος († 5/9/1931).
25. Βουγιούκας Γεώργιος.
26. Γαλανὸς Σπυρίδων.
27. * Γαρδίκας Γεώργιος.
28. Γεδεὼν Μανουήλ.
29. * Γεννάδιος Ἰωάννης.
30. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.
31. Γεωργόπουλος Μελέτιος.
32. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
33. * Γκίζης Βαρθολομαῖος.
34. Γούδας Μιχαὴλ († 3/11/1931).
35. Γουδῆς Δημήτριος.
36. Γούσιος Κωνσταντῖνος
37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος.
39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
40. Δέφνερ Μιχαήλ.
41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
42. Δημητριάδης Δημήτριος.
43. * Δημητριάδης Χρῖστος.
44. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
45. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
46. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
47. * Dörpfeld Wilhelm.
48. Δουκάκη Εὐανθία.
49. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ.
50. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ.
51. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
52. Δρόσος Ἰωάννης.
53. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
54. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
55. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
56. * Ἐμπειρῖκος Μιχαήλ.
57. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
58. Ἔξαρχος Νικόλαος

59. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
60. * Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης.
61. * Εὐταξίας Ἀθανάσ. († Φεβρ. 1931).
62. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
63. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
64. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
65. * Ζυγομαλᾶς Ἀντώνιος.
66. Ζωγράφος Γεώργιος.
67. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
68. Ἠλιόπουλος Βασίλειος.
69. Ἠλιόπουλος Παναγιώτης.
70. * Ἠλιόπουλος Χρῖστος.
71. Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα
72. Θεοδότου Σόλων († 19/5/1931).
73. * Θεοδωρακάκης Στυλιανός.
74. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
75. † Θεόκλητος Σταυρουπόλεως
76. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.
77. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
78. * Καβαλλιερᾶτος Ἄννινος Μιλτ.
79. * Καζάζης Νεοκλῆς.
80. Καλαποθάκης Δημήτριος.
81. Καλιτσουνάκης Δημήτριος
82. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
83. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
84. Καλογερόπουλος Παναγιώτης.
85. Καμπάνης Νικόλαος.
86. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
87. Καντᾶς Ἠλίας.
88. Καντιάνης Νικόλαος.
89. Καπερώνης Νικόλαος.
90. * Καπετανάκης Νικόλαος.
91. Καπρουλᾶς Γεώργιος.
92. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
93. Καραθανάσης Δημήτριος.
94. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
95. Καράκαλος Νικόλαος.
96. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
97. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
98. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
99. Καρόλου Νικόλαος.
100. Καροῦζος Χρῖστος.
101. Κασσαβέτης Ἀλέξανδρος.
102. * Καστόρχης Δημήτριος.
103. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
104. Κάτσανος Νικόλαος.
105. Καψάλης Ἰωάννης
106. * Κλοντηρόπουλος Γεώργιος.
107. Κοκόλης Σπυρίδων.
108. Κολλιαβᾶς Γεώργιος.
109. Κολλινιάτης Ἠλίας.
110. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
111. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
112. Κοσμόπουλος Δημήτριος.
113. Κουγέας Σωκράτης.
114. Κούζης Ἀριστοτέλης.
115. Κουκουλὲς Φαίδων
116. * Κουμανούδης Πέτρος.
117. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
118. Κρανιώτης Ἰωάννης.
119. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
120. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
121. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
122. * Κριεζῆς Ἀντώνιος.
123. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
124. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
125. Κριμπᾶς Βασίλειος.
126. Κριμπᾶς Ἠλίας.
127. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
128. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
129. * Κύρης Μιχαήλ.
130. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
131. * Κυριακὸς Ἰωάννης.
132. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
133. Κωττάκης Λεωνίδας.
134. Λαμπίκης Βασίλειος.
135. Λάπας Γεώργιος.
136. * Λιβαδᾶς Μιχαήλ († 21/1/1931).

137. Λιβαδᾶς Νικόλαος.
138. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
139. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
140. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
141. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
142. Μαγιάσης Σωτήριος.
143. Μακκᾶ Ξανθίππη Π.
144. * Μακκᾶς Δημήτριος.
145. * Μακκᾶς Νικόλαος.
146. Μακρῆς Γεράσιμος.
147. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.
148. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
149. Μαντούδης Μιχαήλ.
150. * Μανωλίδης Σωκράτης.
151. Μαργαρίτης Σπυρίδων.
152. Μαριδάκης Γεώργιος.
153. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
154. Μαρκόπουλος Βασίλειος.
155. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
156. Μενάρδος Σῖμος.
157. * Μερκούρης Σπυρίδων.
158. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
159. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
160. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
161. Μηλιάδης Ἰωάννης.
162. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
163. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
164. * Μούσης Ἰωάννης.
165. Μουτσόπουλος Φώτιος.
166. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
167. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
168. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
169. Μπαχαρίας Στυλιανός.
170. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
171. Μπένσης Βλαδίμηρος.
172. Μπέρτος Νικόλαος.
173. Μπουρνιᾶς Ἀντώνιος.
174. Μυλωνᾶς Γεώργιος
175. * Μυστακίδης Βασίλειος.
176. Νατσούλης Βασίλειος.
177. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
178. * Νικολαΐδης Ἰωάννης.
179. * Νικολαΐδης Λουδοβῖκος.
180. * Noack Ferdinand. († 21/7/1931).
181. Νομικὸς Δημήτριος.
182. Νομικὸς Μᾶρκος.
183. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
184. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
185. * Οἰκονόμος Παναγιώτης Π. († 12 Ἰουλίου 1931).
186. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
187. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
188. Ὀρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
189. * Παγανέλης Σπυρίδων.
190. * Παγανέλης Στάμος († 15/3/1931).
191. * Παλαμᾶς Κωστῆς.
192. Πάλλας Δημήτριος.
193. Παμπούκας Ἀπόστολος.
194. * Παναγιωτόπουλος. Ἀνδρέας.
195. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
196. Πανταζῆς Παναγιώτης.
197. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
198. Παντελίδης Χρῖστος.
199. Παξιμάδης Σπυρίδων.
200. Παπαγεωργίου Φιλώτας
201. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος
202. Παπαδάκης Νικόλαος.
203. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
204. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
205. Παπάζογλου Γεώργιος.
206. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
207. Παπαθανασίου Πάνος.
208. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
209. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
210. Παπαϊωάννου Πάνος.
211. Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος.
212. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.

213. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
214. Παπανδρέου Γεώργιος.
215. Παπανδρέου Πάνος.
216. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
217. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
218. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.
219. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
220. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
221. * Παπαστράτος Σωτήριος.
222. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
223. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
224. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
225. * Παπαφράγκος Στάμος.
226. * Παππούλιας Δημήτριος.
227. Παππούλιας Κωνσταντῖνος († 1/8/1932).
228. Παράσχος Γεώργιος.
229. Πατσουράκος Ἰωάννης.
230. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
231. Πελεκίδης Εὐστράτιος.
232. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
233. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
234. Πετρακάκος Δημήτριος.
235. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
236. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
237. Πετρόπουλος Γεώργιος.
238. Πίππας Δημοσθένης.
239. Πίστης Νικόλαος.
240. Πιτίδης Μιχαήλ.
241. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
242. * Πολίτης Νικόλαος.
243. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
244. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
245. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
246. Πουλίτσας Παναγιώτης.
247. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
248. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
249. Πρινάρης Κίμων.
250. * Πὼπ Γεώργιος.
251. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
252. * Ρακτιβὰν Κωνσταντῖνος
253. * Ράλλης Γεώργιος.
254. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
255. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
256. Ρίζος Σταμάτιος.
257. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
258. Ροζάκης Σταμάτιος.
259. Ρουμπάνης Γεώργιος
260. Ρουμπάνης Ἰωάννης.
261. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
262. Ροῦφος Λουκᾶς Κανακάρης.
263. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
264. Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
265. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
266. * Ρώσσης Ζῆκος.
267. Σαδούκας Χρῖστος.
268. Σακελλαρίου Γεώργιος.
269. Σάρρου Αἰμιλία.
270. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
271. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
272. Σκάσσης Ἐρρῖκος.
273. Σκάσσης Θωμᾶς.
274. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
275. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
276. * Σκουζὲς Ἀλέξανδρος.
277. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
278. Σούλης Γεώργιος.
279. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
280. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
281. * Στάης Σπυρίδων († 24/9/1931).
282. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
283. Σταθᾶτος Ἀντώνιος.
284. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
285. Στάμος Ἰωάννης.
286. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
287. Στασινόπουλος Σύριος.
288. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
289. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.

290. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
291. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
292. * Στρέϊτ Γεώργιος.
293. * Σφακιανάκης Παναγιώτης.
294. Σφήκας Δημήτριος.
295. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
296. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
297. Τεγόπουλος Στυλιανός.
298. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.
299. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
300. * Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
301. Τρικούπης Σπυρίδων.
302. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
303. Τσακαλῶτος Πολύβιος.
304. Τσιπούρας Δημήτριος.
305. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
306. * Τσούντας Χρῖστος.
307. Τσόχας Γεώργιος.
308. * Fabricius Ernst.
309. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
310. * Φιλάρετος Γεώργιος.
311. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
312. Φὶξ Ἰωάννης Καρόλου.
313. Φουντούλης Δημήτριος.
314. Φουρίκης Πέτρος.
315. Φωτόπουλος Δημήτριος.
316. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
317. Χαριτάκης Γεώργιος.
318. Χαρίτος Ἰωάννης.
319. * Χατζάκος Ματθαῖος.
320. Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
321. * Χατζιδάκης Γεώργιος.
322. Χόνδρος Δημήτριος.
323. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
324. Χοστέβας Δημόφιλος.
325. Χριστίδης Δημήτριος.
326. Χριστόπουλος Μιχαὴλ.
327. Χριστόπουλος Σπυρίδων.
328. Χρυσάφης Ἰωάννης.
329. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931 ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΓΕΝΙΚΗι ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗι 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1932

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Πρὸ πάσης ἄλλης λογοδοσίας τελοῦμεν καὶ ἐφέτος τὸ ὀφειλόμενον μνημόσυνον τῶν φίλων ἡμῶν ἑταίρων καὶ συναγωνιστῶν.

Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων ἐξέλιπον κατὰ τὸ 1931 :

Ὁ Ὁράτιος Marucchi ὁ γνωστότατος Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος καὶ Γεν. Διευθυντὴς τῶν Παπικῶν ἀρχαιολογ. συλλογῶν, περὶ τὴν χριστιανικὴν ἰδίᾳ ἀρχαιολογίαν εὐδοκιμώτατα ἀσχοληθείς.

Ὁ ἐν Τουλούζῃ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων Felix Durrbach ἀπέθανεν καταλείπων ἀξιολογώτατον ἐπιστημονικὸν ἔργον, ἰδίᾳ ἐπιγραφικόν, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ θέλει παραμείνει συνδεδεμένον ἀρρήκτως μετὰ τῆς Δήλου. Ἡ αὐταπαρνησία καὶ ἡ ἀθόρυβος ἀφοσίωσις τοῦ Durrbach εἰς τοὺς πλουσίους ἐπιγραφικοὺς θησαυροὺς τῆς Δήλου ὑπῆρξε πολύτιμος προϋπόθεσις τῆς κοπιώδους μελέτης καὶ ἐπιμόνου ἐπεξεργασίας τῶν σημαντικωτάτων ἐκείνων ἱστορικῶν ἀρχείων. Καρπὸς δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ἔκδοσις δύο ὀγκωδῶν τόμων ἐπιγραφῶν τῆς Δήλου, ὅπου ὁ Durrbach ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐν ταῖς IG τοῦ Βερολίνου ἐκδοθέντος ὑπ' αὐτοῦ τόμου, παρέσχε νέα καὶ πλείονα ἁδρὰ

δείγματα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιγραφικῆς πείρας καὶ τῆς βαθείας γνώσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Φερδινάνδος Noack, καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ὅλως αἰφνιδίως καὶ ἐν πλήρει δράσει ἀποθανὼν ἐστέρησε τὴν Γερμανίαν ἐπιφανοῦς ἀρχαιολόγου. Ἡ ἐπιστημονικὴ κατεύθυνσις τοῦ Noack ἔφερεν αὐτὸν ἐνωρὶς πρὸς Ἑλληνικὰ θέματα καὶ τὸν συνέδεσε καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους αὐτῆς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐξετίμησαν παρὰ τὴν ἐπιστημονικήν του ὑπεροχὴν τὴν αὐτόματον καὶ ἀνεπιφύλακτον εὐγένειαν τοῦ ἤθους του.

Ἡ ἀρχαιολογία ὀφείλει εἰς τὸν Noack ἀξιολόγους ἀρχιτεκτονικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας, τὸ δὲ τελευταῖον αὐτοῦ μέγα ἔργον περὶ Ἐλευσῖνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, θὰ παραμείνῃ πολύτιμον βοήθημα ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν παρ' ὅλας τὰς τροποποιήσεις, τὰς ὁποίας ἐπέφερον εἰς αὐτὸ αἱ νεώταται ἀνασκαφαὶ τῆς Ἐλευσῖνος.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλο σημαντικὸν ἔργον ἠσχολεῖτο ὁ Noack προετοιμάζων τὴν ἔκδοσιν παλαιῶν αὐτοῦ μελετῶν περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς τοπογραφίας καὶ τῶν μνημείων τῆς Ἀκαρνανίας. Θὰ εἶναι λυπηρότατον διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐὰν ὁ σκληρὸς καὶ πρόωρος θάνατος τοῦ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος ἔχῃ στερήσει τὴν ἐπιστήμην διὰ παντὸς τοῦ πολυτίμου τούτου καρποῦ τῶν μελετῶν του.

Ἀλλ' ἡ 25η Σεπτεμβρίου 1931 ἀπέβη ἡμέρα παγκοσμίου φιλολογικοῦ πένθους, διότι κατὰ ταύτην ἐσβέσθη ἡ μεγάλη ζείδωρος πνοὴ τοῦ Οὐλερίχου von Wilamowitz-Moellendorff, ὁ ὁποῖος ἐπὶ δύο γενεὰς κατηύγασε τὸ ἐπιστημονικὸν στερέωμα καὶ κατεκυρίευσε πᾶσαν φιλολογικὴν χώραν, μὴ κουρασθεὶς μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὴν λαμπάδα, ἵνα φωτίζῃ τὸν δρόμον τοῦ παμμεγίστου ἑσμοῦ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων μαθητῶν του.

Παρὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν του ἡ διάνοιά του δὲν ἐγνώρισε τὸ γῆρας καὶ τὴν κόπωσιν, ἀλλ' ἀνέδιδε διαρκῶς νέους

κλάδους καὶ νέους καρποὺς ὡς ἡ γηραιὰ δρῦς, τῆς ὁποίας τὴν ζωὴν ἀνακόπτει μόνον ὁ κεραυνός.

Τὴν μεγάλην προσωπικότητα τοῦ Wilamowitz ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας χαρακτηρίζει ἀσυνήθης ὀξύτης κρίσεως καὶ ἀπέραντος μνήμη, αἱ ὁποῖαι προσεπόρισαν εἰς αὐτὸν οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας εὐρυτάτην καὶ ἑδραιοτάτην γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν λογοτεχνιῶν ἀκριβεστάτην προσοικείωσιν.

Ἀλλ᾽ ἡ οὐσιώδης αὐτοῦ σημασία διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς φιλολογίας δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ εὐρυμάθεια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπ᾽ αὐτῆς ὁρμωμένη κολοσσιαία αὐτοῦ προσωπικὴ συμβολὴ — ἀλλὰ κυρίως ἡ νέα κατεύθυνσις τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν, τὴν ὁποίαν ἐσημείωσεν ἡ ἰσχυρά του προσωπικότης. Ἡ νέα αὕτη μεθοδικὴ ἀρχὴ πρὸς γνῶσιν τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἦτο ἀκριβῶς ἡ πρὸς πᾶσαν φιλολογικὴν περίοδον ἀπροκατάληπτος προσοχή, ἀνεξαρτήτως ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, καὶ ἔτι εὐρύτερον ἡ μελέτη σύμπαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὑπὸ πᾶσαν αὐτοῦ ἐκδήλωσιν, ὥστε ἡ ἀρχαία φιλολογία νὰ εἶναι αἰσθητὴ ἐν τῷ ὅλῳ ἀρχαίῳ πολιτισμῷ καὶ ἱστορικῶς καὶ πραγματικῶς, ὡς ἀπαύγασμα τοῦ ὅλου βίου. Ἡ θέσις αὕτη τοῦ Wilamowitz, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη ζωηρότατα ἐν τῇ προσωπικῇ του ἐπιστημονικῇ δράσει, ἀπέφερεν ἀγλαωτάτους καρποὺς καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ φιλολογικῇ ἐρεύνῃ τῆς Γερμανίας.

Ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὑπερόχου ἀνδρός, διότι δὲν εἶναι συνήθη τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνον διέκρινον. Ὁ Wilamowitz δὲν ὑπῆρξεν ἁπλῶς μέγας φιλόλογος, ὑπῆρξεν αὐτόχρημα ἀρχαῖος Ἕλλην ἐγκλείων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ ἑρμηνεύων τὸν μεγάλον ἐκεῖνον κόσμον οὐχὶ μετὰ κόπου καὶ ἀβεβαιότητος, ἀλλὰ μετὰ προχειρότητος καὶ αὐτομάτου τρόπον τινὰ φυσικότητος καὶ ζωηρότητος ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ συνυφασμένης μετὰ τῆς ὑποστάσεώς του οἰκογενειακῆς καὶ προσωπικῆς του ἱστορίας. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος ὑπῆρξεν ἐν τῇ διανοίᾳ του καὶ ἐν τῇ φαντασίᾳ του ὁλοζώντανος, ἡ δὲ ἑρμηνεία αὐτοῦ καθίστατο εὐκολωτάτη διὰ συγκρίσεων καὶ μεταφορῶν

συχνοτάτων ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου πλειόνων ἐθνῶν, οὐχὶ δὲ ὀλιγώτερον ἐξ αὐτῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καὶ ἡ προφορικὴ καὶ ἡ γραπτὴ ἦτο ἡ ἐκδήλωσις ὑπερόχου πνεύματος ἐπιφερομένου ἐπὶ τῆς ὕλης. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω τὸ τελευταῖον βαθὺ αὐτοῦ ἔργον περὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, τὸ σημαντικὸν τοῦτο ἐπιστέγασμα τῆς μακροτάτης αὐτοῦ παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει φωτεινότατον στέφανον εἰς τὴν μεγάλην μορφὴν τοῦ Wilamowitz ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία ὀφείλει ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν ὑπέροχον ἄνδρα διὰ τὴν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν διαρκῆ συμβουλὴν καὶ διεύθυνσίν του συντελεσθεῖσαν ἀνακαίνισιν τῆς μεγάλης συναγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς ὑπὸ τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας ἐκδιδομένης, ἡ ὁποία ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Boeckh εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Wilamowitz τὸν ὑπεράξιον ἐκείνου διάδοχον.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐπιτίμων ἑταίρων ἐξέλιπον ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανὸς καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρῴην Ἀθηνῶν Θεόκλητος, διαπρεπεῖς ἱεράρχαι σημαντικὰς προσενεγκόντες ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῶν ἰσοβίων καὶ τακτικῶν ἑταίρων ἀπέθανον: Ὁ πρῴην Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Ἀθανάσιος Εὐταξίας, ὁ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Καββαδία συντάξας τὸν ἀρχαιολογικὸν νόμον τοῦ 1899. Ὁ πρῴην Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Σπυρίδων Στάης, ζωηρὸν πάντοτε ἐπιδείξας ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἡμῶν πραγμάτων καὶ μετὰ στοργῆς μεγάλης παρακολουθήσας τὰς ἐργασίας τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ὁ ἔνδοξος ὑποναύαρχος Νικόλαος Βότσης, συνδέσας ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του πρὸς εὐκλεεῖς πολεμικὰς πράξεις τῆς προσφάτου ἡμῶν ναυτικῆς ἱστορίας. Ὁ πρῴην Ὑπουργὸς καὶ σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας ὑποναύαρχος Μιχαὴλ Γούδας, διακεκριμένος ἱστοριοδίφης καὶ ἐπιφανὴς ναυτικὸς συγγραφεύς. Ὁ παιδαγωγικὸς καὶ ἐπὶ μακρὸν σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας Παναγιώτης Π. Οἰκονόμος, ὁ

ἤδη τῷ 1889 δι' ὠφελιμωτάτου βιβλίου εἰσαγαγὼν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἱστορίαν τῶν μνημείων καὶ τὴν μελέτην τῶν μουσείων, θέσας δὲ ὡς βάσιν τῆς μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ διαπρεπὴς καὶ φιλογικώτατος νομικὸς Μιχαὴλ Λιβαδᾶς ὁ ἄξιος διάδοχος τοῦ Βασ. Οἰκονομίδου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁ διακεκριμένος ἐπίτιμος Ἀρεοπαγίτης Στάμος Παγανέλης.

Ὅλως δὲ προώρως καὶ σκληρῶς ἀφηρπάγησαν οἱ νεαροὶ ἡμῶν ἑταῖροι Σόλων Θεοδότου, δικηγόρος καὶ ἐπανειλημμένως γραμματεὺς τῶν Γεν. Συνελεύσεων τῆς Ἑταιρείας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παππούλιας, ὠφελιμώτατα ἐργασθεὶς ὡς τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας.

Τὰς ἀραιωθείσας διὰ τοῦ θανάτου τριῶν ἰσοβίων ἑταίρων τάξεις ἐπιθυμοῦν νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ Συμβούλιον ἐξέλεξε, καθ' ὃ ἔχει ἐκ τοῦ Ὀργανισμοῦ δικαίωμα, τακτικὸν ἰσόβιον ἑταῖρον τὸν ἐπιφανῆ Μαθηματικὸν κ. Κωνσταντῖνον Καραθεοδωρῆ, μετὰ ἰδιαιτέρας στοργῆς παρακολουθοῦντα πάντοτε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1931 ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους διὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀναστηλώσεως κ. Ἀ. Ὀρλάνδου, ὁ ὁποῖος ἔτυχε καὶ τῆς χρηματικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξεν ἡ ὁλοσχερὴς ἀποκάλυψις τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ὠδείου καὶ ἡ ἐνδεχομένη ἀνεύρεσις βάσεων ἐσωτερικῶν κιόνων κατὰ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο. Ἡ ἐκσκαφὴ τῆς βαθείας ἐπιχώσεως ταύτης συνήντησε κατὰ μὲν τὰ ἀνώτατα στρώματα μεταγενεστέρους πίθους καὶ κεραμοσκεπεῖς χριστιανικοὺς τάφους, κατὰ δὲ τὰ κατώτερα, θραύσματα ἀγγείων τοῦ 6ου,

τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. ἀνάμικτα μετὰ εἰδωλίων ῥωμ. χρόνων καὶ πηλίνων λύχνων μετὰ ποικίλης διακοσμήσεως, ἑνὸς δὲ προερχομένου ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἐργαστηρίου τῆς Χιόνης.

Ὑπεράνω τοῦ δαπέδου τοῦ Ὠδείου καὶ εἰς ὕψος 0.80 μ. εὑρέθη κεκλιμένον στρῶμα μικρῶν χαλίκων, ὑπ' αὐτὸ δὲ ἀμμῶδες στρῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ὄστρακα καὶ ἀγαλμάτια καὶ βωμὸς καὶ βάθρον.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ Ὠδείου δὲν ἀνευρέθησαν αἱ ἀναμενόμεναι βάσεις κιόνων ἐσωτερικῶν. Ἡ διατήρησις ὅμως τοῦ ἀποκαλυφθέντος Β τοίχου ἰδίᾳ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν εἶναι καλὴ σῳζομένων καὶ τῶν Ὑμηττίων ὀρθοστατῶν καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ταινίας ἐκ μαρμάρου Πεντέλης, ὡς καὶ 3 ἕως 4 πωρίνων δόμων ὑπεράνω ταύτης. Ἐπὶ τοῦ μερικῶς διασωθέντος ἐπιχρίσματος τοῦ πωρίνου τούτου τοίχου, σῴζονται λείψανα ἐζωγραφημένης διακοσμήσεως, ἡ ὁποία εἰς ἓν σημεῖον διατηρεῖ καθαρὰν τὴν παράστασιν Παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως καὶ στεφάνου εἰς ἀνάμνησιν ἴσως νίκης τινός.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχετικῶς καλὴν διατήρησιν τοῦ Β τοίχου εἰς ὕψ. 3.80 καὶ μῆκ. 14 περ. μέτρων, ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Ὠδείου δὲν σῴζεται ὑπεράνω τῆς εὐθυντηρίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐξικνεῖται μετά τινων διαλείψεων μέχρι τῆς ἀνατολ. παρόδου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἤτοι περὶ τὰ 22 μέτρα.

Εὑρήματα τοῦ κατωτάτου στρώματος ἦσαν πλὴν ἄλλων τινῶν δευτερευούσης ἀξίας:

α') Ἀγαλμάτιον μαρμάρινον Διονύσου ἢ Ἀπόλλωνος, ἀκέφαλον καὶ ἄνευ τῶν ἄκρων ποδῶν, ἀντίγραφον ῥωμ. χρόνων κατὰ πρότυπον τοῦ 4ου πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος.

β') Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐργασίαν δεικνύει καὶ μικρὸν μαρμάρινον ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος τρεχούσης πρὸς τὰ ἀριστερά.

γ') Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ κατὰ χώραν ἀνεύρεσις βωμοῦ σχήματος ὀμφαλοῦ, ἔχοντος ἄνω κυκλικὴν κοιλότητα. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ἐπικεχρισμένη, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιχρίσματος ὑπάρχει ἐζωγραφημένον ἀγρηνόν. Παρὰ τὴν βάσιν τοῦ βωμοῦ παρετηρήθησαν πολλὰ λείψανα καύσεως.

δ΄) Ἀξιόλογον εἶναι καὶ τριγωνικὸν κοιλόπλευρον βάθρον ἐπινικίου χορηγικοῦ τρίποδος, εὑρεθὲν ἀνεστραμμένον παρὰ τὸν βωμόν. Ἐπὶ δύο τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ καλῶς σῳζομένη ἀναμνηστικὴ χορηγικὴ ἐπιγραφή:

Ὁ Δῆμος ἐχορήγει, Σώνικος ἦρχεν,
ἀγωνοθέτης Δρακοντίδης Δράκοντος Παιανιεύς,
Πανδιονὶς παίδων ἐνίκα, Νικοκλῆς Ἀθηναῖος ηὔλει
Σωσίβιος Ἀθηναῖος ἐδίδασκεν.

Στηριζόμενος εἰς τὸν ἄρχοντα Σώνικον ὁ ἀνασκάπτων χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸ 175/4 π.Χ.

2. Ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ ὁ καθηγητὴς κ. Σωτηρίου ἐξηκολούθησε τὰς ἀπὸ ἐτῶν ἐκτελουμένας ἐκεῖ σπουδαίας ἐργασίας του πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν χριστιανικῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1931 ἀπεκαλύφθησαν ἐντελῶς τὰ πέρυσι ἐν μέρει ἀνασκαφέντα διαμερίσματα μεγάλου κτίσματος καὶ ἐκαθαρίσθησαν τὰ ἐν αὐτοῖς ψηφιδωτά.

Πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τοῦ ἀνασκαπτομένου κτίσματος ὁ κ. Σωτηρίου ἐπεξέτεινε τὴν ἔρευναν περαιτέρω καὶ ἀνεῦρε στυλοβάτην μετὰ βάσεων ἀσβεστοποιημένων ὡς καὶ κορμῶν κιόνων καὶ βάσεων παραστάδων. Τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ στυλοβάτου συσχετιζόμενον πρὸς ἄλλο μέρος στυλοβάτου εὑρεθὲν πέρυσι ἀπαρτίζει ἕνα ἑνιαῖον στυλοβάτην μεγάλου, ὡς φαίνεται, αἰθρίου, αἱ δὲ περὶ αὐτὸ αἴθουσαι εἶναι αἱ στοαὶ αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὰ μετὰ τῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων ΒΔ διαμερίσματα ἀνήκουσιν εἰς προσκτίσματα.

Τὸ ἀνασκαπτόμενον σημαντικώτατον οἰκοδόμημα ἔχει ἀκόμη ἀνάγκην ἀνασκαφικῆς διασαφήσεως, ἵνα καταστῇ καταληπτὸν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἶναι τριῶν ἐποχῶν:

α΄) *Ῥωμαϊκὰ* τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος (ἐπίκρανα παραστάδων μὲ ἐξέχοντα ἀνάγλυφα, ἰωνικὰ κιονόκρανα μὲ διπλᾶς διαγωνίους ἕλικας κ. ἄ.).

β΄) *Πρωτοχριστιανικὰ* τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ

6ου αἰῶνος (μεγάλα ἀναδιπλούμενα κιονόκρανα τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Θεοδοσιανὰ κιονόκρανα, θωράκια κ.ἄ.)

γ΄) Σειρὰ γλυπτῶν μελῶν, ἐχόντων θέματα πρωτοχριστιανικὰ ἐκφυλισθέντα, ἀλλὰ σύνθεσιν καὶ τεχνικὴν ἐκτέλεσιν πρώτην φοράν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, ἀπαντῶσαν ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναγομένην εἰς μεταβατικὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς πρωτοχριστιανικῆς εἰς τὴν Βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν ἤτοι εἰς τὸν 7ον αἰῶνα τελευτῶντα, ὅτε κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις τελευτᾷ καὶ ἡ ζωὴ τῆς πόλεως.

Πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην συμφωνοῦσι καὶ αἱ περὶ τῶν ψηφιδωτῶν γενόμεναι παρατηρήσεις. Καὶ τὰ ψηφιδωτὰ κατανέμονται εἰς διαφόρους περιόδους οὐχὶ μόνον κατὰ λόγον τῶν διακοσμητικῶν αὐτῶν θεμάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ λόγον τοῦ διαφόρου ὕψους τῶν ἐπιπέδων αὐτῶν. Εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν περίοδον ἀνήκει τὸ βαθύτερον ὅλων κείμενον γεωμετρικὸν ψηφιδωτὸν τοῦ μικροῦ αἰθρίου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος ἀνήκουσι τὰ μετὰ ζωϊκῶν παραστάσεων ψηφιδωτά. Μεταγενέστερον δὲ εἶναι ἴσως τὸ δάπεδον τοῦ περιστύλου χώρου τοῦ ἀνευρεθέντος ἐφέτος, ὅπως συνάγεται ἐκ τῶν ἀποτυπωμάτων θωρακίων τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰῶνος, τῶν παρατηρηθέντων ἐπὶ τοῦ ἐκ κεραμοκονιάματος (κορασανίου) ὑποστρώματος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ προγενέστερα ταῦτα ἀρχιτ. μέλη ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἐπίστρωμα.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἄρα ἀνασκαφικῶν ἐνδείξεων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν 1) ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ ἀνασκαπτομένῳ οἰκοδομήματι μέρη ῥωμαϊκοῦ κτίσματος τοῦ 3ου ἴσως μ. Χ. αἰῶνος 2) ὅτι τοῦ ῥωμ. τούτου κτίσματος ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ λείψανα μετὰ νέου ὑλικοῦ, πρὸς οἰκοδομίαν μεγαλοπρεποῦς χριστιανικοῦ μνημείου καὶ 3) ὅτι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπέστη νέας μεγάλας ἐπισκευάς.

Ἐκ τῆς προόδου τῶν ἀνασκαφῶν ἀναμένομεν, ὅπως καθορισθῇ σαφῶς τὸ εἶδος τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ ὁποίου ἡ φύσις δὲν φαίνεται, ἤδη ἀπὸ τοῦδε, ἀστική, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκκλησιαστική.

3. Τὰς ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας ἀξιολόγους ἀνασκαφικὰς ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, συνεπικουροῦντος καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου.

Αἱ ἔρευναι τοῦ 1931 περιστράφησαν εἰς πλείονας δοκιμαστικὰς σκαφὰς εἰς διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἔνθα ἡ ἀποτελμάτωσις τοῦ τόπου καὶ ἡ καλλιέργεια ἐπέτρεπε τοιαύτας ἐργασίας.

Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον τῶν σημείων τούτων εὑρέθη μικρὸν ἀγαλμάτιον χαλκοῦ Ἑρμοῦ κερδῴου, φέροντος εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα κηρύκειον, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν βαλάντιον.

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν θέσιν διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις πολλῶν ῥωμαϊκῶν τειχίων καὶ κτισμάτων. Εἰς τρίτην θέσιν ἀνεφάνησαν σημαντικώτεροι τοῖχοι ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὑφ᾽ οὓς πιθανώτατα κρύπτονται κτίσματα παλαιότερα Μακεδονικά.

Εἰς ἄλλην θέσιν ἀνεκαλύφθη καὶ ἐκαθαρίσθη ἐν μέρει Ἑλληνιστικῶν χρόνων Μακεδονικὸν κτίσμα, τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν καί τινα λείψανα ὡραίων μαρμαρίνων κιόνων.

Τὸ μῆκος τοῦ κτίσματος εἶναι 12 μ., τὸ βάθος 15 μ. Ἐπειδή, δὲ καὶ ἄλλοτε παρὰ τὸ κτίσμα τοῦτο διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις εὐρείας πλατείας, περιβαλλομένης ὑπὸ εὐρυχώρων δωματίων καὶ Μακεδονικῶν καὶ ἀρχαιοτέρων Ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἐνδείκνυται ἡ εἰκασία τοῦ ἀνασκάπτοντος ὅτι πρόκειται περὶ ἀγορᾶς ἢ γυμνασίου τῆς πόλεως, ἀξίου περαιτέρω ἐξερευνήσεως, ἔστω καὶ ἂν ἡ βλάστησις ἐκεῖ ἔχῃ καταστρέψει πολλὰ τῶν ὑποκειμένων.

Παρὰ τὴν θέσιν Ἁγιονέρι, ἔξω τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς πόλεως, ὁ κ. Σωτηριάδης ἀπεκάλυψεν ὡραίους τοίχους ἐκ λίθων μεγάλων λαξευτῶν καὶ καλῶς προσηρμοσμένων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης, χωρίζοντας δωμάτια μεγάλα ὡς περὶ στοάν. Περαιτέρω ἀνευρέθησαν ἄλλα ἰδιωτικὰ οἰκήματα. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἅπας ὁ ἐκτεταμένος νῦν ἑλώδης χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον φέρει ἡ διασχίζουσα τὴν ἀρχαίαν πόλιν πλακόστρωτος ὁδός, ἀπετέλει κάλλιστον μέρος τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμόν.

Παρὰ τὰς σκαφικὰς ταύτας ἐρεύνας ὁ κ. Σωτηριάδης ἐμελέτησε τὸ πεδίον τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ταγματάρχου Σερεπετζῆ καὶ λοχαγοῦ Παππαδάκη, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου θὰ εἶναι ὅτι ὁ συντασσόμενος διὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας μέγας τοπογραφικὸς χάρτης θὰ εἶναι κατὰ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο σημεῖον πληρέστερος καὶ ἀκριβέστερος, ὥστε νὰ καταστῇ ἀσφαλὲς βοήθημα μελέτης τοῦ ζητήματος.

Παρὰ τὸν σταθμὸν Κολινδροῦ εἰς τὸ χωρίον Λιμπάνοβον ἀνευρέθησαν καὶ ἀντεγράφησαν δύο ἀξιόλογοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 15ου αἰῶνος.

Ὡσαύτως ἐμελετήθησαν παλαιὰ Ἑλληνικὰ τείχη, πάχους 2 καὶ ἡμίσεος μέτρων, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀνασκάπτοντος ἀναγόμενα εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πιέρων.

Παρὰ ταῦτα τέσσαρας ὥρας πρὸς Δ τοῦ Δίου καὶ πλησίον τῆς Πέτρας ὁ κ. Σωτηράδης ἐσημείωσε τὴν θέσιν σπουδαίας πόλεως, ὡς ἐκ τῶν σημαντικῶν αὐτῆς τειχῶν συνάγεται, ἡ ὁποία διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν μέχρι τοῦδε περιηγητῶν, δὲν δύναται δὲ ἀκόμη νὰ ταυτισθῇ.

Ὡσαύτως ἡμίσειαν ὥραν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δίου διεπιστώθησαν τριάκοντα περίπου σωροὶ τυμβοειδεῖς μεγαλολίθων, ἔχοντες κάτω κυκλικὰς βάσεις ἐξ ὀγκολίθων. Πρόχειρος ἔρευνα ἐξηκρίβωσεν ὅτι οἱ τυμβοειδεῖς σωροὶ οὗτοι ἔκρυπτόν ποτε ἐν τῷ κέντρῳ τάφους σχηματιζομένους διὰ πλακῶν. Οἱ τάφοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς πόλιν, ἔχουσαν ἀκρόπολιν ἐπὶ μεγάλου λοφοειδοῦς ὑψώματος, τὸ ὁποῖον καλεῖται νῦν Καστράκι. Μέλλουσα ἔρευνα θὰ δείξῃ ἂν πρόκειται ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ παλαιοτάτου Δίου ἢ περὶ ἄλλης τινὸς πόλεως.

Πέντε ὥρας νοτίως τοῦ Δίου καὶ κατὰ τὴν θέσιν Καλύβια τῆς Σκοτίνας, ὅπου ὁρμητικῶς καταπίπτει ὁ διὰ τοῦτο ὀρθῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κληθεὶς ποταμὸς «Σῦς» (ἀγριόχοιρος) ἐβεβαιώθη ἡ ὕπαρξις ἀρχαίου ἱεροῦ, δικαιολογοῦσα τὴν περὶ τὴν θέσιν ταύτην τοποθέτησιν τῆς πόλεως Λείβηθρα ὑπὸ τοῦ Leake.

Ἡ τοπογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλην παρέσχε

πολύτιμον ἐπικουρίαν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν ἔργον τοῦ Δίου διὰ τῆς συντάξεως ἀκριβοῦς χωρογραφικοῦ σχεδίου τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἡ δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τέλος γενομένη κατασκευὴ μικροῦ τοπικοῦ μουσείου πρὸς διαφύλαξιν τῶν εὑρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς θέλει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολὺ διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν Δίῳ ἀξιολόγων ἐρευνῶν.

4. Τὰς ἐν Φλωρίνῃ τῆς Μακεδονίας ἀνασκαφικὰς ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κεραμοπούλλου.

Κατὰ τὸ 1931 ἡ ἔρευνα ἐγένετο ἐντὸς ἀγροῦ προθύμως ἀπαλλοτριωθέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου Φλωρίνης ἀντὶ 50 χιλιάδων δραχμῶν.

Πλατεῖα δοκιμαστικὴ τάφρος ἀνοιχθεῖσα ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, ἀπεκάλυψεν εἰς βάθος 0μ.50 - 1μ.30 ἐρείπια οἰκιῶν συνεχῆ, κατεσκευασμένων κάτω μὲν ἐκ λίθων, ἄνω δὲ ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ὡς καὶ αἱ προηγουμένως εὑρεθεῖσαι. Ἡ ὁλοσχερὴς ἀποκάλυψις τῶν οἰκιῶν δι᾿ ἐπεκτάσεως τῆς σκαφῆς θὰ εἶναι ἔργον τῆς προσεχοῦς ἐρεύνης.

Τὰ γενόμενα κινητὰ εὑρήματα περιλαμβάνουσιν ὑδρίας ἀγανώτους πηλίνας, κύλικας μελαμβαφεῖς μετ᾿ ἐντύπων κοσμημάτων, σκύφους μετ᾿ ἀναγλύφων βωμῶν καὶ ἐρωτιδέων ἢ σκηνῶν ἄλλων τε καὶ ἐρωτικῶν, ἐνίοτε δὲ μετὰ γραμμάτων λειψάνων ἑρμηνευτικῶν ἐπιγραφῶν, πίθους μετὰ σφραγῖδος «*Παραμόνου*», τεμάχια μητρῶν ζῴων πηλίνων κἄ. Ὡσαύτως εὑρέθη μικρὸς χαλκοῦς Ἑρμῆς ἀρχαΐζων τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἔχων ἐπὶ τῆς στήλης χαρακτὸν κηρύκειον, ὅμοιος πρὸς εὑρεθέντα πρό τινος χρόνου ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Σέρβων γενομέναις ἀνασκαφαῖς τοῦ Περλεπέ, τῷ ἀρχαίῳ Πριλάπῳ. Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν διάφορα μετάλλινα οἰκιακὰ ἐργαλεῖα οἷον σιδηραῖ ἀξῖναι διαφόρων σχημάτων, σιδηραῖ ξύστραι ζυμώματος τοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν χρήσει σχήματος, σιδηροῖ ὀβελοί, μαχαίρια, κλαδευτήρια, κλεῖθρα καὶ κλεῖδες μεγάλαι σιδηραῖ, αἰχμαὶ λογχῶν, τεμάχια πίσσης, μυλόπετραι, σῖτος κεκαυμένος ἀνάμικτος ἴσως μετὰ βρίζης, μᾶζά τις ὡς κεκαυμένου ἀλεύρου, κ.τ.τ., ὅσα λεπτομερῶς περιγράφει ὁ κ. Κεραμόπουλλος

κατὰ τὰ διαμερίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν. Τὸ γενόμενον σχεδιογράφημα τῆς ἀνασκαφείσης ζώνης ὀφείλεται εἰς τὴν φιλόφρονα προθυμίαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἐξετελέσθη δὲ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μενιδιάτου. Τὴν γενικὴν πολλῶν ἐν Μακεδονίᾳ κάστρων χαρτογράφησιν παρασκευάζει ἡ χαρτογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ τῇ εὐγενεῖ προθυμίᾳ τοῦ Στρατηγοῦ Μαρούλη.

5. Ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας ὁ καθηγητὴς κ. Εὐαγγελίδης.

Σκοπὸς τῆς ἐργασίας τοῦ 1931 ἦτο ὁ καθορισμὸς τῶν κατὰ τὸ 1930 ἀποκαλυφθέντων οἰκοδομημάτων καὶ ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις τοῦ λεγομένου ἀποθέτου.

Πρὸς τοῦτο ὁ ἀνασκάπτων ἐπελήφθη τῆς ἐκσκαφῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τετραγώνου κτίσματος πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διατάξεως καὶ ἐνδεχομένην ἀνακάλυψιν κινητῶν εὑρημάτων. Καὶ τὰ μὲν κινητὰ εὑρήματα ἦσαν κυρίως μολύβδινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων τοῦ μαντείου καὶ πλὰξ ἐφθαρμένη ἀσβεστολίθου, ἐπὶ τῆς ὁποίας σῴζονται τὰ γράμματα: Ἁ τράπεζα, λείψανον ἐπιγραφῆς δυναμένης νὰ ἀναχθῇ μέχρι τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος. Ἡ τράπεζα αὕτη ἦτο προφανῶς τράπεζα προσφορῶν ἀνατεθεῖσα ὑπό τινος, τὸ δὲ εὔθρυπτον τοῦ λίθου ὀφείλεται εἰς ἰσχυρὰν πυρκαϊάν, ἡ ὁποία θὰ κατέστρεψε καὶ τὸ οἰκοδόμημα. Ἐκ τῆς ἐρεύνης τοῦ 1931 διεπιστώθη ὅτι ἐν τῷ τετραγώνῳ τούτῳ κτίσματι ἔχομεν δύο ἢ τρία ἀλλεπάλληλα οἰκοδομήματα. Τούτων τὸ μὲν νεώτατον εἶναι τὸ τετράγωνον, τὸ δὲ παλαιότερον τὸ ὀρθογώνιον τὸ ἀπὸ βορρᾶ εἰσχωροῦν εἰς αὐτό. Τοῦ τελευταίου τούτου τμῆμα εἶναι τὸ προηγουμένως ἀνακαλυφθὲν τετράγωνον δωμάτιον κατὰ τὴν Β πλευράν.

Τὸ ὀρθογώνιον κτίσμα ἔχει ὁλικὸν μῆκος 14.40 καὶ πλάτος 7.05, διαιρεῖται δὲ δι᾿ ἐγκαρσίου τοίχου εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ μὲν νότιον ἀπετέλει τὸν πρόδομον, ἔχοντα βάθος 2,50, τὸ δὲ βόρειον τὸν σηκὸν ἢ κυρίως ναόν. Ἐπειδὴ ὅμως μόνον τὰ θεμέλια

αὐτοῦ σῴζονται, οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τῆς ἀνωδομίας αὐτοῦ. Πάντως τὸ κτίσμα ἀνήκει εἰς Ἑλληνικοὺς χρόνους. Μόνον τὸ βόρειον αὐτοῦ τμῆμα ἐχωρίσθη τοῦ λοιποῦ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους δι' ἐγκαρσίου τοίχου ἐκ μεγάλων λίθων τεθέντων προχείρως ἐπὶ τοῦ χώματος οὕτως, ὥστε ἀπετελέσθη δωμάτιον ἔχον εἰς τὰς ἐσωτερικὰς πλευρὰς ἐπίχρισμα ἐξ ἀσβέστου. Ὁ προσανατολισμὸς καὶ τοῦ μικροῦ τούτου ναΐσκου εἶναι πρὸς νότον, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε ἐν Δωδώνῃ.

Ὡσαύτως ἐκαθαρίσθη τὸ πρὸς Δ τούτου ὅμοιον οἰκοδόμημα καὶ ἐφάνη ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ προστύλου προδόμου καὶ σηκοῦ.

Ἐν τέλει ἀναφέρομεν τὴν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀποθέτῃ μικρὰν περαιτέρω ἔρευναν, ἡ ὁποία ἀπέδωκε πάλιν εὐάριθμα μολύβδινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα, πόρπας χαλκᾶς γεωμετρικοῦ τύπου καὶ ἄλλα τινὰ ἐλάσματα μὲ ἐγχάρακτα γεωμετρικὰ κοσμήματα, κυκλικὴν τρίπουν βάσιν λέβητος μὲ λεοντόποδας καὶ τέλος ἓν μολύβδινον πλακίδιον ἔχον ἀξιόλογον κορινθιακὴν ἐπιγραφήν, κατὰ τὴν ὁποίαν Ἕρμων τις ἐρωτᾷ τὸν Θεὸν ποῖον ἐκ τῶν Θεῶν πρέπει νὰ προσεταιρισθῇ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλα τέκνα! Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 αἱ ἐν Δωδώνῃ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

6. Μετὰ μακροτέραν ὁπωσδήποτε διακοπὴν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐπανέλαβε τὰς ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἐργασίας διὰ τοῦ καὶ ἄλλοτε εὐστόχως ἐκεῖ ἐργασθέντος καθηγητοῦ κ. Ῥωμαίου. Χορηγοὶ τῶν νέων ἐργασιῶν ὑπῆρξαν οἱ φιλογενεῖς ἀδελφοὶ Παπαστράτου, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς Δωδώνης μετεβίβασαν τὴν γενναιοδωρίαν αὐτῶν εἰς τὸν πλησιέστερον πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν κείμενον Θέρμον. Συνεπεκούρησε δὲ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

ΝΔ τοῦ Μουσείου τοῦ Θέρμου καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας κρήνης ἐξηρευνήθησαν τὰ βαθύτερα στρώματα χώρου 20 × 25 μ., διότι εὑρίσκοντο ἐν ἀφθονίᾳ συντρίμματα προερχόμενα ἐξ ὅλων τῶν κεραμώσεων τῶν ναῶν. Ἡ συσσώρευσις αὕτη ἑρμη-

νεύεται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ χῶρος οὗτος δὲν ἐχρησιμοποιήθη ποτὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρὸς οἰκοδομίαν, ἔμεινε δὲ ἐλεύθερος πρὸς ἀπόθεσιν τῶν ἀπορριπτομένων κεράμων καὶ τῶν ἐκ τῶν θυσιῶν προερχομένων παντοίων ἀπορριμμάτων. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν εὑρημάτων συνάγεται ὅτι τὸ στρῶμα τῶν κεράμων καὶ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν θυσιῶν ἐσχηματίσθη μεταξὺ τοῦ 530 περίπου π. Χ., ὅτε ἀντικατεστάθη ἡ κεράμωσις τοῦ παλαιοτέρου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τοῦ ἔτους 218 ἢ 206 π. Χ., ὅτε ἐπέδραμον οἱ Μακεδόνες καὶ πιθανώτατα κατέστρεψαν τὰς στήλας τῶν ὁποίων εὑρέθησαν αἱ βάσεις.

Τὰ κεραμικὰ εὑρήματα τοῦ Θέρμου ἦσαν ἤδη πρότερον πλούσια καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἐργασιῶν τοῦ κ. Σωτηριάδου καὶ ἐκ τῶν μετέπειτα ἐρευνῶν τοῦ κ. Ῥωμαίου, ἀλλὰ παρέμενον πολλὰ κενὰ κατὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν πέντε ἰδιορρύθμων ἀρχαϊκῶν κεραμώσεων. Αἱ νέαι ἔρευναι ἀνεπλήρωσαν μερικὰ τῶν κενῶν τούτων. Ἀλλὰ πολύτιμον εἶναι ὡσαύτως καὶ τὸ ἀρνητικὸν πόρισμα ὅτι μεταξὺ τῶν κεράμων τούτων οὐδὲν εὑρέθη σύντριμμα κεραμίδων τοῦ πρὸς τὰ ΒΑ ναοῦ, τοῦ λεγομένου τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος, ὥστε νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀπονομὴ τῶν κεραμίδων εἰς τὰς διαφόρους κεραμώσεις. Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν νέα τεμάχια μεγάλων πηλίνων προτομῶν ἀρχαϊκῶν Νικῶν προσαρμοζόμενα πρὸς προϋπάρχοντα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Θέρμου καὶ ἀποτελοῦντα νέον διακοσμητικὸν τύπον τῆς στέγης, ἀπροσδιορίστου ἀκόμη θέσεως.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σωροῦ προέρχονται καὶ τεμάχια πηλίνου χρωματιστοῦ ἀκρωτηρίου λεπτῆς ἐργασίας, ἀνθέμια μὲ διπλῆν ὄψιν προερχόμενα ἐκ κοσμημάτων τῆς κορυφαίας, μοναδικόν τι πήλινον πτυόμορφον μέλος κεραμώσεως, πρὸς δὲ τούτοις πήλινον στῆθος ἀνῆκον εἰς ἄγαλμα κόρης φυσικοῦ μεγέθους τοῦ τύπου τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, κεφαλὴ ἄλλης, θραύσματα χαλκῶν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλα μικρὰ πράγματα.

Πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Μουσείου ἀνευρέθη μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀπόλλωνος Πελοποννησιακῆς τέχνης τοῦ Δ´ αἰῶνος. Περαιτέρω ἔρευνα τοῦ χώρου ἀπέδειξεν ὅτι οὗτος ἦτο ἐλεύθερος καὶ ἀχρησιμοποίητος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων συμπερασμάτων τῆς περὶ τὰ γνωστὰ προϊστορικὰ οἰκήματα τοῦ Θέρμου ἐρεύνης ἦτο ἡ ἐμπέδωσις τῆς γνώμης ὅτι τῆς οἰκοδομικῆς παραδόσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ 15ου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων μόνιμον γνώρισμα ἦτο ἡ θολοειδὴς στέγη, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐξάγομεν ἐκ τῆς σκοπίμου κλίσεως τῶν τοίχων. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἁψιδωτὰ ἢ ἐλλειψοειδῆ καὶ εἰς τὰ ὀρθογώνια οἰκήματα, μάλιστα δὲ εἰς τὸ μέγα ὀρθογώνιον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς ναὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σιδήρου καὶ μετὰ ταῦτα ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1000 μέχρι τοῦ 650 π. Χ. Ἡ θολοειδὴς αὕτη στέγη ἐμφανίζεται ὡς πετασοειδὴς ἢ σκουφωτὴ ἐπὶ τῶν πρώτων ἀρχαϊκῶν ναῶν.

Διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν προηγουμένων ἀνασκαφεισῶν ἐν μέρει στοῶν καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν χώρου τῶν βάθρων καὶ τῶν ἐξεδρῶν καὶ διὰ περαιτέρω ἐργασίας ἀπεκαλύφθη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σχέσις τῶν στοῶν πρὸς τὸν χῶρον τῆς ἀγορᾶς. Ἡ μεγάλη πρὸς Α διευθυνομένη στοὰ μήκους 185 μ. φθάνουσα εἰς τὸν ἐπίσημον χῶρον τῆς ἀγορᾶς ἐσχημάτιζε μέτωπον πρὸς αὐτὸν δι' ἐγκαρσίου στοᾶς, τῆς ὁποίας ὁ στυλοβάτης ἔχει μῆκος 15.55 καὶ ἔφερεν ὀκτὼ κίονας.

Ἀπέναντι τοῦ στυλοβάτου τούτου ἐκτείνεται ἡ ἄλλη μακρὰ στοά, μήκους 170 μέτρων, μὲ τὰς πολυαρίθμους ἐξέδρας καὶ τὰ βάθρα. Ἡ ἐξέτασις τῶν ἐνταῦθα κατακειμένων πολλῶν τριγωνικῶν πρισματικῶν λίθων ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὸν χῶρον τοῦτον ὑψοῦντο δύο ὑψηλὰ περὶ τὰ 5 ἕως 6 μ. πρισματικὰ βάθρα, ὅμοια πρὸς τὸ τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, φέροντα δὲ ἀνδριάντας τοῦ Πλευρωνίου Λύκου καὶ ἄλλου τινὸς στρατιωτικοῦ ἡγεμόνος, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀναγλύφων στρογγύλων ἀσπίδων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔρευναν εὑρέθη καὶ νέον τεμάχιον τοῦ λιθίνου τροπαίου τοῦ ἱδρυθέντος εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐναντίον τῶν Γαλατῶν τῷ 279 π.Χ. γενομένης νίκης τῶν Αἰτωλῶν. Ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως καθίσταται πιθανὸν ὅτι τὸ τρόπαιον τοῦτο ὑψοῦτο ἐπὶ μεγάλης ἐκεῖ ἐξέδρας.

Πρὸς νότον ἔκλειε τὸν χῶρον τῶν βάθρων τετράγωνον κτίσμα,

πλευρᾶς 20 μ., ἔχον ἔμπροσθεν πρόστασιν, τὸ ἐκκλησιαστήριον ἢ βουλευτήριον τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν.

Τὸ ὄπισθεν τεῖχος τῆς πόλεως τοῦ 3ου αἰ. π. Χ. ἀνέρχεται ἀκολουθοῦν τὴν ἄνοδον τοῦ ἐδάφους, παρέχει δὲ κατ᾽ ἀποστάσεις πύργους, τῶν ὁποίων δύο ἠρευνήθησαν καὶ ἐμελετήθησαν.

Παρὰ τὸ τεῖχος χωρεῖ λίθινον βαθμιδωτὸν ὑπόβαθρον παρακολουθοῦν τὴν ἀνωφέρειαν, ἀναβαῖνον δὲ 0.45 μ. εἰς μῆκος 14.70. Ἐπ᾽ αὐτοῦ πιθανῶς ὑπῆρχε ξυλοδομικὸν κατασκεύασμα.

Παρὰ τὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸ τεῖχος ἀπεκαλύφθη καλῶς διατηρούμενον ἐκ πηλίνων σωλήνων ὑδραγωγεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ κυλινδρ. σωλῆνες συνεδέοντο κατὰ τοὺς ἁρμοὺς δι᾽ ἀσβέστου. Τὸ ὑδραγωγεῖον, ὡς φαίνεται, συνεδέετο μετὰ κρήνης ἐκτὸς τοῦ τείχους κειμένης καὶ ἐξυπηρέτει τοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν κατοίκους.

Ἡ γενναιοδωρία τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συνέχειαν τῶν σπουδαίων ἐργασιῶν τοῦ Θέρμου κατὰ τὴν προσεχῆ περίοδον.

7. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Κυπαρίσσης τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἑταιρείας παρὰ τὸ χωρίον Γουρζούμισα, τὸ μετονομασθὲν ἐσχάτως εἰς Λεόντιον.

Πλησίον τοῦ κεφαλοβρύσου τοῦ χωρίου ἐκτείνεται τὸ λαξευτὸν μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξηρευνήθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1931.

Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ὑπέστη μεγάλην φθορὰν ἐκ τῆς ῥοῆς τῶν ὑδάτων τοῦ κεφαλοβρύσου, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἀπέκοψαν μεγάλους ὄγκους τοῦ ψαμμίτου, καθ᾽ ὃν ἀκριβῶς χῶρον εὑρίσκοντο οἱ μακροὶ δρόμοι τῶν λαξευτῶν σπηλαίων, οὕτως ὥστε ἀπέμειναν ἐν τῇ σχηματισθείσῃ κατατομῇ αἱ λιθόφρακτοι θυρίδες τῶν σπηλαίων, καταστᾶσαι σήμερον καὶ λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ λόγῳ τῆς ἀγρίας βλαστήσεως δυσπρόσιτοι καὶ δυσδιάκριτοι.

Ὑπὸ τῶν θυρίδων τούτων ὁδηγούμενος ὁ ἀνασκάπτων ἐξηρεύνησε πλείονας τάφους, ἀλλὰ μόνον ἕνα τάφον εὗρεν ὅλως ἀσύλητον.

Τὰ κινητὰ εὑρήματα τοῦ τάφου συνίσταντο εἰς ἕνα μέγαν ἀμφορέα μὲ τέσσαρας λαβὰς καὶ εἰς δέκα ἄλλα μικρότερα ἀγγεῖα, τυφλόστομα ἀμφορείδια, λεβήτια καὶ κρατηρίσκους, καὶ εἰς ἓν πήλινον σφονδύλιον. Ἡ διακόσμησις τῶν ἀγγείων εἶναι ἡ γεωμετρικὴ τῶν ὑστάτων μυκηναϊκῶν χρόνων.

Ἀλλ' ὑπολείπεται ἀκόμη ἱκανὴ ἐργασία εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο διὰ τὴν προσεχῆ ἀνασκαφικὴν περίοδον. Ἐσημειώθη δὲ καὶ ἄλλη συστὰς σπηλαίων εἰς ἀπόστασιν 20΄ ἀπὸ τῆς πρώτης.

Εἰς τὰς ἀπέναντι τοῦ νεκροταφείου λοφοσειρὰς διακρίνονται τὰ ἴχνη πολίσματος, ἀνήκοντα πιθανώτατα εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον, τὸ ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν δωδεκάπολιν τὰς ἐνωρὶς ἐξαφανισθείσης ἀρχαίας Ῥύπας, ὅπως περετήρησεν ἤδη ὁ Leake (Morea III, 419).

Παρὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον λόφον σῴζονται σαφῆ ἴχνη περιβόλου ἀκροπόλεως τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Σκοπὸς τῆς προσεχοῦς ἐρεύνης θὰ εἶναι, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ἡλικίαν τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ τῶν λειψάνων τοῦ Λεοντίου καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἐνδεχομένων προελληνικῶν λειψάνων πρὸς τὰ μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα.

8. Ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ Πελλήνῃ, ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ κ. Ὀρλάνδου.

Ἡ θέσις τῆς Πελλήνης εἶχεν ἤδη καθορισθῆ ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων τοπογράφων Leake, Curtius, Frazer κἄ. εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα γέμουσαν ἀρχαίων λειψάνων ῥάχιν Τσέρκοβαν, ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰς σχετικὰς μαρτυρίας τοῦ Παυσανίου VII, 26, 5 καὶ τοῦ Πλινίου IV, 5. Ἀλλ' οὐδεμία μέχρι τοῦδε εἶχε γίνει κατὰ τὸν τόπον συστηματικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἦτο δὲ ἐπείγουσα ἡ ἀνάληψις τῆς ἐργασίας ταύτης πρὶν προφθάσῃ ἡ ἐξελισσομένη οἰκοδομία τῶν ἐντοπίων νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἀρχαῖον τόπον πολλῶν ἱστορικῶν λειψάνων.

Σκάψας δοκιμαστικῶς εἰς διάφορα σημεῖα κατὰ τὴν ὁδηγίαν διαφαινομένων λειψάνων ὁ κ. Ὀρλάνδος ἀνεκάλυψε:

α΄) ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τσέρκοβας λείψανα κτισμάτων ἐσχάτων Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

β΄) κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ῥάχεως μεγάλην θεατροειδῆ ἐξέδραν, διαμέτρου 13μ.80, τῆς ὁποίας σῴζονται τρεῖς σειραὶ ἑδωλίων δι᾽ ὑλικοῦ δευτέρας χρήσεως.

γ΄) εἰς θέσιν Σεντερήνα ἐπὶ χθαμαλοῦ προβούνου πρὸς Α τῆς Τσέρκοβας καὶ τῆς Ζούγρας ἀνευρέθησαν σημαντικώτερα λείψανα ἤτοι κρηπίδωμα ἐξ ἐγχωρίου πωρολίθου καλῶς εἰργασμένου, ἀποκαλυφθὲν εἰς μῆκος 18 μ. καὶ ἀποτελούμενον ἐξ εὐθυντηρίας καὶ τριῶν ἀναβαθμῶν, ἐλλιπῶς σῳζομένων. Τὸ κρηπίδωμα τοῦτο κάμπτεται κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν, τοῦ δὲ καθέτου σκέλους διατηρεῖται μόνον ἡ κατωτάτη στρῶσις τοῦ θεμελίου. Τὸ μέγος καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος χαρακτηρίζουσιν αὐτὸ ὡς ναόν, ὁ ὁποῖος εἰς χριστιανικοὺς χρόνους μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἔπειτα εἰς κοιμητήριον, ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατηρηθέντων ἰχνῶν τῆς ἀψῖδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τάφων χριστιανικῶν.

Τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ ἀρχαίου ναοῦ εἶναι πάντα ἀρίστης ἐργασίας τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου ἢ τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Παυσανίας ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ἐπινείου τῆς Πελλήνης Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν πόλιν συναντᾷ πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ἦτο ἀνιδρυμένον τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο κατὰ τὸν Παυσανίαν ἐκ λίθου ἐγχωρίου. Καὶ ἡ μὲν θέσις καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ εὑρεθέντος ἐν Σαντερήνᾳ κρηπιδώματος συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσι, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, πέραν τοῦ 420 π. Χ., ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἐπισκευήν τινα τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

δ΄) Ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι 200 περίπου μέτρα πρὸς Δ τοῦ χωρίου ἀνευρέθη διὰ δοκιμαστικῆς σκαφῆς ὡραῖον ψηφιδωτὸν δάπεδον τετράγωνον (2.70×2.70), κατεσκευασμένον διὰ φυσικῶν στρογγύλων θαλασσίων ψηφίδων (δμ. 0.007), χρώματος λευκοῦ καὶ κυανοῦ, τινῶν δὲ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἐντὸς πλαισίου ἐκ

σπειρομαιάνδρου ἐπὶ ἐδάφους κυανοῦ, παριστῶντος τὴν θάλασσαν, εἰκονίζονται, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀνασκάπτοντος, τέσσαρες μὲν λευκοὶ καρχαρίαι κατὰ τὰς γωνίας, εἷς δὲ πολλάκις ἀνελισσόμενος θαλάσσιος ὄφις πιθανῶς ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ κατὰ τὸ $^1/_3$ σχεδὸν καταστροφὴ τοῦ ψηφιδωτοῦ δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακριθῇ σαφῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσιον τέρας.

Ἐπωφελούμενος τὴν ἐν Πελλήνῃ διαμονὴν αὐτοῦ ὁ κ. Ὀρλάνδος ἠρεύνησε καὶ περισυνέλεξε πλείονας ἐνεπιγράφους λίθους, ἀναθηματικούς τε καὶ ἐπιτυμβίους, πάντας δὲ ἀδημοσιεύτους. Εἰς δύο ἐξ αὐτῶν μνημονεύεται ῥητῶς «*ἡ πόλις τῶν Πελληνέων*» ἢ «*ἁ πόλις τῶν Πελλανέων*», διαπιστοῦται δὲ οὕτω καὶ ἐπιγραφικῶς ἡ παρὰ τὴν Τσέρκοβαν θέσις τῆς ἀρχαίας Πελλήνης.

9. Ἐνάτην τέλος ἐργασίαν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀδαμαντίου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σπάρτης πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας καὶ ἄλλων ἐκεῖ ἀρχαίων λειψάνων.

Ἐν πρώτοις ἐμελετήθη ἐκ νέου καὶ διὰ προχείρων σκαφῶν ἐξηκριβώθη ἡ διαδρομὴ τοῦ βυζαντινοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ τείχους καὶ περιβάλλει τὴν λεγομένην ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ὅπου ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ὁ ναὸς τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καὶ ὅπου εὑρίσκονται τὰ λείψανα τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς δύο ἄλλους πρὸς τὸν Εὐρώταν λόφους. Ὡσαύτως ἐμελετήθη ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον ἀνακτισθὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ βεβαίως χρησιμεῦσαν ὡς ὑδραγωγεῖον καὶ τῆς Λακεδαιμονίας.

Διὰ σκαφῆς ἠρευνήθη ὡσαύτως κατὰ τὴν ΝΑ τοῦ τείχους γωνίαν ὁμαλὸς καὶ ἱκανῶς ἐκτεταμένος χῶρος περιοριζόμενος ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὑπὸ σειρᾶς θολωτῶν ὑπογείων, εἴκοσι περίπου τὸν ἀριθμόν. Πρὸ αὐτῶν καὶ εἴς τινα ἀπόστασιν ἀνεσκάφησαν βάσεις καμαρῶν, δι᾽ ὧν θὰ ἀπετελεῖτο στοά. Ἐξ ὅλων τῶν ἐνδείξεων τούτων ὁ ἀνασκάπτων συνά-

γει ὅτι ὁ χῶρος οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ εἰς τὸ συναξάριον τοῦ Ὁσίου Νίκωνος πολλάκις μνημονευόμενος *φόρος* ἤτοι ἡ ἀγορὰ τῆς Λακεδαιμονίας.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον προϊὸν τῆς ἐν Σπάρτῃ ἐργασίας ἦτο ἡ ὀλίγον ἔξω τῆς Σπάρτης ἀποκάλυψις ἀρχαίων τοιχογραφιῶν εἰς καλὴν ὁπωσδήποτε κατάστασιν σῳζομένων καὶ παρεχουσῶν ἀξιόλογα δείγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται ἀπεικονίζουν καὶ μορφὰς καὶ κοσμήματα, φαίνονται δὲ ἀνήκουσαι εἰς τὸν 1ον ἢ 2ον μ. Χ. αἰῶνα. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμεναι τάσσονται εἰς τὰς λεγομένας νωπογραφίας (al fresco), ἀπὸ δὲ τεχνοτροπικῆς ἀπόψεως ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν ἑλληνιστικὴν ζωγραφικὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ αἱ Πομπηιαναὶ τοιχογραφίαι καὶ αἱ ἄλλαι ἀλλαχοῦ σῳζόμεναι ζωγραφίαι τῆς περιόδου ἐκείνης.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι αὗται ὀνομάζεται σήμερον «ῥέμα τῆς Μούσγας» καὶ κεῖται πρὸς τὸ ΒΔ μέρος τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης. Ἐκεῖ δὲ ἀκριβῶς σχηματίζεται ἀπότομος φάραγξ ἀρκετοῦ μήκους, διαρρεομένη κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ ὁρμητικοῦ χειμάρρου, ὁ ὁποῖος ἐν μέρει μὲν κατέστρεψεν, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς προσχώσεως διετήρησε τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖ λείψανα.

Τὸ ἐκ τῶν χωμάτων προκῦπτον τμῆμα τοίχου ἀρχαίου κτίσματος ὡδήγησε τὸν ἀνασκάπτοντα, ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν μικροῦ οἰκίσκου, τοῦ ὁποίου σῴζονται τρεῖς τοῖχοι ἐζωγραφημένοι, τὸ δὲ δάπεδον ἔχει σειρὰν 5 τάφων. Πρόκειται ἄρα περὶ νεκρικοῦ θαλάμου ὕψους 2μ.00, βάθους 2μ.60 καὶ μήκους 2μ.17.

Ἡ ζωγραφικὴ διακόσμησις τῶν τοίχων διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας, μίαν κατωτέραν καὶ μίαν ἀνωτέραν.

Καὶ ἡ μὲν κατωτέρα ζώνη φέρει ἁπλῆν γεωμετρικὴν διακόσμησιν, οἵα ἀπαντᾷ κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐν Πομπηΐᾳ.

Ἡ δὲ ἀνωτέρα ζώνη εἶναι διῃρημένη διὰ πλατέων πλαισίων εἰς ζωγραφικὰ πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει ἀνὰ μίαν μορφὴν ἱσταμένην, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ᾽ ἐνώπιον. Κατὰ τὸν ὑπολογι-

σμὸν τοῦ ἀνασκάπτοντος αἱ μορφαὶ αὗται ἦσαν ἐν ὅλῳ δέκα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ μὴ σῳζόμενος πρόσθιος τοῖχος δὲν εἶχε μορφάς, ἀλλ' ἁπλῆν διακόσμησιν.

Αἱ σῳζόμεναι μορφαὶ εἶναι ἑπτά, παριστῶσι δὲ νεαρὰς γυναῖκας εἰς ποικίλας στάσεις φερούσας ποδήρεις χιτῶνας καὶ πλούσια ἱμάτια. Εἰς ἕνα μόνον πίνακα εἰκονίζεται νεανίας ἱστάμενος γυμνὸς ἀναπαύων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς φέρων πρᾶγμά τι, ἀναμιμνήσκων δὲ ἐν τῷ ὅλῳ αὐτοῦ σχήματι τὸ ἄγαλμα τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀποκειμένου Apollino ἤτοι τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὄντως δὲ καὶ ἐνταῦθα περὶ Ἀπόλλωνος καὶ Μουσῶν πρόκειται, διότι δύο ἐκ τῶν πινάκων φέρουσι κάτω τὰς ἐπιγραφάς: ΕΥΤΕΡΠΗ. ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ, ἀσφαλῶς δὲ καὶ αἱ ἄλλαι μὴ ἀναγνωσθεῖσαι ἀκόμη ἐπιγραφαὶ θὰ εἶναι συγγενοῦς περιεχομένου.

Οἱ χρωματισμοὶ εἶναι ζωηρότατοι καὶ λεπτοτάτου συνδυασμοῦ ἀνακαλοῦντες ἐν πολλοῖς ὅμοια μνημεῖα τῆς Ἑλληνιστικῆς ζωγραφικῆς. Οἱ τύποι τῶν μορφῶν μὲ τὰς πλουσίας πτυχώσεις καὶ τὴν ῥαδινότητα τῶν σωμάτων ἀναμιμνῄσκουσι οὐχὶ μόνον ζωγραφικά, ἀλλὰ καὶ πλαστικὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλην. τέχνης.

Καθ' ὅλου τὸ εὕρημα τοῦτο τῆς Σπάρτης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὸν τόπον, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρέθη, ἄξιον πάσης προσοχῆς. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ. Φ. Κόντογλου ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας παρασκευασθέντα πιστὰ ἀντίγραφα τῶν καλλίτερον σῳζομένων παραστάσεων παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ πρωτοτύπου. Τὸ κτίσμα ἐστερεώθη καὶ ἐστεγάσθη ὡσαύτως τῇ φροντίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὥστε νὰ προληφθῇ πᾶσα αὐτοῦ περαιτέρω καταστροφή.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπαρχὴ ἐνδεχομένων ἄλλων ὁμοίων ἀνακαλύψεων εἶναι εὐοίωνος ὁ νεκρικὸς θάλαμος τῆς Σπάρτης, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ ἡ προσεχὴς ἀνασκαφικὴ ἀπόπειρα τοῦ κ. Ἀδαμαντίου δὲν θὰ ἀποβῇ ἄγονος.

Παρὰ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἀνασκαφικὸν ἔργον τοῦ 1931, ἡ

Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐδημοσίευσε τὸν τόμον τοῦ 1929 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, περιέχοντα ἀποκλειστικῶς λεπτομερῆ πραγματείαν τοῦ κ. Σωτηρίου περὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἀξιολόγων ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ, ὅπου ἔκειντο αἱ χριστιανικαὶ Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας, ὡς καὶ ἐκτενῆ αὐτοῦ πραγματείαν περὶ πασῶν τῶν παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὡσαύτως ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1931 τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας διὰ τὸ 1929, ὡς καὶ σύγγραμμα τοῦ παλαιμάχου πρωταθλητοῦ τῆς Κρητικῆς Ἀρχαιολογίας κ. Ἰωσὴφ Χατζηδάκη περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν, περιέχον πολλὰς χρησίμους πληροφορίας, ἄλλως ἀγνώστους, περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης καθ' ἣν περίοδον ἐπὶ τῆς ξένης κυριαρχίας δύο κυριώτατα ἄνδρες, ὁ ἀείμνηστος Ξανθουδίδης καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς, σημαντικὰς ὑπηρεσίας παρέσχον πρὸς διάσωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων.

Ἐπίσης προέβη μέχρι τοῦ πέρατος σχεδὸν ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1930 καὶ ἡ τοῦ τόμου τῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1930, περιέχοντος πλείστας ἀρχαιολογικὰς πραγματείας.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ηὐξήθη κατὰ 351 τόμους, προερχομένους καὶ ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς καὶ ἐξ ἀνταλλαγῶν.

Παρὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καθῆκον ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν ἔναρξιν τῶν μεγάλων ἀνασκαφῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἐκτελουμένων ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς εἶχε στρέψει τὴν προσοχήν της εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἐξετέλεσεν ἀξιολόγους ἐργασίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ, πάντοτε δὲ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν γενικωτέραν ταύτης ἀποκάλυψιν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸ

ὄνειρον δι' ἑαυτῆς — ἀλλ' οὐδαμῶς φθονεῖ, τοὐναντίον μάλιστα εἰλικρινῶς χαίρει, διότι τὸ σημαντικὸν ἔργον ἤρχισεν ἐκτελούμενον διὰ τῆς γενναίας Ἀμερικανικῆς ἀποφάσεως, ἡ ὁποία καθιερώνει τὴν Ἀμερικανικὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην διὰ μιᾶς τῶν σπουδαιοτάτων ἀνασκαφῶν, ἂν μὴ διὰ τῆς ἱστορικῶς καὶ τοπογραφικῶς σπουδαιοτάτης Ἑλληνικῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εἶναι εὐτυχής, διότι διὰ τῆς πρό τινων ἐτῶν συναφθείσης συμφωνίας εἶναι κεκλημένη νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν συναδέλφων ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν εὑρημάτων.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε, Κυρίαι καὶ Κύριοι, τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1931, ἀντάξιον τῆς προηγηθείσης αὐτῆς ἱστορίας καὶ εὐοίωνον διὰ τὴν συνέχειαν.

Μετὰ τὴν παγκόσμιον λαίλαπα, ἡ ὁποία καὶ ψυχικῶς ἀπεγύμνωσε τὸν κόσμον, ἡ ἀνθρωπότης δρέπει σήμερον τοὺς καρποὺς τῆς προηγηθείσης παραφροσύνης, περισφιγγομένη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὑλιστικοῦ ἀτομισμοῦ φέρεται ἀσυνάρτητος καὶ ἀφιλοσόφητος τῇδε κακεῖσε ἀπειλοῦσα νέαν παραφροσύνην.

Ἐντὸς τοιούτου κύκλου ἀντιλήψεων δὲν εἶναι ἀνεξήγητον ὅτι ἀκούονται συχνὰ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν ἱστορικῶν καθ' ὅλου σπουδῶν, οὐχὶ δὲ σπανιώτερον ἐκδηλοῦται ἀντίθεσις κατὰ τῶν πνευματικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς νόσου, ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸ πολυτιμότατον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ ἡ προσήλωσις πρὸς τὸν ἀτομικὸν ὑλισμὸν καὶ τὴν ὑλικὴν δύναμιν εἴτε εἰς τὰ ἄτομα εἴτε εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἡ ἐκ τούτου διεθνὴς τυφλὴ κατεύθυνσις πρὸς τὸ κυκλωπισμόν.

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται συνθῆκαι ἀκριβῶς καθιστῶσι, σήμερον μάλιστα, ἀναγκαιοτάτην τὴν καλλιέργειαν τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἀναστροφὴν μετὰ μεγάλων λαῶν τοῦ παρελθόντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει ὁ πολιτισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τὴν ἀναστροφὴν ταύτην δὲν ζητοῦμεν ἁπλῶς πρὸς πλή-

ρωσιν μερικῶν κενῶν ὡρῶν ἀνίας καὶ πλήξεως, ἀλλὰ τὴν θεωροῦμεν ἀπαραίτητον ὡς ἀνατροφὴν τῆς ψυχῆς, ἵνα καταστῇ αὕτη ἱκανὴ πρὸς μεγαλουργὸν καὶ πεφωτισμένην δρᾶσιν ἐπὶ τῇ βάσει αἰωνίων ἠθικῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἐδίδαξαν ὑπέροχοι διάνοιαι καὶ ἀπεκρυστάλλωσεν ἡ βάσανος μακρῶν αἰώνων. Τὸν ἀνεκτίμητον τοῦτον θησαυρὸν τῶν ἰδεῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει ἴδιον ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἱστορίας του, ὁ δὲ κόσμος τῶν μνημείων εἶναι τὸ θετικώτερον ἀπαύγασμα τῶν μεγάλων ἐκείνων αἰώνων. Ἐργαζόμενοι, ὅπως τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἠθικὸν πλοῦτον ἀφομοιώσῃ καὶ πάλιν τὸ ἔθνος, ἵνα καὶ πάλιν ἐξαρθῇ εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα — ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐπιτελοῦμεν μέγα πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

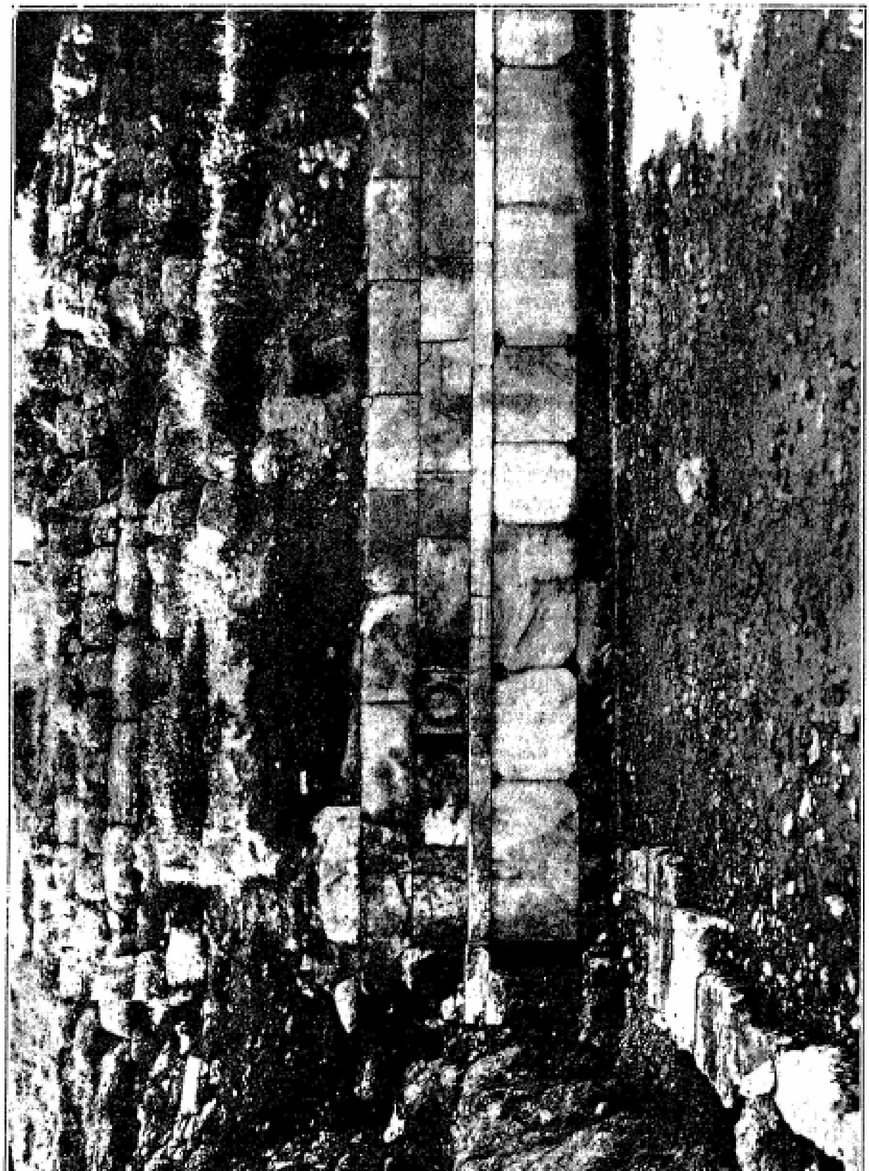
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΩΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Συνεχίζων τὴν ἀπὸ τοῦ 1914 διὰ τοῦ μακαρίτου Παν. Καστριώτου ἐνεργουμένην ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφὴν τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους, ἐπελήφθην ἐφέτος τῆς ἀποχωματώσεως τῆς Β.Δ. γωνίας τοῦ κτηρίου, ἣν ἐκάλυπτε ἐπίχωσις ὕψους 5 καὶ πλέον μέτρων. Σκοπὸς τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς, γενομένης κατ' Ἰούλιον καὶ Δεκέμβριον, ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκάλυψις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὠδείου, ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως ἐνίων ἐκ τῶν βασταζόντων τὴν ὀροφὴν τοῦ κτηρίου ἐσωτερικῶν κιόνων. Ἡ ἀφαίρεσις τῆς ἐπιχώσεως ἠλευθέρωσε πράγματι τὴν Β.Δ. γωνίαν δὲν ἀπεκάλυψεν ὅμως δυστυχῶς τὰς ἐν τῷ σκαφέντι τμήματι ἀναμενομένας, κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰς ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι πάλαι εὑρεθείσας, βάσεις. Ἀπεζημιώθην ὅμως τοὐλάχιστον ἐκ τῆς καλῆς διατηρήσεως τοῦ παρὰ τὴν Β.Δ. γωνίαν τμήματος τοῦ σχηματίζοντος τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ Ὠδείου τοίχου, οὗτινος δὲν εὑρέθησαν μὲν τὰ μαρμάρινα πιθανῶς ἑδώλια, ἅτινα ἐξετείνοντο παρὰ τὸν πόδα τοῦ τοίχου, ἐσώθησαν ὅμως καὶ οἱ ἐξ Ὑμηττείου μαρμάρου ὀρθοστάται καὶ ἡ ἐκ μαρμάρου Πεντέλης ὕπερθεν αὐτῶν στενὴ (0.225) καὶ ἐλαφρῶς ἐξέχουσα (0.015) ζώνη καὶ τέλος, δύο καὶ παρὰ τὴν γωνίαν τρεῖς στρώσεις μεγάλων κανονικῶν πλίνθων ἐκ πώρου, ἐξ ὧν συνίσταντο τὰ ἄνω μέρη τοῦ τοίχου (εἰκ. 1). Ἐπὶ τῶν τελευταίων δὲ μάλιστα τούτων διετηρήθη εἰς ἱκανὰ μέρη καὶ τὸ καλύπτον ποτὲ αὐτὰς λευκὸν κονίαμα, ὅπερ, ὡς μαρτυροῦσι ὁριζόντιαι καὶ κατακόρυφοι ἐρυθραὶ ταινίαι πλάτους 0,055, διῃρεῖτο εἰς πίνακας φέροντας παραστάσεις. Μία δὲ τοιαύτη παράστασις διεσώθη ἐπὶ τοῦ τρίτου ἀπὸ τῆς γωνίας λίθου τῆς πρώτης σειρᾶς, εἰκονίζουσα στέφανον δάφνης (εἰκ. 2) καὶ παρ' αὐτόν, δεξιᾷ, μικρὸν ἐρυθρὸν παναθηναϊκὸν ἀμφορέα μετὰ κλαδίσκου φοίνικος. Εἶναι δ' ἡ παράστασις αὕτη συνήθως μὲν ἀναμνηστικὴ ἀγωνιστικῆς τινος νίκης[1] ἐνταῦθα δὲ πιθανῶς μουσικῆς.

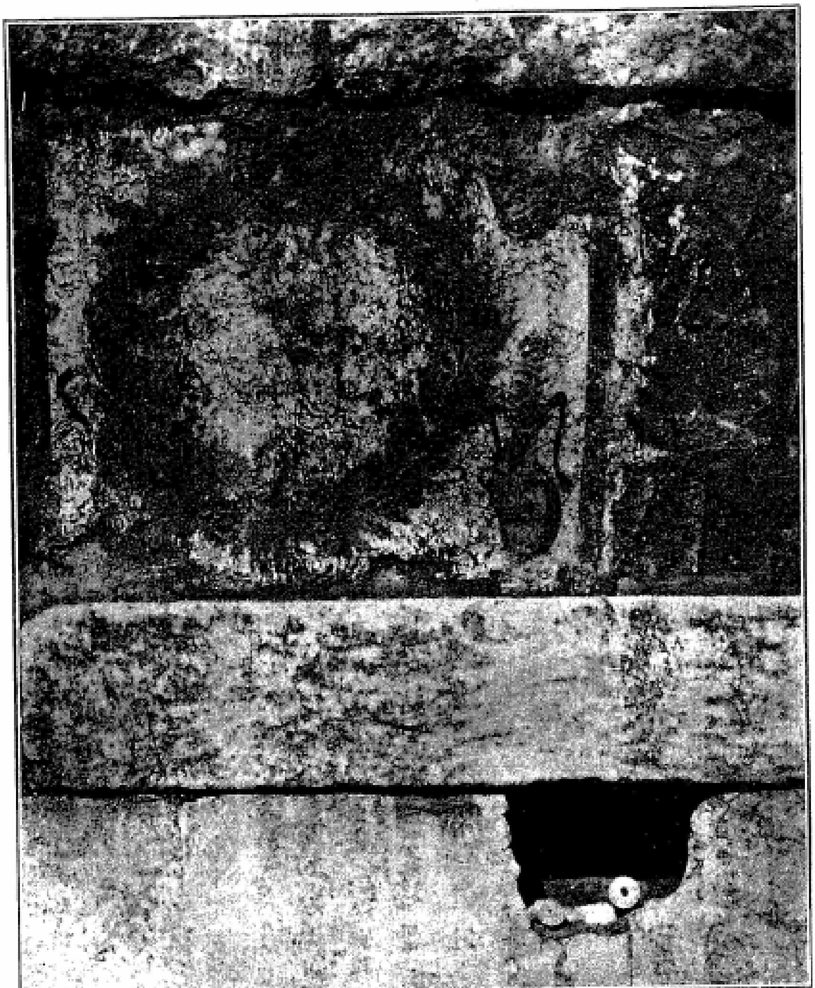
Καὶ τὸ μὲν βόρειον σκέλος τῆς Β.Δ. γωνίας διετηρήθη, ὡς ἄνω περιεγράφη, εἰς μῆκος 15 περίπου μέτρων· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ

[1] Πρβλ. ὁμοίας παραστάσεις ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῆς Δήλου *M. Bulard* Peintures murales de Délos ἐν Expl. Arch. de Délos Fasc. IX πίν. IX καὶ εἰκ. 22 καὶ 38 καὶ ἐπὶ μωσαϊκῶν δαπέδων τῆς αὐτῆς νήσου Monuments Piot XIV, 1908 πίν. X, A.



Εἰκ. 1. Ἄποψις τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ Ὠδείου ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ.

τὸ δυτικόν, ὅπερ εὐθὺς μετὰ τὴν γωνίαν εἶνε κατεστραμμένον καὶ ὁρατὸν μόνον κατὰ τὴν εὐθυντηρίαν, ἣν καὶ ἠδυνήθην νὰ παρακολουθήσω, οὐχὶ ἄνευ διαλειμμάτων, ἐφ' ἱκανὸν μῆκος πρὸς δυσμὰς (22,50) ἤτοι μέχρι περίπου



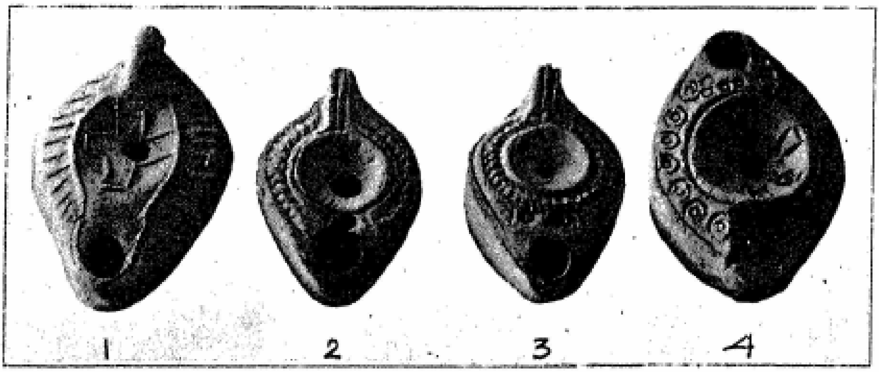
Εἰκ. 2. Τοιχογραφία ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ὠδείου.

τῆς καμπῆς, ἣν κάμνει τὸ παραλλήλως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ὠδείου βαῖνον ἀνατολικὸν ἀνάλημμα τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου[1]. Πέραν τοῦ ση-

[1] Ὅρα τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1922 σελ. 26 δημοσιευθὲν καὶ ὑπ' ἐμοῦ συνταχθὲν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς περιοχῆς τοῦ Ὠδείου.

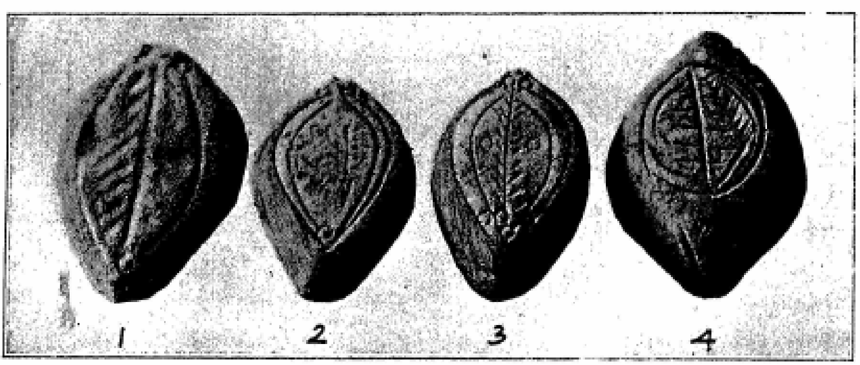
μείου τούτου καὶ αὐτὴ ἡ εὐθυντηρία τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ Ὠδείου εἶναι κατεστραμμένη.

Τὸ μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν δύο κτηρίων (Ὠδείου καὶ Θεάτρου) καταλειπόμενον κενὸν εἶναι μόλις 1.35 μ. ἀποτελεῖται δ' ἐκ σεσαθρωμένου ἀργιλικοῦ



Εἰκ. 3. Χριστιανικοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὠδείου.

βράχου (κιμιλιᾶς) ὑψουμένου παρὰ τὴν Β. Δ. γωνίαν 2 μέτρα ὑπὲρ τὴν εὐθυντηρίαν τοῦ Ὠδείου. Σημειωτέον δ' ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βόρειον τοῖχον, ὅστις ἦτο διπλοῦς, ἵνα δύναται νὰ στηρίζῃ τὰ ὄπισθεν αὐτοῦ χώματα τῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ εἰς τὸ ἄνω διάζωμα τοῦ θεάτρου



Εἰκ. 4. Ὄψις τοῦ πυθμένος τῶν λύχνων τῆς εἰκόνος 3.

ἄγοντος δρόμου, ὁ δυτικὸς ἦτο ἁπλοῦς. Ὡς δ' ὁ βόρειος οὕτω καὶ ὁ δυτικὸς ἔφερεν εἰς τὸ κάτω μέρος ἑδώλια, ἅτινα ἐστηρίζοντο ἐπὶ εἰδικοῦ ἐξέχοντος θεμελίου, ὅπερ διεσώθη, ἐν ᾧ τὰ ἑδώλια ἀπεσπάσθησαν ἀργότερον, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν ἀλλαχοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκαφῆς συνήντησα εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιχώσεως βάθος (1 - 1,50 μ.) πίθους, τοὺς μὲν κτιστούς, τοὺς δὲ πηλίνους, εὐθὺς δ' ὑπὸ τούτους τάφους χριστιανικοὺς κεραμοσκεπεῖς ἄνευ ἄλλου τινὸς κτερίσματος πλὴν τινων πτωχῶν ἀγανώτων λύχνων μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἐλλειψοειδὲς σχῆμα. Τούτων εἷς μὲν (εἰκ. 3, 1), φέρει ἐν τῷ μέσῳ κοιλώματι σταυρόν, κατὰ τὴν παρυφὴν παραλλήλους γραμμάς, εἰς δὲ τὸν πυθμένα μέγα φύλλον[1] (εἰκ. 4, 1). Δύο ἄλλοι (εἰκ. 3, 2 καὶ 3) φέρουσιν ἐν τῷ μέσῳ μὲν κογχυλιωτόν τι κόσμημα κατὰ δὲ τὴν παρυφὴν στέφανον καὶ ὄπισθεν ἓν ἢ δύο φύλλα (εἰκ. 4, 2, 3). Τέλος εἷς (εἰκ. 3, 4) φέρει ἔντυπον μὲν ἐν τῷ μέσῳ κόσμημα, κατὰ τὴν παρυφὴν ἐντύπους ὁμοκέντρους



Εἰκ. 5. Λύχνοι μετ' ἐπιγραφῆς Χιόνης.

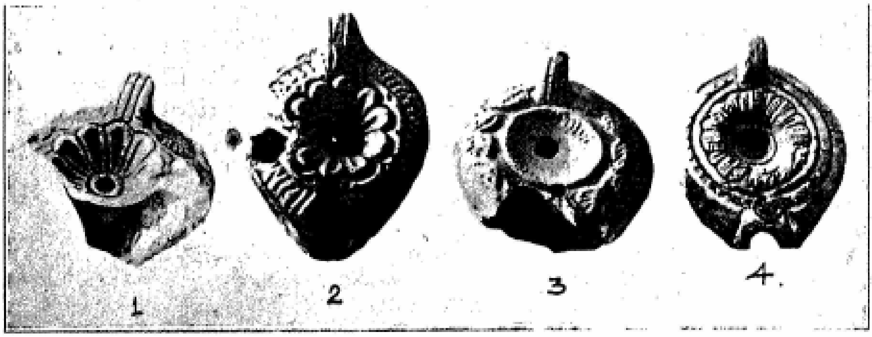
κύκλους, κατὰ δὲ τὸν πυθμένα (εἰκ. 4, 4) μέγα φύλλον. Μᾶλλον ἐνδιαφέροντες εἶναι δύο, δυστυχῶς τεθραυσμένοι, λύχνοι, ὧν διετηρήθη μόνον ὁ πυθμὴν φέρων τὴν ἐπιγραφὴν (σῆμα) τοῦ καὶ ἄλλοθεν[2] γνωστοῦ παλαιοχριστιανικοῦ ἐργαστηρίου τῆς Χιόνης (εἰκ. 5). Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ στρώματι συνήντησα καὶ ἄλλους χριστιανικοὺς λύχνους, ὧν οἱ μὲν (εἰκ. 6) φέρουσιν ἐν τῷ κέντρῳ ζωηρῶς ἀναγλύφους, δεκαφύλλους ῥόδακας (εἰκ. 6, 1, 2) κατὰ δὲ τὴν παρυφὴν στέφανον ἢ κληματίδα, οἱ δὲ (εἰκ. 6, 3, 4) ἄνθος ἐν τῷ μέσῳ ἢ κογχυλιωτὸν

---

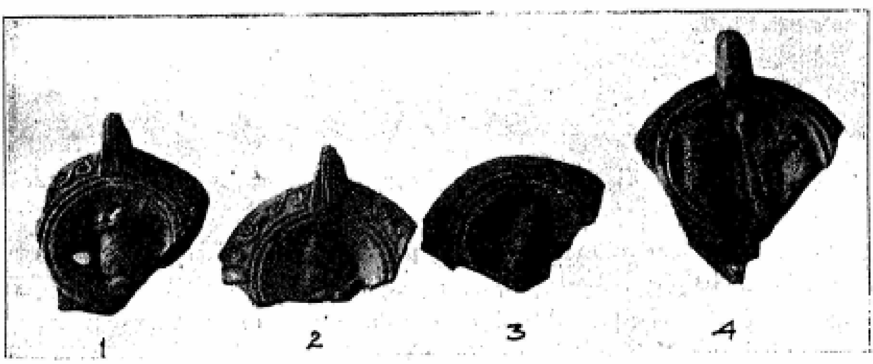
[1] Πολὺ ἀγαπητὴ ἦτο ἡ παράστασις μεγάλων φύλλων, ἰδίᾳ συκομορέας, κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχήν. Τὰ συναντῶμεν συχνότατα ἐπὶ κοπτικῶν ὑφασμάτων, ἅτινα εὑρέθησαν εἰς τάφους τῆς Αἰγύπτου.

[2] Ἀθῆναι Βασιλικὴ Ἰλισοῦ *Σωτηρίου* Ἀρχ. Ἐφημ. 1919, 14, Κεραμεικὸς (Μουσεῖον. Ἀδημοσίευτοι εἰσέτι). Ἄντρον Πάρνηθος *Ρωμαῖος* Ἀρχ. Ἐφ. 1906, 113. Σπήλαιον Βάρης *Basset* Amer. Journ. of arch. 1903, 345 καὶ 348. Κόρινθος *O. Broneer* Korinth IV$_2$. Πίν. XXXIII 1355. Δῆλος *W. Deonna* B. C. H. XXXII, 175. Ἔφεσος *H. B. Walters* Catalogue of lamps in the British Museum № 1356.

κόσμημα καὶ κληματίδας ἢ κύκλους διὰ στιγμῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν. Τέλος μικρὸν κατωτέρω εὑρέθησαν καὶ λύχνοι μετὰ παραστάσεων ἐν τῷ κοίλῳ κέντρῳ καὶ κύκλων ἢ ἑλικοειδῶν κοσμημάτων κατὰ τὴν παρυφὴν (εἰκ. 7). Οὕτω ἐπὶ ἑνὸς μὲν εἰκονίζεται κάνιστρον πλῆρες καρπῶν [1] (εἰκ. 7, 1) ἐπὶ ἄλλου προτομὴ μετὰ διαδήματος βλέπουσα πρὸς τ' ἀριστερὰ (εἰκ. 7, 2) ἐπὶ τρίτου ἄρκτος [2]



Εἰκ. 6. Χριστιανικοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὠδείου.



Εἰκ. 7. Ρωμαϊκοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὠδείου.

(εἰκ. 7, 3) ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου ἄρκτος ὀρθὴ καὶ θηριομάχος ἑκατέρωθεν τοῦ *κοχλίου* [3] (εἰκ. 7, 4). Τὸ τελευταῖον τοῦτο θέμα εἶναι λίαν σύνηθες ἐπὶ λύχνων τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

[1] Ὅμοιον ἐν *Κορίνθῳ* Broneer ἔ.ἀ. σελ. 270 εἰκ. 195 καὶ *Δελφοῖς* Fouilles de Delphes V, εἰκ. 823.

[2] Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἄρκτου ὡς δαίμονος ὅρα *Deubner* Phobos ἐν Ath. Mitt. 1920, 260.

[3] Ὅρα σχετικῶς *Friedländer* Sittengeschichte II, 402 σημ. 3. Περὶ δὲ τοῦ κοχλίου *Daremberg-Saglio* Dict. d. Ant. ἐν λ. cochlea.

Ἓν μέτρον κατωτέρω ἡ σκαπάνη συνήντησε νέον στρῶμα ρωμαϊκόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως περιέργως εὑρέθησαν ἀναμὶξ κακότεχνον πήλινον ρωμαϊκὸν εἰδώλιον καὶ λαβὴ φιαλοειδοῦς τριβλίου ἀπολήγουσα εἰς κεφαλὴν κριοῦ [1] μετ' ὀστράκων τοῦ 6ου, 5ου καὶ 4ου π. Χ. αἰῶνος. Ταῦτα φαίνεται ὅτι κατέπεσαν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὸ τέλος τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.



Εἰκ. 8. Βωμίσκος ἐκ τοῦ Ὠδείου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου ἀμμώδους κάτω χαλικώδους δ' ἄνω στρώματος ἤτοι τοῦ εὐθὺς ὑπὲρ τὸ δάπεδον τοῦ Ὠδείου ἐπικαθημένου, ἐγένοντο τὰ ἑξῆς εὑρήματα:

1ον Βωμίσκος μαρμάρινος τετράγωνος, ὁλικοῦ ὕψους 0,37 (εἰκ 8) φέρων ἄνω 4 ἀνθεμιοειδῆ ἀκρωτήρια καὶ ἐν τῷ μέσῳ συμφυᾶ φιάλην χάριν τῶν σπονδῶν.

2ον Τεμάχιον πηλίνου στρωτῆρος κεράμου, πάχους 0.055, ἐφ' οὗ ἔγκοιλον διὰ μήτρας ὀρθογώνιον 0.065×0.085 μὲ τὰ γράμματα Ε καὶ Ρ ἑκατέρωθεν κηρυκείου (εἰκ. 9). Ἡ εὕρεσίς του ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Καστριώτη (Ἀρχ. Ἐφημ. 1917 σελ. 156) εὑρεθὲν ἀνάγλυφον ὑποδηλοῖ τὴν γειτνίασιν τοῦ Ὠδείου πρός τι ἱερὸν Ἑρμοῦ.



Εἰκ. 9. Στρωτὴρ κέραμος μετ' ἐγκοίλου σήματος.

3ον Τὸ κάτω ἥμισυ μαρμαρίνου, διακοσμητικοῦ προφανῶς, προσωπείου, ἱκανῶς ἐφθαρμένου.

4ον Ἀγκὼν κεκαμμένος κολοσσαίου μαρμαρίνου ἀγάλματος, ἐργασίας ρωμαϊκῆς.

5ον Ἄπουν καὶ ἄχειρον ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος (εἰκ. 10) βαινούσης πρὸς τ' ἀριστερᾷ καὶ στρεφούσης τὴν κεφαλήν. Ἡ θεὰ φέρει τὸν ἰδιάζοντα αὐτῇ βραχὺν χιτῶνα ὑψηλὰ ἐζωσμένον. Ἐπὶ τῆς ράχεως διακρίνεται ἡ φαρέ-

[1] Ὅμοιαι λαβαὶ εὑρέθησαν καὶ ὑπὸ *Π. Καστριώτη* καὶ εἰκονίσθησαν ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1914 σελ. 154 εἰκ. 14.

τρα καὶ τὸ ἐν σχήματι μηνίσκου κολπούμενον ἱμάτιον. Ἡ κόμη εἶναι ἐμπρὸς ἀναδεδεμένη εἰς ἅμμα (φιόγκον). Ἡ ὅλη στάσις καὶ διάθεσις ἐνθυμίζει τὸν συνήθη τύπον τῆς κυνηγέτιδος Ἀρτέμιδος τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀγαλματίου εἶναι ἀμελὴς ῥωμαϊκή· τοιούτους δ᾽ ἄλλως τε χρόνους

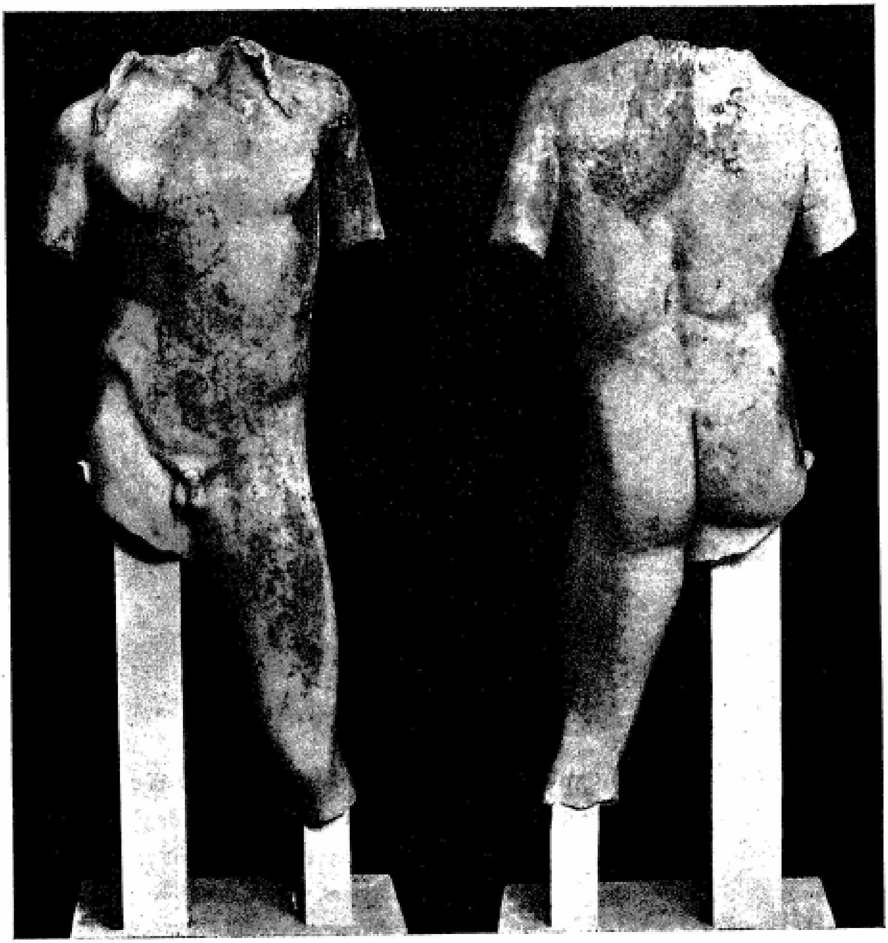


Εἰκ. 10. Ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος ῥωμαϊκῶν χρόνων.

ἐμφαίνει καὶ ἡ τὸ ἐλεφαντοστοῦν μιμουμένη λείανσις, ἣν δεικνύει τὸ μάρμαρον. (Σῳζόμενον ὕψος 0,25).

6ον Ἄγαλμα μαρμάρινον ἀνδρικόν, μικρότερον τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, νεαροῦ Ἀπόλλωνος πιθανώτατα ἢ Διονύσου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐμπρὸς καὶ τῆς ῥάχεως ὄπισθεν καταπιπτόντων βοστρύχων (εἰκ. 11). Εἶναι δυστυχῶς ἀκέφαλον, ἄνευ τῶν ἄκρων χειρῶν, ἐστερημένον δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μηροῦ, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ γόνατος. Ἐκ τῆς

διαθέσεως τῶν μυῶν τοῦ κορμοῦ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ τὴν στάσιν του. Ὁ θεὸς ἐστήριζε τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς εἶχε δὲ τὸν ἀριστερὸν κεκαμμένον καὶ κατά τι ὠπισθοχωρημένον. Τῶν δὲ χειρῶν του ἡ μὲν δεξιὰ ἦτο πρὸς τὰ κάτω τεταμμένη καὶ ἐστηρίζετο πιθανῶς ἐπί τινος κορμοῦ

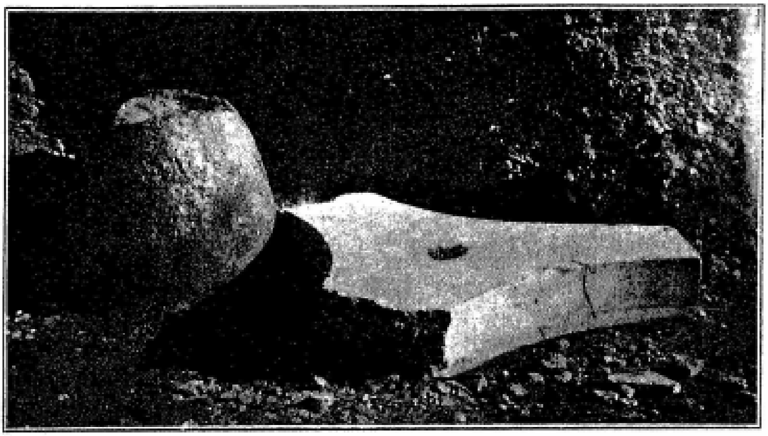


Εἰκ. 11. Ἄγαλμα νεαροῦ Ἀπόλλωνος ἢ Διονύσου.

δένδρου, μεθ' οὗ τὸ σῶμα συνήπτετο διὰ τεμαχίου μαρμάρου, οὗτινος διασῴζεται μικρὸν τμῆμα ἐπὶ τοῦ μηροῦ· (εἰκ. 11), ἡ δὲ ἀριστερὰ χεὶρ ἦτο κεκαμμένη πρὸς τὰ ἐμπρός, ὡς δεικνύει μικρὸν τμῆμα μαρμάρου σῳζόμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ κορμοῦ, θὰ ἐκράτει δὲ πιθανῶς σύμβολόν τι ἢ φιάλην.

Ἀρίστη εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ κορμοῦ, ἐν ᾧ τοὐναντίον ἡ ὀπισθία ὄψις αὐτοῦ εἶναι ἁδρότερον εἰργασμένη. Εἰκάζω, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι τὸ ἄγαλμα θὰ ἵστατο πρό τινος τοίχου ἢ ἐντὸς κόγχης. Ἀξία λόγου εἶναι ἡ ἀκριβεστάτη ἀπόδοσις τῶν μυικῶν κυματισμῶν, δι' ὧν παράγεται ἡ αἴσθησις θερμῆς, ζωντανῆς σαρκός. Ὁ ρυθμὸς ἐν γένει τοῦ κορμοῦ τούτου εἶναι ὑγρὸς καὶ ἁπαλός, ὁ δὲ ἄξων του σχηματίζει τὴν χαρακτηριστικὴν ἑλικοειδῆ γραμμὴν τῶν Πραξιτελείων ἔργων. Δὲν διστάζω διὰ τοῦτο νὰ τὸν θεωρήσω ὡς ἄριστον ρωμαϊκὸν ἀντίγραφον Πραξιτελείου ἔργου.

Ὁ ἀνωτέρω περιγραφεὶς κορμὸς εὑρέθη πρηνὴς πρὸ τοῦ βορείου τοίχου μὲ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς αὐτόν· δὲν εἶναι ἑπομένως ἀπίθανον νὰ ἦτο



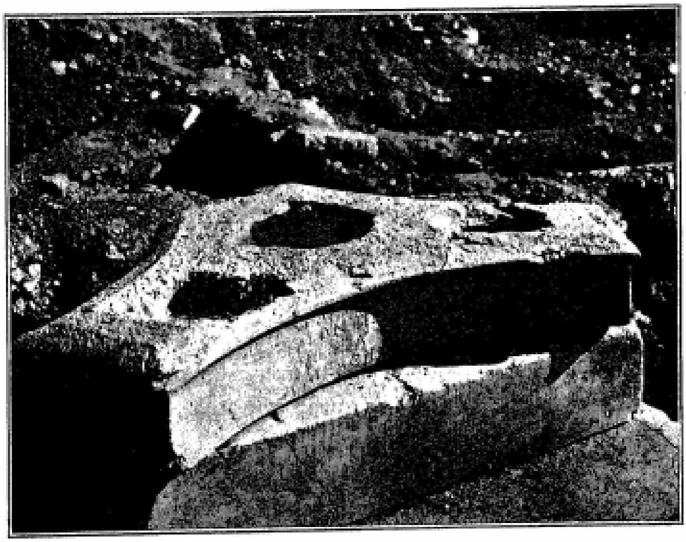
Εἰκ. 12. Βωμὸς ἐν σχήματι ὀμφαλοῦ εὑρεθεὶς ἐν τῷ Ὠδείῳ.

ἱδρυμένος παρὰ τὸν πόδα τοῦ εἰρημένου τοίχου. Ἐνισχυτικὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης συνάμα δὲ καὶ διαφωτιστικὸν τῆς ταὐτότητος τοῦ θεοῦ ἔρχεται τὸ ἑξῆς σπουδαῖον εὕρημα, γενόμενον ὀλίγα πρὸ τοῦ βορείου τοίχου μέτρα (3,60) καὶ εὐθὺς παρὰ τὸν περιγραφέντα κορμόν, εἶναι δὲ τοῦτο:

7ον Βωμὸς ἐκ σκληροῦ πώρου λίθου ἔχοντος τὸ σχῆμα ὀμφαλοῦ (εἰκ. 13). Τὸ ὕψος του εἶναι 0.70, ἡ δὲ κάτω διάμετρος 0.80. Ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτοῦ ἐπιφανείας φέρει κυκλοτερῆ κοιλότητα, διαμέτρου 0.16 καὶ βάθους 0.15, χάριν τῶν σπονδῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ βωμοῦ ἦτο ἐπικεχρισμένη διὰ λευκῆς κονίας ἐφ' ἧς ἦτο ἐξωγραφημένον δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἀγρηνόν. Πέριξ δὲ τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ εὑρέθησαν πολλὰ ἴχνη πυρᾶς, ἐξ ὧν βεβαιούμεθα ὅτι ὁ βωμὸς ἵσταται κατὰ χώραν. Ἐκ δὲ τοῦ σχήματος—ὅπερ σημειωτέον συναν-

τᾶται εἰς βωμόν, τὸ πρῶτον ἐνταῦθα[1] καθόσον τοὐλάχιστον γνωρίζω,—καὶ ἐκ τῆς δι' ἀγρηνοῦ διακοσμήσεως, δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ βωμοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ περιγραφεὶς κορμὸς εὑρέθη πρηνὴς εὐθὺς πρὸ τοῦ βωμοῦ καὶ πρὸ τοῦ τοίχου φυσικὸν εἶναι νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ βωμὸς ἀνῆκεν εἰς τὸ ἄγαλμα, ὅπερ, τούτου ἕνεκα, θὰ εἰκόνιζε τὸν Ἀπόλλωνα, θεὸν καὶ προστάτην τῶν ἐν τῷ Ὠδείῳ τελουμένων μουσικῶν ἀγώνων. Πάντως ἡ ἐντὸς τοῦ κτηρίου τοῦ Ὠδείου παρουσία βωμοῦ πρὸς ἐμπύρους θυσίας ξενίζει τινα καὶ τὸν ἄγει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ ἱερὸν θὰ ἱδρύθη ὅταν τὸ κτήριον θὰ κατέστη, εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους, ὕπαιθρον.

8ον δὲ καὶ τελευταῖον εὕρημα ἀναφέρω βάθρον τριγωνικὸν καμπυλό-



Εἰκ. 13. Βάσις ἐνεπίγραφος χορηγικοῦ τρίποδος.

πλευρον (εἰκ. 13) ὕψους 0.21 φέρον ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτοῦ ἁδρομερῶς εἰργασμένης ἐπιφανείας τέσσαρας κυκλοτερεῖς ὀπάς, μίαν μεγάλην ἐν τῷ μέσῳ (διαμ. 0.27), καὶ ἀνὰ μίαν παρ' ἑκάστην γωνίαν (διαμ. 0.15). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἐντὸς τῶν εἰρημένων ὀπῶν ἐστερεοῦντο κατὰ μὲν τὰς γωνίας οἱ πόδες χαλκοῦ τινος τρίποδος κατὰ δὲ τὴν μέσην, τῇ βοηθείᾳ κιονίσκου, ὁ λέβης αὐτοῦ. Ἦτο δ' ὁ τρίπους οὗτος ἀνάθημα ἀναμνηστικὸν νίκης τινὸς δραματικῆς, ὡς διδάσκει ἡ ἐπὶ δύο κατακορύφων πλευρῶν τοῦ βάθρου κεχαραγμένη ἐπιγραφή.

[1] Ὀμφαλόμορφος βωμὸς χαρακτηριζόμενος καὶ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΟΜΟΣ εὕρηται καὶ ἐπὶ τοῦ μελανομόρφου ἀγγείου *Gerhard* Vasenbilder CCXXIII, *Reinach* Répert. Des vases peints II, 111, *Middleton* Journ. of Hell. Studies 1888, 301.

Ο ΔΗΜΟΣ ΕΧΟΡΗΓΕΙ ΣΩΝΙΚΟΣ ΗΡΧΕΝ
ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣ ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ ΠΑΙΑΝΙΕΥΣ
ΠΑΝΔΙΟΝΙΣ ΠΑΙΔΩΝ ΕΝΙΚΑ ΝΙΚΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΗΥΛΕΙ
ΣΩΣΙΒΙΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΔΙΔΑΣΚΕΝ.

ὕψ. γραμμάτων 0.026, διάστ. 0.02.

Τὸ βάθρον εὑρέθη ἀνεστραμμένον παρὰ τὸν βωμὸν (εἰκ. 13), κατέπεσε δέ, πιθανώτατα, ἐκ τῶν ὑπεράνω τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ὠδείου μερῶν ἔνθα πολλὰ ἵσταντο χορηγικὰ μνημεῖα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει τὸν συνήθη τύπον τῶν ἑλληνιστικῶν χορηγικῶν ἀναγραφῶν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος Σωνίκου συνάγεται ὅτι ἐχαράχθη τὸ 175/4 [1] ἢ τὸ 176/5 [2].

Ἐν καταλόγῳ ἐφηβευσάντων ἐπὶ ἄρχοντος Φιλόνεω (IG II, 338) ἀναφέρεται καί τις Δρα]ΚΟΝΤΙΔΗΣ Δ– – – – – – –Σ ΠΑΙΑΝΙΕΥ[ς ἐκ τῆς Πανδιονίδος φυλῆς [3]. Τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ ἐφήβου τούτου πρέπει, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφήν, ν' ἀποκατασταθῇ ἀσφαλῶς εἰς **Δράκοντος.** Τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Φιλόνεω δὲν ἦτο μέχρι τοῦδε ἀσφαλῶς καθωρισμένον· ὁ Dinsmoor [4] ἐσχάτως ἐτοποθέτησεν αὐτὸ εἰς τὸ 256/5· ἂν λοιπὸν ὁ Δρακοντίδης διετέλεσεν ἔφηβος ἐπὶ Φιλόνεω ἤτοι τὸ 256/5, ἐπὶ Σωνίκου, ἤτοι τὸ 176/5, θὰ εἶχεν ἡλικίαν ἄνω τῶν 98 ἐτῶν. Νομίζω διὰ τοῦτο πιθανώτερον ὅτι ὁ Δρακοντίδης τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ IG II, 338 ἀναφερόμενον, ἀλλ' ἔγγονος αὐτοῦ.

Διὰ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς ἐπιγραφῆς, Νικοκλέα καὶ Σωσίβιον, ἅτινα χαρακτηρίζονται ἁπλῶς διὰ τοῦ δημοτικοῦ Ἀθηναῖος, δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω σχετικήν τινα πληροφορίαν.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

---

[1] *Ferguson*. The Athenian Archons 1899, 59 § 48. *Kolbe* Die Attischen Archonten. Berlin 1908 σελ. 100.

[2] *Dinsmoor*. The Archons of Athens in the Hellenistic age, Cambridge 1931 σ. 257.

[3] *Kirchner* Prosopographia Attica 1903, ἀριθ. 4552.

[4] The Archons of Athens σελ. 54.

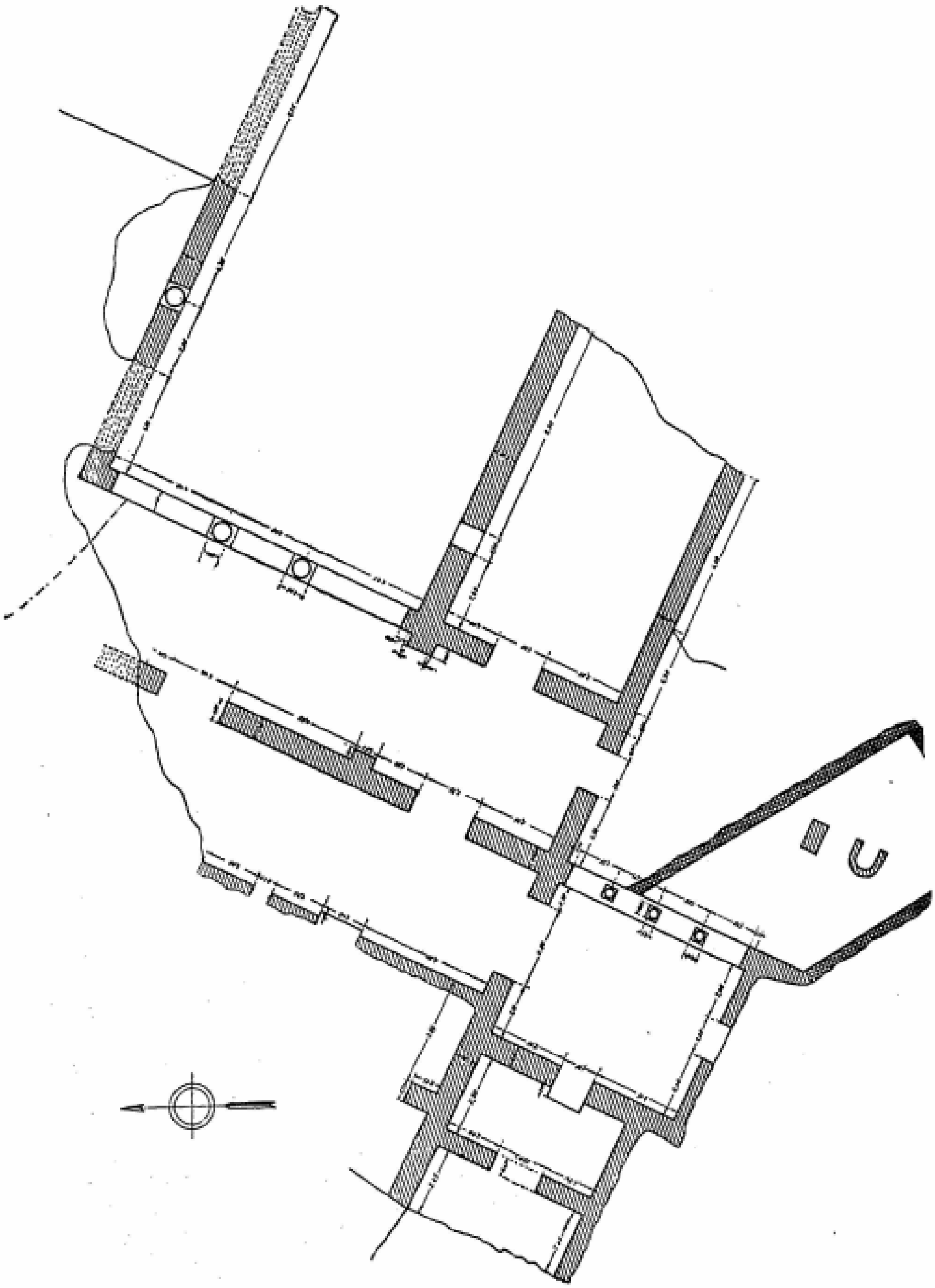
2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ περιωρίσθην καὶ ἐφέτος εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀνευρεθέντος ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου Ζορμπᾶ κτίσματος μετὰ διαμερισμάτων ἐχόντων μωσαϊκὰ δάπεδα, μεγάλα τμήματα τῶν ὁποίων εἶχον πέρισυ ἀποκαλυφθῆ, ἅτινα καὶ περιέγραψα ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκθέσει μου (βλ. ΠΑΕ, 1930, σελ. 32 κἑ).

Πρῶτον ἀπεκάλυψα ἐφέτος τελείως τὰ διαμερίσματα ταῦτα καὶ ἐκαθάρισα τὰ μωσαϊκά των δάπεδα ἅτινα καὶ ἐφωτογράφησα (βλ. εἰκόνας 1 - 3 γ εἰς Πίν. Α′ — Ε′),[1] εἶτα δὲ ἐνήργησα σκαφικὴν ἔρευναν εἰς τὸ δεξιὸν τμῆμα τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀνασκαπτομένου κτίσματος. Ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ συνημμένον σχέδιον (εἰκ. 4), ἀνευρέθη στυλοβάτης, ἐφ' οὗ διατηροῦνται δύο μόνον μεγάλαι βάσεις, ἀσβεστοποιημέναι σχεδὸν ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ τμήματα τῶν κορμῶν τῶν κιόνων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στυλοβάτου, καὶ βάσις παραστάδος μετὰ γλυφῶν ἐξέχουσα (εἰκ. 5), παρ' αὐτὴν δὲ τμήματα τῆς ὁμοίως μαρμαρίνης παραστάδος μετὰ γλυφῶν καὶ ἀναγλύφου ἕλικος μετὰ φύλλων κισσοῦ. Ὁ στυλοβάτης καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ βάσεις εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ πέρισυ ἐπὶ τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου Βοΐνογλου ἀναφανέντα, ἅτινα ἔλαβον αὖθις τὴν ἄδειαν νὰ ἐρευνήσω περαιτέρω, εὑρέθην δὲ πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ σκέλους τοῦ στυλοβάτου, περὶ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται συνεσωρευμένα πάντα σχεδὸν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ

---

[1] Εἰς τὴν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ ἔτους 1930 σ. 32 κ.ἑ. γενομένην περιγραφὴν τῶν ἀνευρεθέντων μωσαϊκῶν δαπέδων τῶν αἰθουσῶν προσθέτομεν ἐνταῦθα (ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπεικονίσεως αὐτῶν εἰς τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν) τὴν πιθανὴν χρονολόγησίν των. Τὰ μωσαϊκὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 4 αἰθουσῶν (εἰκ. 1) εἶνε τὰ ἀρχαιότερα, κείμενα εἰς τὸ δεύτερον χαμηλότερον δάπεδον τῆς αἰθούσης 7 (βλ. ΠΑΕ 1930 σ. 33 εἰκ. 4)· ἔχουν γεωμετρικὰς διακοσμήσεις, ἐκ τῶν θεμάτων τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν καὶ τῆς μορφῆς τῶν σχεδίων των δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸν 4ον ἢ καὶ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα (πρβλ. ἀναλογίας μὲ μωσαϊκὰ δάπεδα ναῶν ἐν Noricum, βλ. Egger Jaresh. des Österr. Arch. Inst. in Wien, Band IX 1916). Τὰ μωσαϊκὰ τῆς αἰθούσης 2 (εἰκ. 2 - 3 γ) μὲ παραστάσεις ζῴων ἐντὸς τετραγώνων διαμερισμάτων, ὡς ἐκ τῆς γραμμικῆς τεχνοτροπίας των, ἥτις ὅμως διατηρεῖ τὴν αἴσθησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς κινήσεως, ὡς καὶ ἐκ τῆς μετὰ πλήρους διαυγοῦς ρυθμοῦ συνθέσεώς των καὶ τοῦ πλουσίου χρωματισμοῦ των, δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὴν στροφὴν τοῦ 5ου πρὸς τὸν 6ον αἰῶνα (πρβ. ἀναλογίας μὲ μωσαϊκὰ Ἐρεσοῦ Μυτιλήνης, Ὀρλάνδου Α. Δ. 1929 σ. 29 καὶ ἑ. Εὐαγγελίδην Α. Δ. 1930 - 31 σ. 36 κ. ἑ.). Τὰ μωσαϊκὰ ταῦτα εὑρίσκονται εἰς ὕψος 0,40 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν πρώτων (τῆς εἰκ. 1). Τέλος τὸ μωσαϊκὸν τῆς αἰθούσης 7, οὗτινος μικρὸν μέρος ἀπεκαλύφθη, εὑρίσκεται 0,80 μ. ἄνωθεν τῶν πρώτων, διασῴζει κατεστραμμένα γεωμετρικὰ σχέδια, ἔχει τὴν τεχνοτροπίαν ἀμελεστέραν καὶ δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς μεταγενεστέραν ἐποχήν.



7-8

6

5

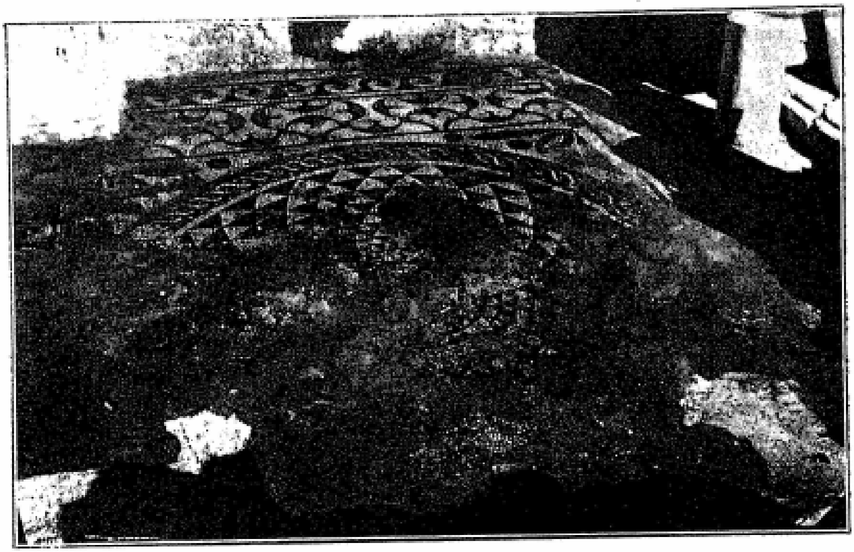
4

1

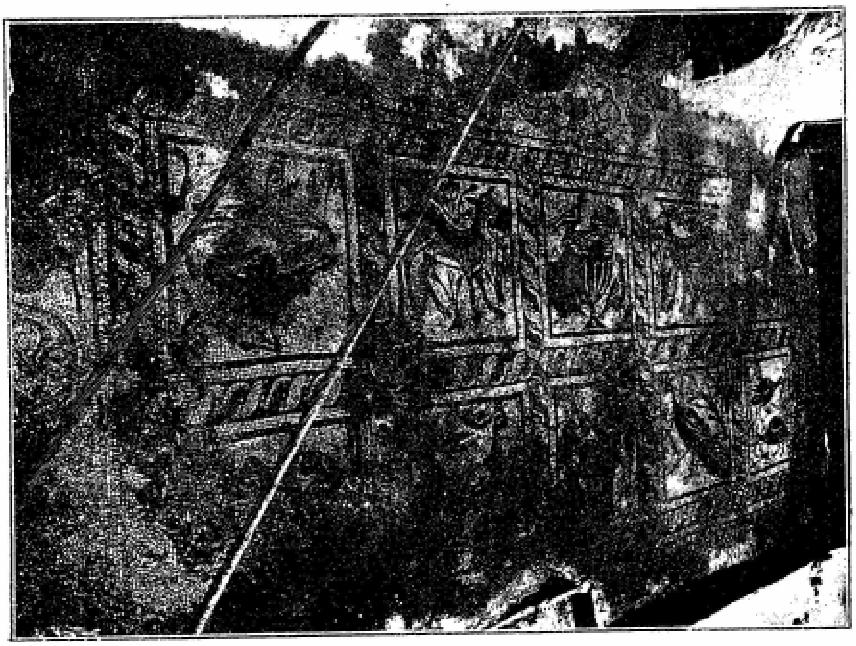
2

3

Εἰκ. 4. Γενικὴ κάτοψις τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος.



Εἰκ. 1. Ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων (τῆς αἰθούσης 5).

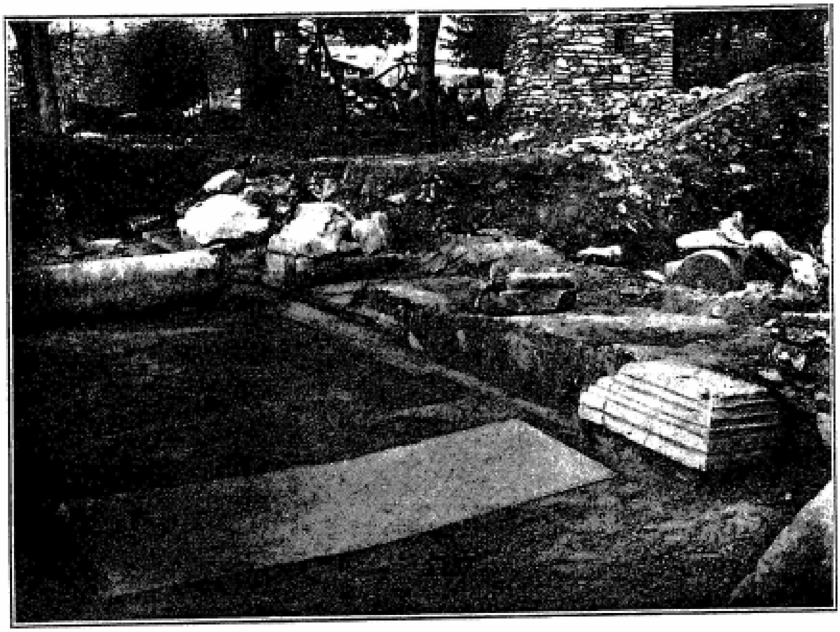


Εἰκ. 2. Ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ ζῴων καὶ πτηνῶν (τῆς αἰθούσης 2).

ΠΙΝΑΞ Β'.



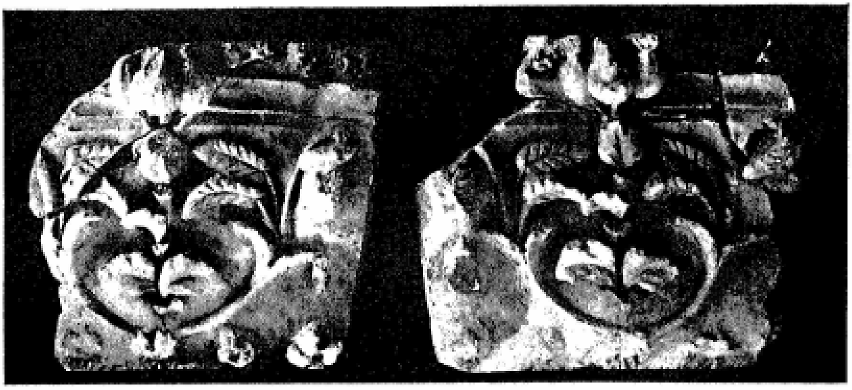
Εἰκ. 3. Τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).



Εἰκ. 5. Ἄποψις τοῦ ἀνευρεθέντος νάρθηκος καὶ Τριβήλου (;).



Εἰκ. 6. Τμῆμα τοῦ ἀνευρεθέντος ἀριστεροῦ στυλοβάτου.



Εἰκ. 7. Κιονόκρανα παραστάδων ρωμαϊκῶν χρόνων.

μέλη (κορμοί, κιονόκρανα, ἐπιθήματα) βλέπ. εἰκ. 6. Ὁ στυλοβάτης οὗτος καταλαμβάνει μέρος τοῦ οἰκοπέδου Βοΐνογλου καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ συνεχόμενον πρὸς αὐτὸ οἰκόπεδον Καροκανίδη. Δυστυχῶς τὰ οἰκόπεδα ταῦτα δὲν ἔχουσιν ἀπαλλοτριωθῆ καὶ ἡ συνέχισις ἐπομένως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τῆς ἐρευνης εἶναι ἀδύνατον σήμερον νὰ γίνῃ, ἂν καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μερῶν τούτων τοῦ στυλοβάτου εἶναι πλέον καταφανὲς ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου χριστιανικοῦ ναοῦ, οὗτινος ἔχομεν πρὸ ἡμῶν πιθανώτατα τὸν νάρθηκα, μέρη τῶν κλιτῶν μετὰ τοῦ Τριβήλου, καὶ διαμερίσματα δεξιὰ τοῦ Αἰθρίου τοῦ ναοῦ, ἐκλειφθέντα κατ' ἀρχὰς ὡς αἴθουσαι ἀστικοῦ οἰκήματος (τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ Τριβήλου δὲν δηλοῦται ἐπακριβῶς ἐν τῷ σχεδίῳ, καθόσον δὲν ἔχει εἰσέτι τελείως διευκρινισθῆ ὡς κείμενον ἐντὸς ξένου οἰκοπέδου).



Εἰκ. 8. Ἐπίθημα καὶ γεῖσον τοῦ 7 αἰῶνος (;).

Καὶ ἐφέτος ἡ ἐκκαθάρισις τῶν διαμερισμάτων τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως, ἥτις εἰς σημεῖά τινα φθάνει τὰ 3 μέτρα, ἦτο ἔτι δυσκολωτέρα,



Εἰκ. 3α. Τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

καθ' ὅσον ἡ ἀνασκαφὴ ἐνεργεῖται ἐντὸς χώρου περιβαλλομένου ὑπὸ οἰκιῶν.

Τὸ ἀνασκαπτόμενον κτίσμα παρουσιάζει εἰσέτι πολλὰ προβλήματα.

Τ' ἀνευρισκόμενα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἶναι τριῶν ἐποχῶν: 1) *ῥωμαϊκὰ* τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, ὡς εἶναι π. χ. ἐπίκρανα μὲ διπλᾶς διαγωνίους ἕλικας, κ. ἄ. βλ. εἰκ. 7— 2) *παλαιοχριστιανικὰ* τοῦ τέλους τοῦ Ε΄ ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος (μεγάλα ἀναδιπλούμενα κιονόκρανα τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, βλ. εἰκ. 6, πρβλ. καὶ ΠΑΕ 1930, σελ. 31 εἰκ. 1 - 3) — καὶ 3) *σειρὰ γλυπτικῶν μελῶν*, τῶν ὁποίων τὰ μὲν θέματα εἶναι παλαιοχριστιανικὰ ἀλλ' ἰσχυρότερον



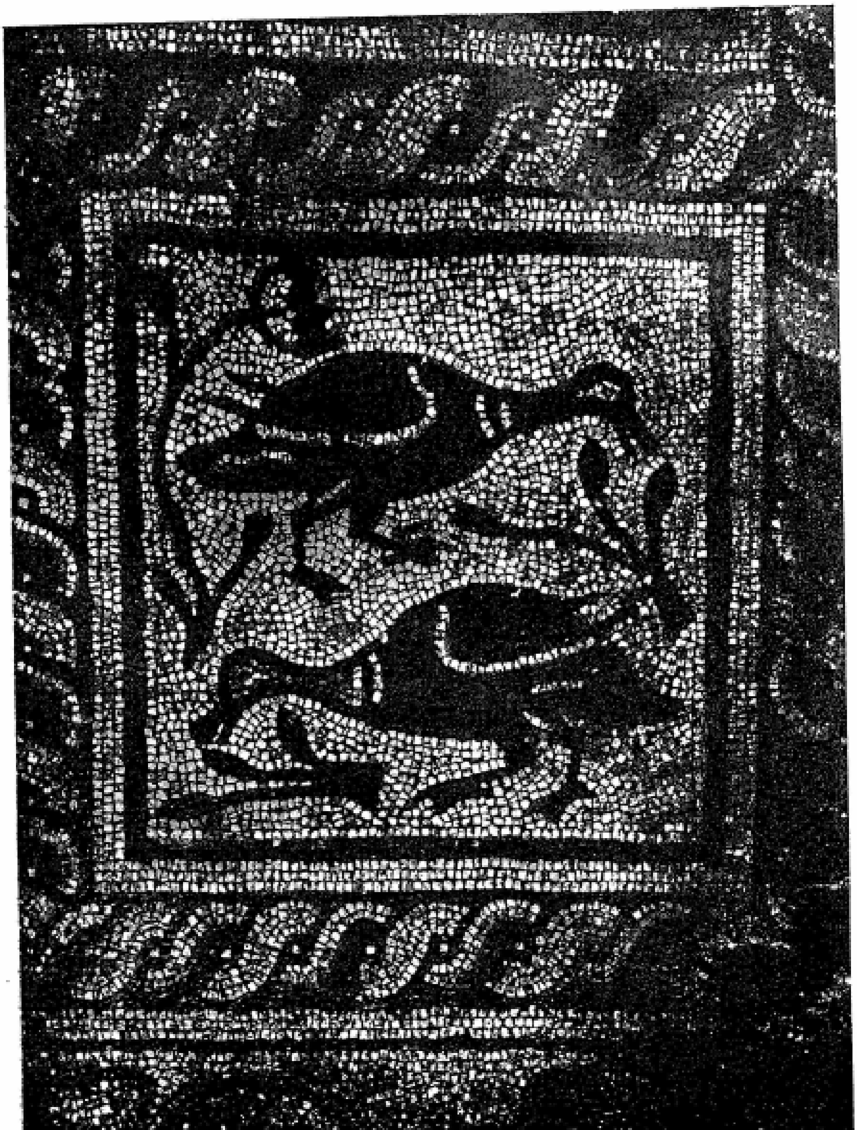
Εἰκ. 9. Κιονόκρανον τοῦ 7 αἰῶνος (;).

ἐσχηματοποιημένα μὲ ἐκτέλεσιν περισσότερον ξηράν, εἰς δὲ τὴν τεχνικὴν κυριαρχεῖ ἡ ἐγχάρακτος καὶ σφηνοειδὴς τομὴ μᾶλλον ἢ τὸ ἀνάγλυφον (βλ. εἰκ. 8 καὶ 9). Τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἕνεκα τῆς ἀνωτέρω τεχνικῆς των πρέπει νὰ καταχθῶσιν εἰς ἐποχὴν μεταβατικήν, ἤτοι εἰς τὸν 7ον ἢ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζομεν ἐκ τῶν προηγουμένων ἀνασκαφῶν (βλ. ΑΕ 1929 σ. 8 κἑ.), ὅτι ἡ ζωὴ τῆς πόλεως φθάνει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7ου αἰῶνος, εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (τὸν 7ον αἰ.) θὰ ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσι.

Πρὸς τὰ γλυπτὰ ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ τὰ δάπεδα· τὸ γεωμετρικὸν ψηφιδωτὸν τοῦ δαπέδου τοῦ μικροῦ Αἰθρίου εἶναι ῥωμαϊκῶν χρόνων, εὑρίσκεται δὲ εἰς τὸ πέρισυ σημειωθὲν κατώτερον ψηφιδωτὸν δάπεδον. Τὸ ἔχον ἀφ' ἑτέρου τὰς παραστάσεις ζῴων, πτηνῶν κ.ἄ. ψηφιδωτὸν δάπεδον, κείμενον 0,40 μ. ὑψηλότερον τοῦ πρώτου, εἶναι τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6ου αἰ. τὸ δὲ δάπεδον τοῦ ἀνευρεθέντος ἐφέτος χώρου τοῦ περιβαλλομένου ὑπὸ στοῶν, εἶναι ἴσως μεταγενέστερον. Τὸ ἀνασκαπτόμενον κτίσμα προδίδει μεταγενεστέρας ἐπισκευάς.



Εἰκ. 10. Ἀποτυπώματα θωρακίων ἐπὶ τοῦ ἐκ κορασανίου ὑποστρώματος.



Εἰκ. 3β. Τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).



Εἰκ. 3γ. Τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

Εἰς τὴν ἀρχὴν λ. χ. τῆς βορείας στοᾶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀνεφάνησαν ἀποτυπώματα θωρακίων τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰ. ἐπὶ τοῦ ἐκ κορασανίου ὑποστρώματος (βλ. εἰκ. 10), ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς μεταγενεστέρας ἐπισκευὰς εἶχον χρησιμοποιηθῆ ταῦτα ὡς πλάκες δαπέδου.

Ὅ,τι πορίζόμεθα ἑπομένως ἀσφαλῶς μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς ἐνεργουμένης ἀνασκαφῆς εἶναι 1) ὅτι ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τμήματα κτίσματος ρωμαϊκοῦ τοῦ 3ου ἴσως μ.Χ. αἰῶνος 2) ὅτι ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὴν οἰκοδομὴν μεγαλοπρεποῦς χριστιανικοῦ ναοῦ καὶ 3) ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπέστη μεγάλας ἐπισκευὰς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς τῆς πόλεως, ἤτοι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα.

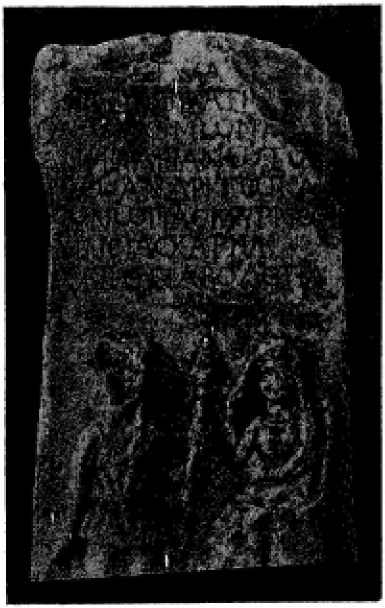
Διὰ τὴν τελικὴν ὅμως διευκρίνισιν τοῦ σοβαρωτέρου ἴσως κτίσματος τούτου τῶν χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀπαλλοτριώσεως τῶν οἰκοπέδων Βοΐνογλου καὶ Καροκανίδου, ἅτινα ἔχουσι τοὺς κλήρους τῶν ἀριθ. **748** καὶ **750**, διότι ὁ εἰς τὴν διάθεσίν μου χῶρος περιλαμβάνει μόνον τὸ Αἴθριον καὶ τὴν σειρὰν τῶν προσκτισμάτων, ὧν ἐπιβάλλεται ὁμοίως ἡ συνέχισις τῆς ἐρεύνης, δι᾽ ὃ καὶ παρακαλῶ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν ἵνα συστήσῃ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν ταύτην εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

3. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνασκαφικὴ ἐργασία, ἐν τῇ ὑπὸ τὸν Ὄλυμπον καὶ παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἀρχαίᾳ πόλει τῆς Μακεδονίας Δίῳ, ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, κατὰ μὲν τὸ θέρος ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουνίου μέχρι τῆς 4ης Ἰουλίου, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον ἐπί τινας ἡμέρας μεταξὺ τῆς 12ης Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 15ης Νοεμβρίου. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χρόνον ἐκτίζετο αὐτόθι δαπάνῃ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν μου τὸ μικρὸν τοπικὸν Μουσεῖον πρὸς διαφύλαξιν τῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς περισυλλογὴν τῶν πολυαρίθμων ἐκ τοῦ Δίου ὑπὸ τῶν ἐγγὺς χωρικῶν πρὸς ἰδιοτελεῖς οἰκοδομικοὺς σκοποὺς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς συληθέντων ἀρχαίων λίθων, εἴτε μελῶν τούτων ἀρχιτεκτονικῶν εἴτε ἐπιτυμβίων στηλῶν ἐνεπιγράφων, κοσμουμένων καὶ ὑπὸ γλυπτῶν πολλάκις παραστάσεων ἀξιολόγων. Ἡ σύλησις αὕτη φορητῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἀγρία καταστροφὴ τῶν δυνατῶν καὶ ὡραίων τειχῶν τοῦ Δίου, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου ἀναμορφωτοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀρχελάου (414 - 399 πρὸ Χρ.), ἔγινεν ἐν μέρει πρὸ τοῦ 1912 ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἔτος δυστυχῶς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἰδίως τοῦ παρακειμένου χωρίου Καρίτσας. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι συνεπικουρούντων καὶ τῶν ὕπερθεν τοῦ χωρίου

Μαλαθριᾶς, τοῦ νῦν Δίου, ἐνιδρυμένων Σαρακατσαναίων, ἐξηκολούθησαν ἀτιμωρητὶ συλῶντες καὶ καταστρέφοντες τὰ ἀρχαῖα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν τῶν ἀνασκαφῶν. Ἀπὸ τοὺς Καριτσιώτας μάλιστα δὲν εὐτύχησα ν' ἀποσπάσω οὔτε ὅσα ἀποδεδειγμένως καὶ μεμαρτυρημένως ἀφήρεσαν οὗτοι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου. Κατακρατοῦν δὲ ἀνέκαθεν καὶ πάμπλειστα εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τὰς οἰκίας των μετακομισθέντα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀνασκαφῶν ἀρχαῖα, ἐνεπιγράφους πάλιν λίθους ἐπιτυμβίους καὶ γλυπτά. Οὕτω ἐκ τῆς καλύβης μιᾶς κακοβούλου γραίας μόλις ἠδυνήθην βίᾳ ν' ἀποσπάσω ἕνα ἐνεπίγραφον λίθον χρησιμεύοντα ὡς πλάκα τῆς ἑστίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκαιε τὸ πῦρ. Ἀλλὰ πρὸς τελεσφόρον γενικωτέραν ἐνέργειαν παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἀνάγκη εἶναι ν' ἀσκηθῇ βία, ἡ ὁποία μόνον τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κράτους ἔργον δύναται νὰ εἶναι. Ἐν τούτοις παρὰ τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ἀστυνομίας ἕως τώρα δὲν ἴσχυσα νὰ λάβω ποτὲ καμμίαν ἀπολύτως βοήθειαν.



Εἰκ. 1. Ἐπιτυμβία στήλη ῥωμ. χρόνων.

Ἡ κατὰ τὸν Ἰούνιον ἀνασκαφὴ συνέπιπτε πρὸς τὴν χειρίστην ὥραν τοῦ ἔτους ἕνεκα τῶν ὀλεθρίων ἑλωδῶν πυρετῶν τοῦ τόπου. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον ἐστάθη νὰ παραταθῇ ἡ ἐργασία περισσότερον χρόνον. Ἀλλὰ τὸ θέρος καὶ δι' ἄλλον λόγον ἦτο ἀκατάλληλος πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας ἐποχή. Τὸ Δῖον ἀποτελεῖ ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον τετρακοσίων τὸ πολὺ στρεμμάτων, ἐξ ὧν μέρος μὲν κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ χειμῶνός τε καὶ θέρους, ἄλλο δὲ μέρος εἶναι τόσον ἐμπεποτισμένον ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ παρακειμένου ἕλους ὥστε νὰ ἀναβλύζουν ταῦτα ἄφθονα, μόλις ἡ σκαπάνη προχωρήσῃ ἥμισυ τὸ πολὺ μέτρον ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἢ καὶ ὀλιγώτερον πολλαχοῦ. Τὸ δὲ λοιπὸν καλλιεργήσιμον τμῆμα κατείχετο πέρυσι ἅπαν ὑπὸ τοῦ πρωΐμως ἐκεῖ ἀναπτυσσομένου ἀραβοσίτου, ὅπου ἐννοεῖται καμμία ἔρευνα δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ὑπ' ἐμοῦ νὰ γίνῃ. Ἐδῶ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστηθῶ μ' ἕνα πτωχὸν τυχαῖον εὕρημα παιδίσκης ἐργάτιδος, ἕνα μικύλλον κερδῷον Ἑρμῆν χαλκοῦν, κρατοῦντα τὸ κηρύκειον μὲ τὴν δεξιὰν καὶ βαλάντιον μὲ τὴν ἀριστεράν. Εἰς δύο ἄλλας θέσεις ἀκαλλιεργήτους ἠδυνήθην εἰς μὲν τὴν μίαν νὰ σκάψω μακρὸν καὶ πλατὺν δοκιμαστικὸν χάνδακα καὶ νὰ

ἀνεύρω πολλὰ ῥωμαϊκῶν χρόνων τειχία, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνέβλυζεν ἤδη τὸ ὕδωρ πολὺ εἰς ἐλάχιστον βάθος ἐκ τοῦ ὑπεδάφους. Εἰς δὲ τὴν ἄλλην σημαντικωτέρους τοίχους τῶν αὐτῶν πάλιν χρόνων, καὶ νὰ πιστοποιήσω ἅμα τὴν παρ' αὐτοὺς ὕπαρξιν καὶ ἄλλων ἀρχαίων κτισμάτων καλυπτομένων ὑπὸ σωρῶν χωμάτων καὶ ρωμαϊκῶν λειψάνων οἰκοδομικῶν, τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλην μόνον περίστασιν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐρευνηθοῦν, καθόσον ὑπ' αὐτὰ πιθανώτατα κρύπτονται καὶ παλαιοτέρων κτισμάτων τὰ ἐδάφη. Εἰς τρίτην δὲ θέσιν ἀνέσκαψα καὶ ἐν μέρει ἐκαθάρισα ἀρχαῖον Μακεδονικὸν καί,



Εἰκ. 2. Ρύαξ ἀναβλύζων ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ τεῖχος τοῦ Δίου πηγῆς Ἁγιονέρι.

ὡς φαίνεται ἔκ τινων ὡραίων λειψάνων μαρμαρίνων κιόνων, ἑλληνιστικῶν χρόνων κτίσμα ἴσως ὅμως καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐὰν τὰ δύο ὡς τεκτονικὰ σημεῖα εἰς τὸν κεντρικὸν ἀκατέργαστον κύκλον σπονδύλων ἐγγεγλυμμένα γράμματα ΒΑ πρέπει ν' ἀναγνωσθῶσι Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, καθὼς ἀναγινώσκονται ταῦτα καὶ ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων παρὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ὅμως ἀνάγκη εἶναι νὰ γίνῃ ἐντατικωτέρα ἐργασία διὰ νὰ καθορισθοῦν τὰ πράγματα ἀκριβέστερον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν μακρᾷ γραμμῇ πολλῶν μέτρων παρὰ τὸ εἰρημένον κτίσμα, μέτωπον ἔχον 12 μέτρων καὶ πλάτος 15, ἐπιστοποίησα καὶ ἄλλοτε τὴν ὕπαρξιν εὐρείας πλατείας, περιστοιχιζομένης ὑπὸ εὐρυχώρων δωματίων, χρόνων καὶ Μακεδονικῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ῥωμαϊκῶν ὡσαύτως, ἴσως πρόκειται ἐδῶ περὶ ἀγορᾶς ἢ γυμνασίου, καλυπτομένου ὅμως δυστυχῶς ὑπὸ τόσον ἀβαθοῦς στρώματος φυτικοῦ χώματος, ὥστε νὰ μὴν ἐλπίζω ὅτι ὑπ' αὐτὸ κρύπτονται σημαντικὰ ὁπωσδή-

ποτε λείψανα παλαιῶν ἐρειπίων, διότι ὁ τόπος ἀπὸ πολλοῦ ἀνασκαλεύεται κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ ἀρότρου ἢ τῆς σκαπάνης. Ὀφείλω ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀνασκαφῆς παρὰ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς αὐτῆς πλατείας ἀνευρέθη ἡ ἐν Πρακτικοῖς 1928 δημοσιευθεῖσα μαρμαρίνη κεφαλὴ νεαροῦ ἡγεμονίδου Μακεδόνος, ἂν μὴ ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ.

Εἰς τετάρτην θέσιν καὶ πλησίον ἀρχαίας ὁδοῦ πλακοστρώτου, ὡς πᾶσαι αἱ ὁδοὶ τοῦ Δίου, εὑρέθησαν διὰ τῆς σκαφῆς μόλις ὑπὸ τὸ νῦν ἔδαφος καὶ



Εἰκ. 3. Τοῖχοι οἰκημάτων προρρωμαϊκῶν χρόνων.

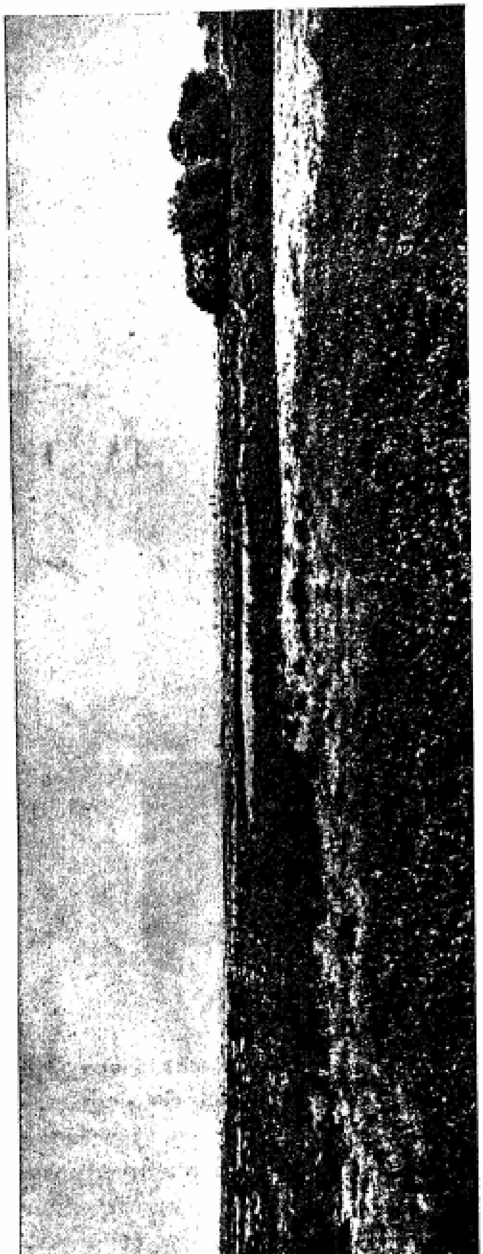
ἄλλα λείψανα κτισμάτων Μακεδονικῶν, ὅπου ὅμως ὁ πηλὸς δὲν ἐπέτρεπε ἀκριβεστέραν ἔρευναν. Εἰς πέμπτην δὲ ἄλλην, ὀλίγον ἔξω μάλιστα τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς πόλεως, περὶ τὴν πηγὴν καὶ τὰ δένδρα τοῦ λεγομένου Ἁγιονέρι, ἀπήντησα ὡραίους πάλιν τοίχους ἐκ λίθων μεγάλων λαξευτῶν καὶ καλῶς ἡρμοσμένων ἄνευ ἐννοεῖται συνδετικῆς ὕλης, χωρίζοντας δωμάτια μεγάλα ὡς περὶ στοὰν αὖθις, καὶ περαιτέρω ἄλλα οἰκήματα ἰδιωτικά. Τοῦτο εἶναι ἀξιόλογον εὕρημα, διότι ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ἅπας ὁ μέγας νῦν ἑλώδης χῶρος, εἰς ὃν φέρει ἡ κεντρικωτέρα τὴν ἀρχαίαν πόλιν διασχίζουσα πλακόστρωτος ὁδὸς πλάτους μέτρων 5,60 πρὸς ἕνα ἀρχαῖον δωρικὸν ναὸν

παρὰ τὸ θέατρον, ἀπετέλει κάλλιστον μέρος τῆς πόλεως παρὰ τὸν 1 μ. βαθὺν καὶ 8 μέτρα νῦν πλατὺν ποταμόν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δύνανται νὰ ἐξετασθῶσιν ἐπιμελέστερον σὺν τῷ χρόνῳ μόνον καὶ ὅταν οἱ χρηματικοὶ πόροι διὰ τὰς ἀνασκαφὰς γίνουν ἴσως δαψιλέστεροι. Τὸ ἀρχαῖον Δῖον κατὰ τὸν πέμπτον ἤδη πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἶχε καταστῆ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων πανηγύρεων καὶ ἀγώνων γυμνικῶν, μουσικῶν, θυμελικῶν καὶ ἱππικῶν αὐτὸ τοῦτο ἡ Ὀλυμπία τῆς βορείας Ἑλλάδος, ηὐξήθη δὲ καὶ ἐκοσμήθη ἔτι μᾶλλον ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν κατόπιν Βασιλέων. Καὶ ὅταν δὲ παρέ-



Εἰκ. 4. Τοῖχοι οἰκημάτων προρρωμαϊκῶν χρόνων.

διδεν ἡ πρότερον πάντοτε ἔνδοξος καὶ ὑπερήφανος Μακεδονία, ἕνεκα ἑνὸς μωροῦ καὶ ἀνάνδρου βασιλέως, τὰς τύχας της εἰς χεῖρας τῶν ἀγερώχων κατακτητῶν Ρωμαίων τὸν 2ον πρὸ Χρ. αἰῶνα, τὸ Δῖον ἐθαυμάζετο ἀκόμη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Τίτου Λιβίου διὰ τὰ σπουδαῖά του ὀχυρώματα, διὰ τὰ περικαλλῆ οἰκοδομήματα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀγαλμάτων αὐτῶν. Πῶς νὰ μὴ φαντασθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν πόλιν, συμμαρτυρούντων καὶ τῶν νῦν ἀποκαλυπτομένων λειψάνων της, ἀσυγκρίτως σπουδαιοτέραν παρὰ ὅσον συνηθίζομεν νὰ ὑποθέτωμεν περὶ τοιούτων δυσεξελέγκτων μέχρι πρὸ ὀλίγου διὰ πολιτικοὺς ἢ δημοσίας ἀσφαλείας λόγους ἀρχαιολογικῶν



Εἰκ. 5. Συστὰς δένδρων παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδακος Ἁγιονέρι.

τόπων, ὁρμώμενοι ἐκ τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας λαμβάνομεν ἐκ τῶν λοιπῶνκαλῶς ἐρευνηθέντων κέντρων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τέχνης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ νὰ μὴν ἐλπίσωμεν ἐκ τοῦ χρόνου πλουσιώτερον τὸν ἀρχαιολογικὸν θερισμὸν αὐτῆς; Ἤδη δὲ νομίζω ὅτι πληρέστατα ἐδικαίωσαν τὰς ἐλπίδας ταύτας καὶ ἄλλα εὑρήματα καὶ ἡ προπερυσινὴ ἀνεύρεσις τοῦ ἀρχαίου Μακεδονικοῦ τυμβοχώστου τάφου, τῶν πρωΐμων ἑλληνιστικῶν χρόνων, περὶ τοῦ ὁποίου ἱκαναὶ πληροφορίαι πρόκεινται εἰς τὰ πρὸ μικροῦ ἐκτυπωθέντα Πρακτικὰ τῆς Ἑταιρείας τοῦ προαπελθόντος ἔτους καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ μικρὰ δημοσιεύματά μου.

Τὸ ἀξιολογώτατον ἐκεῖνο εὕρημα τοῦ τάφου μὲ ἔπεισε διὰ τοῦτο κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος νὰ μὴν ἀφήσω ἀνεξερεύνητον καὶ τὸν παρακείμενον εἰς αὐτὸν καὶ προσκεκολλημένον σχεδὸν εἰς μίαν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως παρεμφερῆ πρὸς αὐτὸν δεύτερον τύμβον. Καὶ ἡ μὲν διὰ τοῦ κέντρου αὐτοῦ ἀνορυχθεῖσα τάφρος μέχρι βάθους 5 μέτρων, δὲν ἐνεφάνισεν, ὡς ἤλπιζα, καὶ ὅμοιον τοῦ προπερυσινοῦ τάφον, οὔτε ὅλως τάφον οἱονδήποτε. Ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς θερινῆς νοσώδους ὥρας τοῦ ἔτους — ἂς προσθέσω καὶ τῶν λίαν περιωρισμένων χρη-

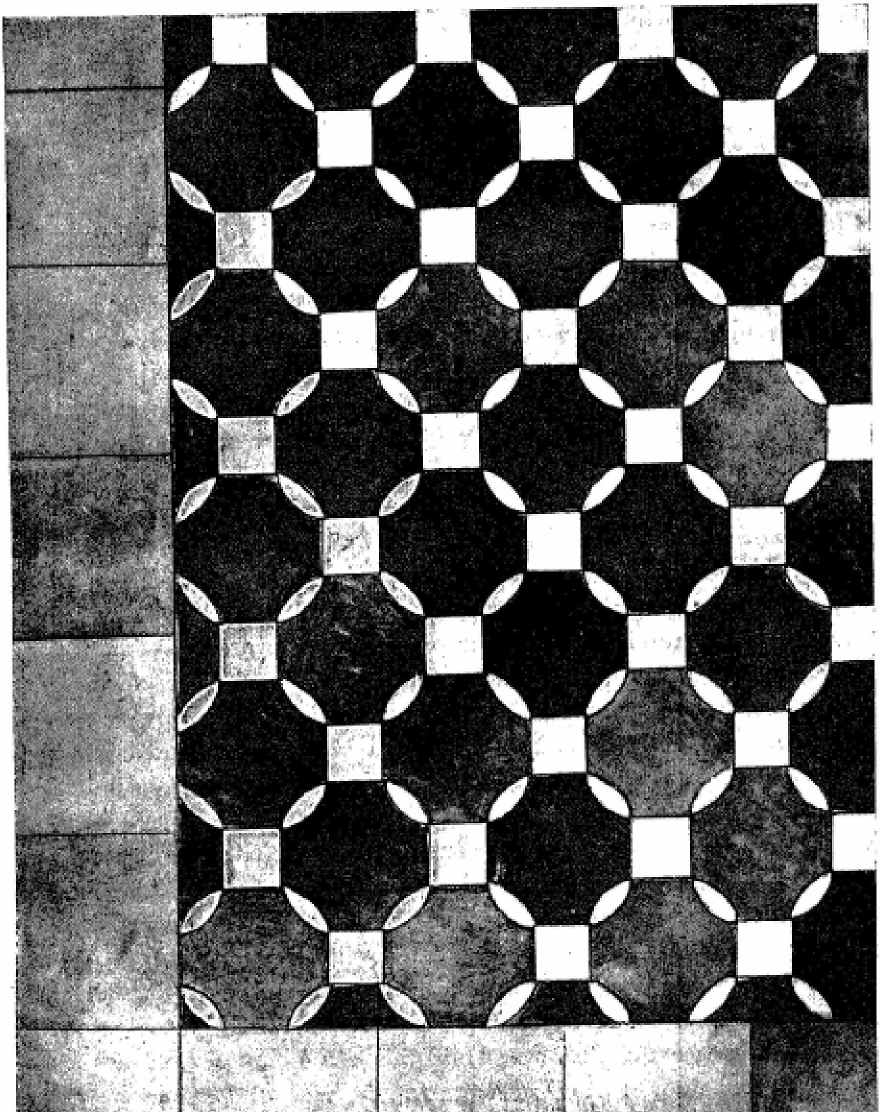
ματικῶν μέσων — δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσω ἐνταῦθα τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ τύμβου, ὄχι εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἁπλῶς. Ἴσως δὲ δὲν ἀποβῇ ματαία ἡ ζήτησις οὔτε εἰς αὐτὸν οὔτε εἰς τοὺς δύο τρεῖς ἄλλους εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις τύμβους, κειμένους παρὰ τὴν πρὸς τὸν Ὄλυμπον φέρουσαν ἐκ τοῦ Δίου σημαντικὴν ὁδὸν πρὸς ἀρχαῖα μικρὰ ἱερά, ὧν δεικνύουν τὰ λείψανά των, παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ θείου ὄρους, τῶν ὁποίων τὴν ἔρευναν ἐπίσης ἐξ ἀνάγκης ἀνέβαλα μέχρι τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως.

Εὐτύχησα ,ὅμως δι' ἄλλων παρατηρήσεων, περιερχόμενος τοὺς περὶ τὸ Δῖον τόπους νὰ ἐκτείνω τὴν ἔρευνάν μου ἕως εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν φθινοπωρινὸν ἰδίως χρόνον μεταξὺ 15ης Ὀκτωβρίου καὶ 15ης Νοεμβρίου, ὡς προεῖπα, καὶ νὰ συγκομίσω ἄλλα τινὰ κέρδη ἐκ ταύτης, πάντως, ὡς ὑποθέτω, ἀξιοσημείωτα καὶ προσοχῆς χρῄζοντα.

Περὶ τούτων δὲ θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ἐνταῦθα ν' ἀναφέρω συντόμως τοὐλάχιστον τὰ δέοντα, διότι ἐλπίζω ὅτι, ἂν ἡ ἀνασκαφὴ ἐπαναληφθῇ τὴν προσεγγίζουσαν ἄνοιξιν, ἤδη τὸ προσεχὲς θέρος ἢ τὸ φθινόπωρον θὰ δυνηθῶ νὰ διαλάβω περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον.

Καὶ πρῶτον ἐμελέτησα, ἐπανειλημμένως τρεῖς φορὰς τοὺς τόπους περιελθών, εἶτα δὲ καὶ μετὰ δύο ἀξιωματικῶν τῆς Γεωγραφικῆς τοῦ Στρατοῦ μας Ὑπηρεσίας, τὸ πεδίον τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης τοῦ 168 πρὸ Χρ., ἔργον διεξαγαγὼν ἀναγκαιότατον διὰ λόγους ἱστορικούς. Οἱ ὑποχρεωτικώτατοι εἰς τὴν τοπογραφικήν μου ταύτην ἐργασίαν Κύριοι Ἀξιωματικοὶ οἱ παρασχόντες κατὰ παράκλησίν μου τὴν λίαν σπουδαίαν διὰ τὴν ἔρευναν βοήθειάν των, ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ κ. Σερέπετζης καὶ λοχαγὸς κ. Παπαδάκις καταρτίζουν πρὸς χρῆσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς γεωργίας τὸν ἀκριβέστατον τοῦ τόπου χάρτην εἰς κλίμακα τοιαύτην, ὥστε καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτοῦ σημεῖα νὰ καταστοῦν εὐσύνοπτα καὶ κατάδηλα. Ἰδικόν μου ἔργον θὰ εἶναι κατόπιν νὰ χρησιμοποιήσω τὸ ἐκ τοῦ χάρτου τούτου λαμβανόμενον τοπογραφικὸν τοῦ πεδίου τῆς μάχης σχέδιον καὶ τὸ σχέδιον ἐν γένει τῶν ἀπὸ Πύδνης τόπων μέχρι τῆς σημερινῆς Κατερίνης, ὅπου πράγματι παρὰ τὸν Πέλεκα νῦν, ἐν τῇ ἀρχαιότητι Λεῦκον καλούμενον ποταμὸν συνεκροτήθη ἡ μάχη, συμφώνως πρὸς τὰς λεπτομερεῖς καὶ θαυμασίας περὶ αὐτῆς ἀφηγήσεις τοῦ τε αὐτόπτου γενομένου τῶν πραγμάτων μεγάλου Ἕλληνος Πολυβίου, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἀντιγράψαντος αὐτὸν Ῥωμαίου Τίτου Λιβίου, καὶ τοῦ ἐξ ἀρίστων πηγῶν ἀντλήσαντος, ζωγραφικωτάτου δὲ εἰς τὴν περιγραφήν του Πλουτάρχου ἐν Βίῳ Αἰμιλίου Παύλου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίστασιν εὐτύχησα εἰς τὸ νῦν χωρίον Λιμπάνοβον παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κολινδροῦ ἱκανῶς βορείως τῆς Κατερίνης νὰ ἀνεύρω καὶ ἀντιγράψω δύο ἀξιοσημειώτους ἐπιγραφὰς τοῦ 15ου αἰῶνος μετὰ Χρ. ἐν καταρρέοντι ἤδη ναϊδίῳ χριστιανικῷ, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ ἔτους



Εἰκ. 6. Δάπεδον μαρμάρινον τῆς Βασιλικῆς τοῦ Δίου.

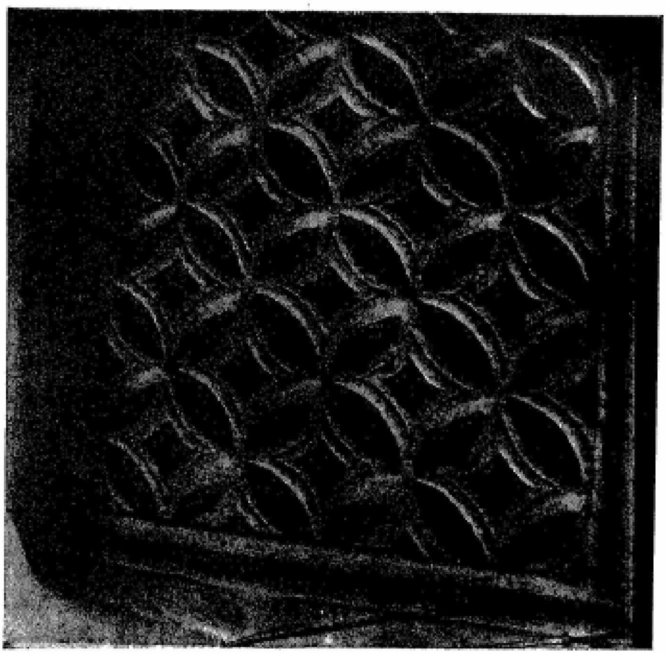
1480 περίπου περιέχει τὰ ὀνόματα τοῦ Μητροπολίτου τῆς χώρας, τοῦ πρωθιερέως καὶ κοινοτικῶν τινων Ἀρχῶν. Ἡ ἄλλη ἀναφέρεται εἰς τοὺς κορυφαίους Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον μὲ λέξεις μεγαληγόρους, διότι εἰς αὐτοὺς ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ἐν λόγῳ ναός, ὅστις κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἦτο, ὡς φαίνεται, σημαντικώτερόν τι κτίσμα.

Δεύτερον κατέγινα εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀξιοσημειώτων μακρῶν σειρῶν πολλαπλῶν, δύο καὶ δύο ἥμισυ μέτρα παχέων τειχῶν παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἐποχῆς καὶ ἀκριβέστερον, ὡς πιστεύω, τῶν χρόνων ἔτι τῆς φυλῆς τῶν Πιέρων, ἐξ ὧν καὶ αἱ κατόπιν Ἑλικωνιάδες Μοῦσαι τὸ πρῶτον Πιερίδες ἐκλήθησαν. Τοὺς Πίερας ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Ὄλυμπον μεταξὺ Τεμπῶν καὶ Ἀλιάκμονος παμπαλαίων ἑδρῶν των καὶ μετῴκισεν εἰς τὸ πέραν τοῦ Στρυμόνος Πάγγαιον ὄρος, ἵνα τὰ ἐκεῖ χρύσεια μεταλλεῖα ἐργάζωνται, ὁ ἀρχηγέτης τῆς τῶν Ἀργεαδῶν δυναστείας Μακεδόνων Βασιλέων περὶ τὸ 700 π. Χρ. ἢ μεταξύ που τοῦ 700 καὶ 650, Περδίκκας Α', οἰκίσας τὴν χώραν των διὰ γνησίων Μακεδόνων.

Τρίτον. Τῶν αὐτῶν Πιέρων, ὡς πιστεύω, ἐσημείωσα τέσσαρας ὥρας δυτικῶς τοῦ Δίου εἰς τὰς παρὰ τὴν Πέτραν δασωδεστάτας καὶ ὡραιοτάτας ἄλλως κλιτῦς τοῦ Ὀλύμπου τὴν θέσιν πόλεως σπουδαίας, τὴν ὁποίαν οὔτε ὁ τοῦ 1806 σπουδαιότατος περιηγητὴς Ἄγγλος συνταγματάρχης Λὴκ ἐγνώρισε οὔτε ἄλλος τις ἐμνημόνευσεν. Τὸ ὄνομά της μένει ἄγνωστον. Κρύπτονται τὰ σπουδαῖα τείχη αὐτῆς μεταξὺ πυκνοτάτων λοχμῶν, περιλαμβάνοντα ἐντὸς τοῦ μεγάλου περιβόλου των σημαντικὰ λείψανα ὑπερμεγέθων κωνοειδῶν σωρῶν μεγαλολίθων, ὑψουμένων ὑπεράνω κολοσσιαίων λίθων, τμημάτων μᾶλλον βράχων, διὰ χειρῶν ἀνθρώπων τεχνικῶς ἡρμοσμένων πρὸς συγκρότησιν ἰσχυροτάτης κυκλικῆς αὐτῶν βάσεως. Ἐπειδὴ τὰ χόρτα ἐνταῦθα αὐξάνουν τὸν Ἀπρίλιον πυκνότατα καὶ ὑψηλά, πυκνότατοι δὲ εἶναι καὶ οἱ τῶν λιθοσωρῶν τούτων ὑψηλοὶ θάμνοι, ἡ ἔρευνα τοῦ τόπου δύναται νὰ γίνῃ μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος τὸν Μάρτιον μῆνα, ὅταν τὰ χόρτα ἀκόμη εἶναι ἀπεξηραμένα, ἄνευ φύλλων δὲ καὶ οἱ θάμνοι. Περίεργον εἶναι ὅτι οὐδὲ οἱ πέριξ μικράς τινας ἐκτάσεις νῦν καλλιεργοῦντες ὀλιγάριθμοι γεωργοὶ ἀντελήφθησάν ποτε ὅτι τοιαῦτα πράγματα ὑπάρχουν ἐκεῖ καὶ δὲν ἐπρόσεξαν οὐδὲ εἰς τὰ κάλλιστα ἔν τισι σημείοις σωζόμενα τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ταύτης τείχη, μετ᾽ ἐπάλξεων μάλιστα, παχέα μέχρι τριῶν μέτρων. Ὅταν εἶπα εἰς αὐτοὺς ὅτι τείχη ἀρχαῖα ἦσαν ὅ,τι εἶχον ἐμπρός των, ὅτι «κάστρα ἢ καστράκια» ὀνομάζει πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὁ ἑλληνικὸς κόσμος αὐτά, ἐφαίνοντο ἀγνοοῦντες καὶ τὴν λέξιν ἀκόμη ταύτην. Οἰκιακὴν ὅμως γλῶσσαν λαλοῦν οὗτοι οἱ ἀλλαχόθεν ἐλθόντες ἐδῶ γεωργοὶ τὴν βλαχικήν. Ἀλλὰ αἱ παρατηρήσεις μου δὲν ἀφήνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι γυμνούς τινας αὐτόθι νῦν ἐντὸς τῶν πυκνοτάτων δασῶν καλλιεργησίμους χώρους μεταξὺ τοῦ βραχωδεστάτου ἄλλως λοιποῦ ἐδάφους, ἐπιμελῶς εἶχαν γεωργήσει πλὴν τῶν

πολὺ ἀρχαίων Πιέρων ἴσως, καὶ οἱ μακαρίας μνήμης φίλεργοι καλόγηροι τῆς ἀπὸ τοῦ 14ον τοὐλάχιστον αἰῶνος γνωστῆς μονῆς τῆς Πέτρας, ἣν ἀντικατέστησε σήμερα μέγα Σανατώριον, μὴ λειτουργῆσαν εἰσέτι.

Τέταρτον. Ὁλόκληρον τὸ φυσικὸν χαλικόστρωμα ὥς λέγουν οἱ γεωλόγοι ἢ ὑψηλὸν «ξηροκάμπι» κοινῶς τῆς ρίζης τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὴν ἀριστερὰν λίαν ὑψηλὴν καὶ ἀπότομον πλατυτάτην κοίτην τοῦ ποταμοῦ Οὐρλιᾶ, τοῦ Βαφύρα τῶν ἀρχαίων, ὅπου οὗτος θορυβώδης μεταξὺ βράχων κατέρχεται ἐκ φάραγγος τοῦ Ὀλύμπου, κατέχεται ὑπὸ «τροχαλῶν» πολυαρίθμων. Εἶναι

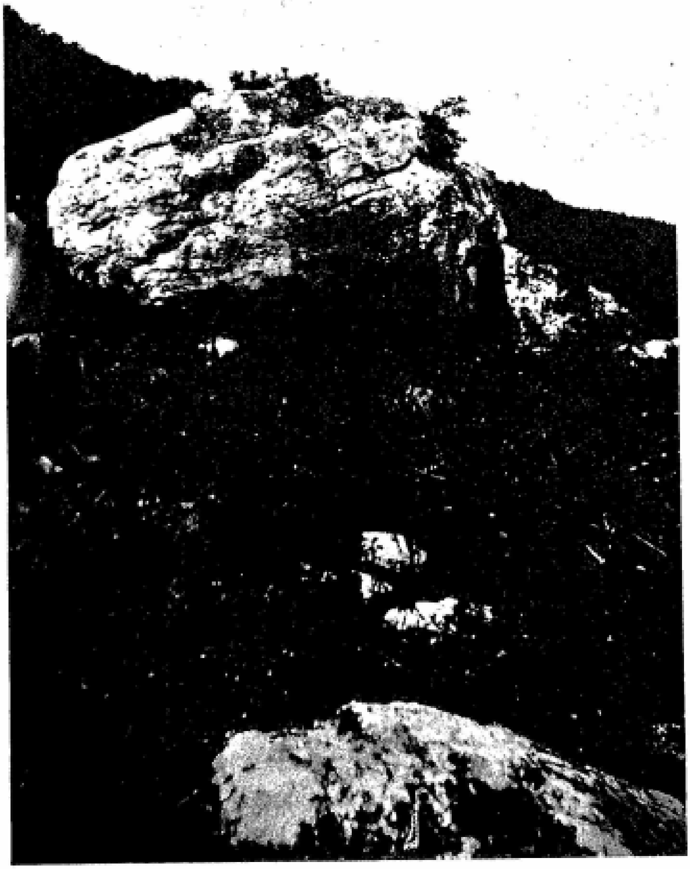


Εἰκ. 7. Θωράκιον τῆς Βασιλικῆς τοῦ Δίου.

δὲ αἱ τροχάλαι αὗται τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ μας σωροὶ τυμβοειδεῖς μεγαλολίθων, ὧν αἱ κυκλικαὶ βάσεις ἀποτελοῦνται ὑπὸ ὀγκωδῶν λίθων. Ὅ,τι προχείρως ἠδυνήθην νὰ πιστοποιήσω περὶ αὐτῶν (κεῖνται ὥς ἡμίσειαν ὥραν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δίου) εἶναι ὅτι ἔκρυπτόν ποτε ἐν τῷ κέντρῳ των τάφους, διότι εὑρῆκα εἰς δύο ἐξ αὐτῶν, εἰς τριάκοντα περίπου ἐν ὅλῳ ἀριθμουμένων, ὄντως τάφους συλημένους ὁριζοντίους διὰ πλακῶν σχηματιζομένους καὶ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον βλέποντας, χρόνων προρρωμαϊκῶν.

Ἔκειντο δὲ οἱ τάφοι οὗτοι, καθὼς μετὰ πολλὰς ζητήσεις μεταξὺ θάμνων

ἐπιστοποίησα, ἔξω τοῦ περιβόλου πόλεως ἀρχαίας ἐκτεινομένης μὲν κάτω τῆς ρίζης τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὸν Βαφύραν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ χαλικοστρώματος, ἀκρόπολιν ὅμως ἐχούσης ὕψωμα λοφοειδὲς ἀνερχόμενον ἐξ αὐτῆς τῆς ρίζης τοῦ ὄρους, καλούμενον νῦν Καστράκι. Ἐπ᾽ αὐτῆς ἠδυνήθην μεταξὺ



Εἰκ. 8. Δύο βράχοι κυλισθέντες εἰς τὰς ὄχθας κοίτης ποταμοῦ κατὰ τοὺς αἰῶνας τῶν παγετώνων τοῦ Ὀλύμπου.

πυκνῶν θάμνων ν᾽ ἀναγνωρίσω λείψανα ἐκκλησίας ἢ μονῆς μᾶλλον. Ἀλλ᾽ ἡ ἀρχαία πόλις, ἥτις πρέπει νὰ ἔκειτό ποτε ἐνταῦθα, ἴσως ἦτο ἡ αὐτὸ τὸ παλαιότατον Δῖον, πρὶν ἔτι μετατοπισθῇ τοῦτο εἰς τὸ ἐν τῇ ὁμαλῇ πεδιάδι

καὶ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης ἱστορικὸν Δῖον, ἢ ἄλλη τις μικρὰ πόλις. Ὁ περίβολός της ὅμως εἶναι πολὺ εὐρύς, ἐκτεινόμενος ἀρκετὰ κάτω εἰς τὸ ξηροκάμπι ἐκ τῆς πεπλατυσμένης κορυφῆς τοῦ ὑψώματος.

Παρεμπιπτόντως θὰ μνημονεύσω καὶ ἄλλην μου παρατήρησιν παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ Ὀλύμπου, πλησίον τοῦ Παλαιομαλαθριὰ λεγομένου ἐρειπιωμένου χωρίου, ἀλλὰ ταύτην καθαρῶς γεωλογικὴν καὶ οὐχὶ ἀρχαιολογικήν. Πρόκειται περὶ κοίτης ποταμοῦ βεβαίως ἀπωτάτης τινὸς γεωλογικῆς περιόδου, εἰς ἣν οἱ τότε παγετῶνες τοῦ Ὀλύμπου ἐξώθησαν εἰς μακρὰν σειρὰν ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν βράχους πελωρίους τοῦ Ὀλύμπου, ὡσεὶ ἐπίτηδες ἐκεῖ κανονικῶς τεθειμένους. Ταῦτα θὰ ἐξηγήσω καλλίτερα εἰς τοὺς ἡμετέρους γεωλόγους.

Ἀλλ' ἐβεβαιώθην πέντε ὥρας νοτίως τοῦ Δίου καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς χαράδρας του τρομακτικὴν πράγματι κατάπτωσιν τοῦ **«Ἀγριοχοίρου»** ὡς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποταμοῦ, τοῦ «Συός», ὅτι ἐντὸς δυσπροσίτου σήμερον νεκροταφείου ὀλίγων τάφων εἰς τὰ λεγόμενα Καλύβια τοῦ θαυμαστοῦ διὰ τὴν θέσιν του χωρίου Σκοτίνας ἀντικαθίστα ποτὲ τὸ νῦν ἐκκλησίδιον ἀξιόλογον ἀρχαῖον ἱερόν. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλολίθων αὐτοῦ ἦτο βεβαίως βάσις ἀρχαίας στήλης, ὡς δεικνύει ἡ ἐγκοπὴ ἐπὶ τῆς ὁμαλωτέρας ἐπιφανείας τοῦ λίθου. Βεβαίως πρέπει νὰ ἔκειντο περὶ τὴν θέσιν ταύτην τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενα Λείβηθρα, ὡς ἐσημείωσε καὶ ὁ Heuzey πρὸ 70 σχεδὸν ἐτῶν. (Πρβλ. περὶ τούτου τὰ ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μηνὸς Φεβρουαρίου 1932 σημειούμενα). Ἐδῶ δὲ πρέπει νὰ ὑπῆρχε καὶ ὁ κατὰ Παυσανίαν τάφος τοῦ Ὀρφέως, ἀλλὰ καὶ αἱ Πιερίδες Μοῦσαι δὲν ἠδύναντο παρὰ τὸ Δῖον καὶ ὑπὸ τὸν Ὄλυμπον νὰ εὕρουν μεγαλοπρεπεστέραν ἐν τῷ θείῳ τούτῳ ὄρει οἴκησιν. Τὸ πολύ, πρὸς αὐτὴν δύναταί πως ν' ἁμιλλᾶται ἡ νοτίως τοῦ Λιτοχώρου ὡραία μικρὰ χαράδρα μὲ πλούσιον ῥύακα ἀείρρουν καὶ μονὴν νῦν ἄνευ μοναχῶν, ἔξω τῆς ὁποίας εὗρῆκα καὶ φανερὰ λείψανα θραυσμάτων κεραμικῶν ἀρχαίας τινὸς ἄλλης κώμης, οὐχὶ ὅμως τῆς Πιμπλείας, ὡς ἤθελεν ὁ Λὴκ (Leake), ἥτις ἔκειτο πλησίον μᾶλλον τῶν θρυλικῶν ὡς αὐτὴ Λειβήθρων παρὰ τὸν καταστρεπτικὸν κατὰ τὰς συχνὰς πλημμύρας του ποταμὸν Σῦν.

Ἐν τέλει θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ἐκφράσω πλείστας χάριτας πρὸς τοὺς ἄνω μνησθέντας ἀξιωματικοὺς τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ δι' ἄλλην λίαν σπουδαίαν ἐπικουρίαν αὐτῶν εἰς τὸ ἐν Δίῳ ἀρχαιολογικὸν ἔργον. Ἐξεπόνησαν χωρομετρικὸν σχέδιον τῆς πόλεως Δίου, ἐν τῷ ὁποίῳ προσδιώρισαν ἀκριβῶς πάσας τὰς θέσεις τῶν ἀνασκαφῶν. Ἀλλὰ δι' ὁροσήμων καθώρισαν ὡσαύτως μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ πάντα τὰ ἀρχαιολογικὰ περὶ τὴν πόλιν σημεῖα, διὰ νὰ ἐξαιρεθῇ τοιουτοτρόπως ὁ χῶρος ἅπας ὁ ἀρχαιολογικὸς ἀπὸ τῆς διανομῆς εἰς τοὺς γεωργούς, λαβόντας ἤδη τοὺς ὑπὸ τοῦ Νόμου ὡρισμένους κλήρους των εἰς τὰς ἄλλας τῆς περὶ τὸ Δῖον ἀπαλ-

λοτριωθείσης χώρας ἐκτάσεις. Τοιουτοτρόπως θὰ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι τοῦ λοιποῦ τῶν ἀναποφεύκτων συζητήσεων περὶ ἀποζημιώσεων ἐκεῖ ὅπου πρόκειται περὶ τόπων αὐθαιρέτως πολλάκις ὑπὸ τοῦ τυχόντος καταπατουμένων κατ᾽ ἀρχὴν μὴ ἀνηκόντων εἰς τοὺς καλλιεργοῦντας ἢ ἄλλως νεμομένους τὴν γῆν, ἀλλὰ δημοσίας χρήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝΗι ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη ἀρξαμένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1931. Διηυκόλυνεν αὐτὴν ἡ ἐξαγορὰ τοῦ ἰσοπέδου σχεδὸν ἀγροῦ, ὅστις ἀπετέλει τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ἀνασκαπτομένης πόλεως. Τὴν δαπάνην ἀνερχομένην εἰς 50 χιλ. δραχμῶν κατέβαλεν ὁ δῆμος Φλωρίνης προτάσει τοῦ Δημάρχου κ. Σαπουντζῆ, ψήφῳ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐγκρίσει τοῦ Νομάρχου κ. Μπάλκου καὶ συνεπινευόντων πάντων τῶν ἐκλεκτῶν πολιτῶν.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ ἐσκάφη ταινία ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπεκαλύφθησαν δὲ ἐρείπια οἰκιῶν συνεχῆ εἰς βάθος 0,50 - 1.30. Ἀβαθέστερον εὑρέθησαν τὰ ἐρείπια εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ ἀγρὸς ἀνηφορίζει, τὰ δὲ χώματα κατέρρευσαν πρὸς τὸ ταπεινούμενον βόρειον μέρος. Ἕνεκα τῆς ἀπογυμνώσεως ταύτης τοῦ νοτίου μέρους ἔπαθον ὑπὸ τῆς καλλιεργείας ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ τά τε ἐρείπια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σκεύη. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ βόρειον μέρος καὶ τὰ ἐπιπόλαια χώματα ἀκόμη ἐνεῖχον θραύσματα ἀγγείων, ἅτινα ἔδει νὰ κεῖνται νοτιώτερον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν βαθέως.

Ἡ κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν εἶνε διὰ λίθων τὰ κάτω, διὰ πλίνθων δὲ ὠμῶν τὰ ἄνω, ὡς περιέγραψα ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει.

Ὁλοκλήρους οἰκίας δὲν ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνασκαφή, ἀλλ᾽ ὅσα μόνον μέρη αὐτῶν εὑρέθησαν ἐν τῇ σκαφείσῃ ταινίᾳ. Ἡ μέθοδος τῆς σκαφῆς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὐχερῆ ἀποκομιδὴν τῶν χωμάτων, ἡ δὲ διάκρισις τῶν οἰκημάτων ἀφέθη διὰ τὸν προσεχῆ χρόνον. Ἄπορον εἶνε, ὅτι δὲν φαίνεται σαφὴς ὁδός τις ἀκόμη.

Τὰ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀγγεῖα, μεγάλα (πίθοι) ἢ μικρά, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον τεθραυσμένα. Πίθοι τινὲς ὅμως διατηροῦνται ἀκέραιοι, ὧν τινες ὕψ. 1 50 μ.

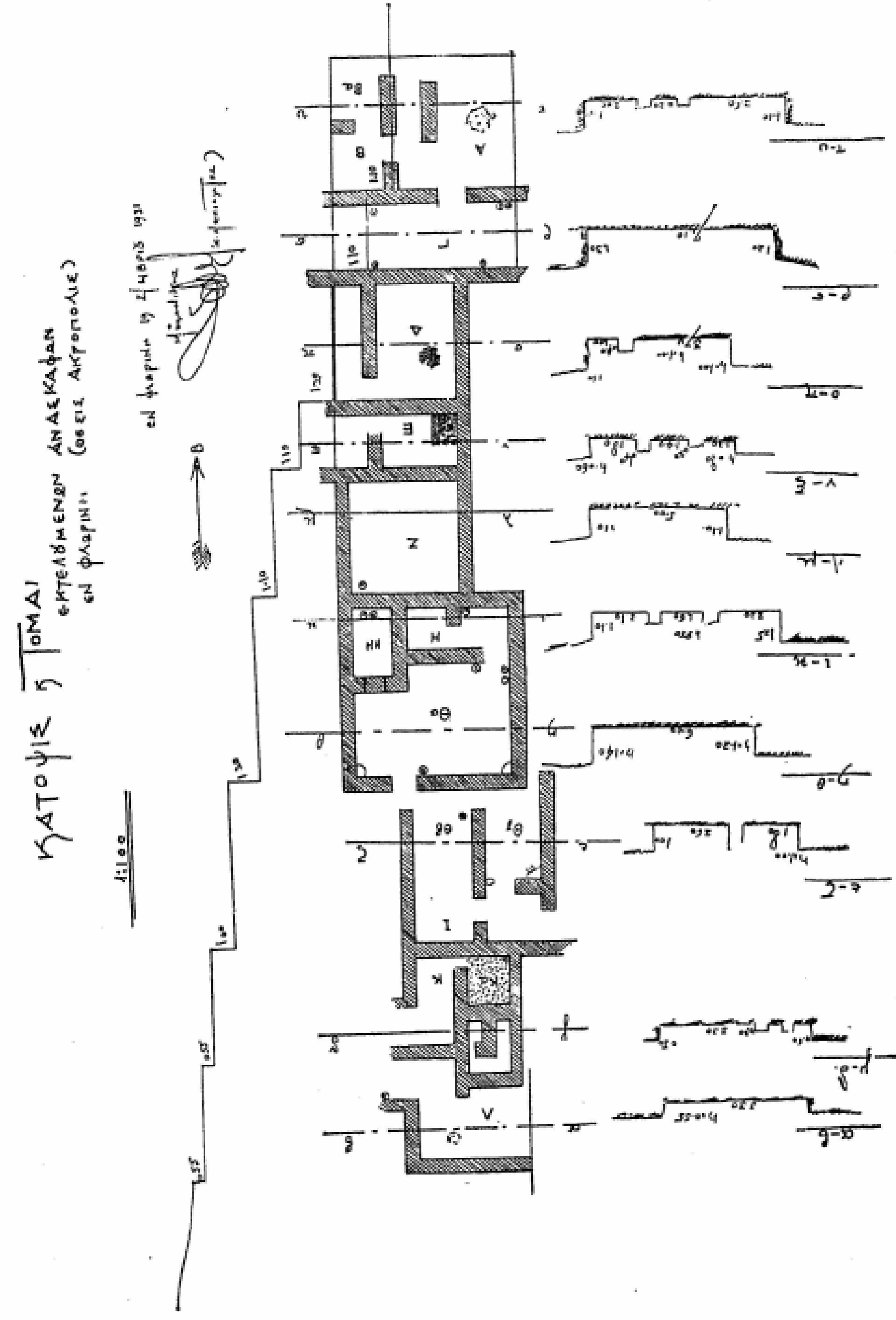
Ἐπειδὴ τὰ ἀγγεῖα δὲν συνεκολλήθησαν ἀκόμη οὔτε πάντα οὔτε ὅλα, συνοπτικῶς ἀναφέρω ἀγανώτους ὑδρίας διώτους μετρίου μεγέθους, πολλὰς κύλικας μελαμβαφεῖς μετ᾽ ἐντύπου ἀστεροειδοῦς κοσμήματος καὶ ἀνθεμίων ἐντὸς ἐν μέσῳ, σκύφους ἢ σκύφον μετ᾽ ἀναγλύπτων βωμῶν καὶ ἐρωτιδέων, ἕτερον μετ᾽ ἀναγλύπτων σκηνῶν συνουσίας, ἕτερον τεμάχιον μετὰ γραμμάτων

ἑλληνικῶν, χεῖλος πίθου μετὰ σφραγῖδος ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ, τεμάχια προσωπείου ἀνθρώπου ἢ ζώων, χαλκοῦν Ἑρμῆν μικρὸν ἀρχαΐζοντα τετραγώνου ἐργασίας, ἔχοντα ἐπὶ τοῦ στελέχους χαρακτὸν κηρύκειον [1], σιδηρᾶς ἀξίνας διαφόρων σχημάτων (κοπῆς καὶ σκαφῆς), σιδηρᾶς ξύστρας, δι' οἵων καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ συλλέγουσι τὴν ζύμην ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῆς ζυμωτικῆς σκάφης, ἐπιμήκη σιδηροῦν «ὀβελὸν» (μ. 0.78), μέρη κλείθρων ἐκ θυρῶν καὶ κλεῖδας μεγάλας σιδηρᾶς, λογχῶν αἰχμάς, μαχαίρια, χαλκοῦν κοχλιάριον, κλαδευτήρια, ἥλους πολλούς, κεράτων ἐλάφων πριονισμένα τεμάχια, πίσσης τεμάχια, μελαίνας μυλοπέτρας ἁπλᾶς καὶ ἐπιμύλια, σῖτον κεκαυμένον (ἀνάμικτον μετὰ βρίζης;), σωρὸν ὡς ἀλεύρου κεκαυμένου.

Ἐπειδὴ αἱ οἰκίαι, ὡς εἶπον, δὲν ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροι, θὰ περιγράψω τί εὑρέθη εἰς ἕκαστον τῶν ἀνασκαφέντων διαμερισμάτων κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχέδιον (εἰκ. 1), γενόμενον ἐσπευσμένως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐν Φλωρίνῃ διαμονῆς μου ἐντολῇ τοῦ φιλόφρονος νομομηχανικοῦ κ. Πανταζίδου ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μενιδιάτου. Εἰς ἀμφοτέρους ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου. Εἴς τινα σημεῖα θὰ ἔχῃ τὸ σχέδιον τοῦτο ἀνάγκην μικρῶν διορθώσεων, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐσπευσμένως καὶ ἄνευ ἐπαρκοῦς συνεννοήσεως· ἀλλ' ὁ προσωρινὸς σκοπὸς τῆς ἐντοπίσεως τῶν εὑρημάτων, δι' ὃν δημοσιεύω αὐτό, δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν πιθανῶν ἀτελειῶν.

Ὁ ***χῶρος Α,*** μὴ ἀνασκαφεὶς ἀκόμη ὅλος, φαίνεται ὅτι εἶνε αὐλὴ οἰκίας, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ δωμάτια Β, Β^{α}, Γ προσιτὰ ἐκ τῆς αὐλῆς Α. Ἐν τῇ αὐλῇ τὸ βαθύτερον χῶμα πεπατημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μέλανα ἢ ἐρυθρωπὰ χώματα, τεμάχια πλίνθων, ἄνθρακες, ὄστρακα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπόκροτον κεκαυμένον μέρος ἐν μέρει ἐστρωμένον δ' ὀστράκων· εἶνε ἑστία πυρᾶς. Ἐπ' αὐτῆς τμῆμα σιδηροῦ ὀβελοῦ. Ἕτερος ὀβελὸς περαιτέρω ἀκέραιος μετὰ λαβῆς πεπλατυσμένης, αἰχμῆς δ' ἐλαφρῶς πλατείας, ἴσως ἵνα μὴ ἀποπίπτωσι τὰ κρέατα ἢ ἵνα μὴ ὁ ὀβελὸς ἐκφεύγῃ τοῦ κρατευτοῦ κατὰ τὴν ὄπτησιν. Ἄνθρακές τινες εἶνε ἐκ ξύλων λεπτοκαρυᾶς, ἥτις φύεται καὶ νῦν πέριξ ἀγρία. Πολλὰ ἀγγεῖα κοινὰ ἢ μελαμβαφῆ (κυρίως κύλικες μετ' ἐντύπων ἀστεροειδῶν κοσμημάτων καὶ ἀνθεμίων ἐντὸς) ἢ ἐρυθρὰ στιλπνά τινα. Εὑρέθησαν προσέτι δύο αἰχμαὶ δοράτων σιδηραῖ, μία μάχαιρα, ἓν χαλκοῦν κοχλιάριον, χαλκοῦν ῥωμαϊκὸν πιθανῶς νόμισμα ἐντελῶς κατεστραμμένον, ἄκρα κέρατος ἐλάφου πριονισμένα καὶ τεμάχια μήτρας προσώπου ζῴου (;). Ὁ τοῖχος ὁ εὑρισκόμενος ἐν τῇ αὐλῇ πρὸς δυσμὰς τῆς πυρᾶς δὲν εἶνε τόσον κανονικός, ὅσον δεικνύει τὸ σχέδιον, οὔτε παράλληλος πρὸς τὸν δυτικώτερον καὶ ἴσως οἱ λίθοι εὑρην-

[1] Πρέπει νὰ παραβληθῇ οὗτος πρὸς τὸν εὑρεθέντα ἐν Περλεπὲ (Πριλάπῳ) καὶ δημοσιευθέντα μετὰ κακῆς εἰκόνος ὑπὸ τοῦ N. Vulic ἐν Spomenik τῆς Σερβικῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας LXXI 1931 σελ. 174 ἀριθ. 458.



Εἰκ. 1. Κάτοψις τῶν ἐρειπίων τῆς ἀνασκαφῆς ἐν Φλωρίνῃ τῆς Ἄνω Μακεδονίας.

ται ἐνταῦθα κατὰ τύχην τινά. Τὰ ὑπὸ τὸ δάπεδον χώματα δὲν ἠρευνήθησαν, οὐδ' ἐσκάφη τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἰσοπέδου τούτου τῆς πόλεως πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῆς αὐτόθι πιθανῆς γραμμῆς τοῦ τείχους εἰς τὸ χεῖλος τοῦ λόφου περὶ τὰ 3 $1/_2$ μ. βορείως τοῦ ἄκρου τῶν χώρων Α καὶ Βα.

Εἰς τὸν ***χῶρον Α καὶ Βα*** εὑρέθησαν ὡσαύτως ὄστρακα μελαμβαφῆ, καί τινα μετ' ἐντύπων πολεμιστῶν, καὶ μέρος μήτρας προσώπου ζῴου (τῆς αὐτῆς καὶ ἐν τῷ Α;).

Εἰς τὸν ***χῶρον Γ*** ἐπὶ τοῦ ἀνθρακούχου καὶ κεκαυμένου δαπέδου ὄστρακα κοινὰ καὶ μελαμβαφῆ ὡς ἐν τῷ Α. Φωλεὰ 55 ἀστραγάλων προβάτων ἢ αἰγῶν (τινὲς τετριμμένοι τὰς ἐξοχὰς πρὸς ἐπιπέδωσιν, ὡς γίνεται καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν ἀστραγαλιζόντων παίδων), ἄλλοι τινὲς περαιτέρω σποράδην, τεμάχιον πίσσης καὶ χαλκοῦν νόμισμα Φιλίππου τοῦ 5ου (ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου εὑρεθὲν τοῦτο ἐν τοῖς χώμασι). Πέντε πίθοι παρὰ τοὺς τοίχους (τῶν 4 οἱ πυθμένες μένουσι κατὰ χώραν).

Εἰς τὸν ***χῶρον Δ,*** ὅστις φαίνεται αὐλὴ ἄλλης οἰκίας συνεχομένης, εὕρηται ἄλλη ἑστία ἐστρωμένη δι' ὀστράκων καὶ κεράμων καὶ ἐσκληρυμένη ὑπὸ τοῦ πυρός. Βορείως αὐτῆς δοκὸς ἀπηνθρακωμένη ἴσως ἐκ θύρας τινὸς ἀνοιγομένης πρὸς ἀνατολὰς (ὁ αὐτόθι τοῖχος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀποκεκαλυμμένος κατὰ τὰ δύο πρόσωπα, ὡς δεικνύει τὸ σχέδιον). Πολλοὶ ἧλοι εὑρέθησαν, ὧν ἄλλοι μὲν στρογγυλοκέφαλοι, ἄλλοι δ' ἀτεχνότεροι ἔχοντες ἀντὶ κεφαλῆς τοιαύτης κεκαμμένον τὸ ἄνω ἄκρον πρὸς ἓν σημεῖον διὰ σφυρηλατήσεως. Ἐπειδὴ πανταχοῦ εὑρέθησαν ἧλοι, θὰ ἠδύναντο νὰ διακριθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἥλων, οὓς προετίμων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀνεμείχθησαν. Μόνον εἰς Η καὶ ΗΗ εἶνε ἠκριβωμένον, ὅτι οἱ ἧλοι ἦσαν στρογγυλοκέφαλοι. Δύο καλύμματα πίθων εὑρέθησαν ἄνευ πίθων. Προσέτι δὲ ὄστρακα σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, μελαίνων κυλίκων ὡς ἐν Α, Β, τεμάχια πίσσης, τεμάχια ὑαλίνων ἀγγείων ὀλίγα, ἀγνῦθες πρὸς τὸ Ε.

Εἰς τὸν ***χῶρον Ε*** ὁ ἀπὸ νότου εἰσερχόμενος τοῖχος λείπει εἰς τὰ σχέδια τοῦ ἡμερολογίου μου καὶ νομίζω, ὅτι ὁ κ. Μενιδιάτης παρηρμήνευσε λίθους τινὰς ἀποτεθέντας αὐτόθι. Ἡ βορειανατολικὴ γωνία τοῦ δωματίου τούτου εἶνε ἐσχηματισμένη ὡς ἑστία διὰ τοιχαρίου καὶ ἀνυψώσεως τοῦ χώρου διὰ χειροπληθῶν λίθων. Ἑστίαν τοιαύτην ἐν τῇ γωνίᾳ δωματίου εὗρον καὶ παρὰ τὰς Ἀθήνας εἰς οἰκίαν τοῦ 5ου π. Χ. ἐν Παιανίᾳ (παρὰ τὸ Λιόπεσι). Καὶ εἰς τὸ Ε εὑρέθησαν ὀλίγα ὑάλινα ὄστρακα, ἀλλ' ἐλάχιστα πήλινα. Ἑκατέρωθεν τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ χώρου Ε, τοῦ χωρίζοντος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ζ εἶχα σκάψει πέρυσι.

Κατὰ τὸν ***χῶρον Ζ*** ἐπιπολαίως εὑρέθη μεταγενέστερον τοιχάριον ἀποτελούμενον ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων κατὰ πλάτος καὶ μῆκος. Ὡς ἄλογον καὶ ἄσχετον πρὸς τὰ βαθύτερον κείμενα ἐρείπια διελύθη. Παρὰ τὸν μεσότοιχον πρὸς τὸ Ε πέρυσιν εὗρον ἱκανὰ ἀγγεῖα, ὧν μία λάγυνος (πρβλ. Leroux, Lagynos Nº 125). Ἐφέτος εὗρον ὄστρακα ὑάλινα ὀλίγα, στρῶμα παχὺ ἀχνῶδες οἱονεὶ ἀλεύρου κεκαυμένου, ἕνα φασίολον κεκαυμένον, χειροποίητον μικρὸν ἀγγεῖον πλῆρες τέφρας τινός, ἥλους καὶ ἕνα πίθον.

Εἰς τὸν ***χῶρον Η,*** ὅστις μετὰ τοῦ ΗΗ καὶ Θ[α] ἀποτελεῖ συγκρότημα ὡς μία οἰκία, εὑρέθησαν πολλὰ ὀστᾶ ζῴων (προβάτων, χοίρων) ἐκ τροφῶν, δύο μαχαίρια, μία ἀξίνη ἀμφίστομος (ἓν στόμα πρὸς σκαφήν, ἓν πρὸς κοπήν), μία σιδηρᾶ βαλανοδόκη (τὸ εἰς τὴν παραστάδα τῆς θύρας μέρος τοῦ κλείθρου, εἰς ὃ εἰσέρχεται ὁ σύρτης, ὅταν ἡ θύρα εἶνε κλειστή), πολλοὶ ἧλοι στρογγυλοκέφαλοι, μία κλείς, μία ξύστρα ζύμης, μέγα πλῆθος ὀστράκων ἀγγείων κοινῶν, σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, ἑνὸς μετὰ πλειόνων εἰκόνων συνουσίας καὶ ὁ μικρὸς ἀκέραιος ἀρχαΐζων χαλκοῦς Ἑρμῆς τετραγώνου ἐργασίας·

Εἰς τὸν ***χῶρον ΗΗ*** εὑρέθη ὀστεϊνον κόσμημα πλακῶδες διὰ ῥόμβων καὶ τριγώνων ἐσχηματισμένον (ἴσως ἐπικάλυμμα λαβῆς τινος), κλειδομάχαιρον (ὡς λέγεται ἐν Μακεδονίᾳ ὁ ἐγχώριος σουγιᾶς), μία κλείς. Δύο μεγάλοι πίθοι ἀκέραιοι ἦσαν κατορωρυγμένοι ἱκανῶς εἰς τὸ ἔδαφος. Τούτων ὁ εἷς ἐξήχθη καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως. Ἐντὸς δὲ τῶν χωμάτων, ἐν οἷς ἦτο κεχωσμένος, εὑρέθησαν δύο λίθινα ἐργαλεῖα νεολιθικά, τὸ μὲν πέλεκυς πρασινωπὸς τὸ δὲ ὡς σφῦρα ἐπὶ θάτερα ὑπομέλανος λίθου.

Εἰς τὸν ***χῶρον Θ[α],*** ὅστις φαίνεται ὡς αὐλὴ τῆς οἰκίας, ὑπάρχει ἀνὰ εἷς μῦλος ἐστερεωμένος εἰς ὕψος ὁ μὲν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ὁ δὲ εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν, εὑρέθησαν δὲ καὶ τῶν ἐλευθέρως χειροκινήτων ἐπιμυλίων μέρη. Ὁ μεσότοιχος πρὸς τὸ Θ[β] πεπτωκώς. Οἱ παρὰ τὴν θύραν τοῦ Η πίθοι ἴσως ἐδέχοντο τὸ ὑέτιον ὕδωρ τῆς στέγης αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ παρὰ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, πρὸς τὸ Θ[β] τὸ ὕδωρ τοῦ αὐλείου προπύλου. Ἐνταῦθα εὑρέθη τῆς θύρας ἡ βαλανοδόκη. Ἐνδοτέρω δὲ πλαγγόνος μέσον σῶμα, τεμάχια μαρμαρίνης λεκανίδος εὐθρύπτου ὡς ἅλας, ἐπειδὴ τὸ ἐγχώριον μάρμαρον τοῦτο φθείρεται οὕτω (ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὗρον θραύσματα εὔθρυπτα ὡσεὶ ἐκ συντριβέντος ἀγάλματος αὐλακώδη, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν εἶνε αἱ αὔλακες χρόνιαι διαβρώσεις ἢ λαξεύσεις). Εὑρέθη ἐπίσης ἐνταῦθα ἀργυροῦν ἐνώτιον κεκοσμημένον συρματερῶς (filigran) διὰ κεραυνοῦ. Παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν σιδηροῦν κλαδευτήριον εἰς τρία τεμάχια.

Εἰς τὸν **χῶρον Θβ** εὑρέθησαν τεμάχια μυλοπετρῶν, δύο κοιναὶ μετρίου μεγέθους ὑδρίαι δίωτοι βεβλαμμέναι ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους. Φαίνεται, ὅτι καὶ ἐδῶ ἦτο αὐλὴ καὶ δὲν κατέπεσον ἀποτόμως βάρη κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς πόλεως. Ὁ σημειούμενος πίθος ἦτο διερρηγμένος καὶ ἐστερεωμένος μολύβδῳ, ὡς εἶνε γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος· ὥστε δὲν ἐχρησίμευε πρὸς φύλαξιν ὑγροῦ τινος.

Εἰς τὸν **χῶρον Θγ** πολλὰ ἀγγεῖα κοινά, πολλαὶ ἀγνῦθες καὶ τεμάχια μυλοπετρῶν. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς πίθος περιεῖχε τὸν κεκαυμένον σῖτον μετὰ βρίζης (μέρος ἐκομίσθη εἰς Ἀθήνας, μέρος ἔμεινεν εἰς τὸ Γυμνάσιον Φλωρίνης).

Εἰς τὸν **χῶρον Ι** εὑρέθη τὸ στόμιον πίθου τὸ φέρον τὴν σφραγῖδα ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ (τὸ ὄνομα ἦτο καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εὔχρηστον πρβλ. Παρμενίων Hoffmann *Die Makedonen* 194 Δήμιτσα ΙΙΙ σ. 65, 78 κ. ἀ. *Ἀθηνᾶ* 1913, 477 1900 σ. 70 ἑξ. — περὶ «παραμονῆς» δούλων —. *J. H. St.* 33, σ. 321. *Ἀρχ. Δελτ.* 1923 226), χαλκῆ ἀρύταινα, σιδηρᾶ ξύστρα ζύμης, μακρὸν κοχλιάριον ὡς ἰατρικῆς χρήσεως καὶ πόρπη χαλκῆ.

Εἰς τὸν **χῶρον Κ** πλὴν ἀγγείων εὑρέθησαν ἀμφιπέλεκκον σιδηροῦν, λόγχη, καὶ ῥαβδῶδές τι χονδρὸν σιδηροῦν εἰς τεμάχια.

Εἰς τὸν **χῶρον Κα** ὑπάρχει ψηφιδωτὸν δάπεδον ἁδρὸν διὰ ποταμίων χαλίκων ἐν κοινῷ πηλῷ, εὐδιάλυτον, καὶ ἐν αὐτῷ κεχωσμένος πίθος. Πιστεύω, ὅτι ὁ χῶρος οὗτος, προσιτὸς ἐκ τοῦ Κ διὰ θυρίδος, θὰ ἦτο ἐστεγασμένος. Ὄπισθεν τοῦ χώρου τούτου πρὸς νότον εἶνε ἴσου πλάτους συνέχεια διηρημένη διὰ τοιχαρίου γωνιώδους οὕτως, ὥστε μόνον ὡς βάσις κλίμακος καμπτομένης ἑρμηνεύεται, ὡς νομίζω. Ἂν ἔχω δίκαιον, τότε τὸ οἰκίδιον τοῦτο εἶχεν ἄνω ὄροφον. Ἡ κλῖμαξ εἶνε πλάτους ἀναλόγου πρὸς τὸ μεταξὺ Κ καὶ Κα θύρωμα. Ὁ βίος λοιπὸν ἦτο πενιχρός, τὰ σκεύη μικρά, τὰ ἀνοίγματα τῆς συγκοινωνίας ἀνάλογα. Ὀλίγα ὄστρακα εἰς τὰ ἀβαθῆ χώματα.

Εἰς τὸν **χῶρον Λ,** ἐπίσης ἀβαθῆ καὶ τεταραγμένον, εὑρέθη πυρά, οἷα εἰς τὸ Α καὶ Δ. Τὰ ὄστρακα πίθων καὶ ἀγγείων κεκινημένα καὶ πιθανώτατα ἐλλιπῆ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξετάσεως δύνανται μὲν νὰ διακριθῶσι μετὰ πιθανότητός τινος οἰκίαι τινὲς ὡς 1) ἡ Α, Β, Βα, Γ 2) ἡ Η, Η Η, Θα, ἀλλὰ ὁδὸς οὐδεμία, ἐκτὸς ἂν εἶναι διάβασίς τις τὸ ἄνοιγμα μεταξὺ Θα καὶ Θβ Θγ, ἀδοκήτως, εἰς ἐμὲ τουλάχιστον, στενή, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο διδακτική.

Ἡ μέλλουσα ἀνασκαφὴ θὰ διευκρινήσῃ τὰ πράγματα.

Συνελέχθησαν δὲ σποράδην καί τινα ὄστρακα παλαιὰ τοῦ γεωμετρικοῦ εἴδους τῶν εὑρεθέντων ἐν Μπουμπούστι τοῦ Ἁλιάκμονος (Heurtley, *Annual of the Br. School at Athens* 1926 - 7 σ. 158 ἑξ.), ὥστε πιστοῦται οὕτω, ὅτι καὶ ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις κατῳκεῖτο ὁ λόφος τῆς Φλωρίνης ἐπὶ τῷ στομίῳ τῆς πρὸς Ἰλλυρίαν καὶ ἐξ Ἰλλυρίας διαβάσεως.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩι

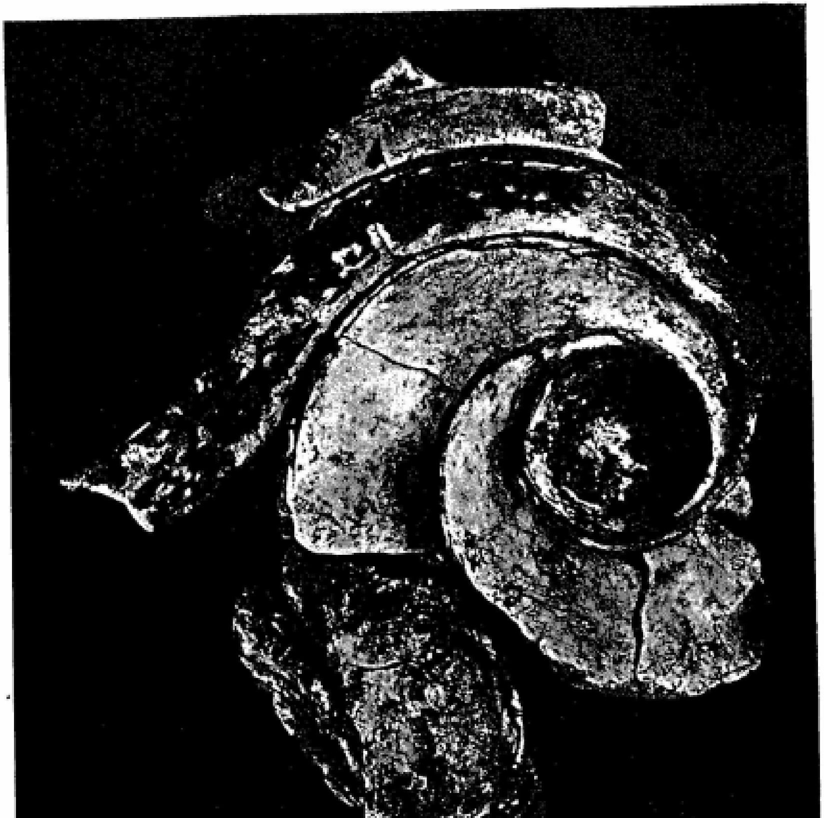
Μετὰ διακοπὴν ἑπτὰ ἐτῶν ἐπανελήφθησαν ἐφέτος αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θέρμου καὶ ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου ἔγινεν εἰς τὸν ἤδη παλαιὸν τοῦτον ἀνασκαφικὸν τόπον σημαντικὴ ἐργασία μὲ ἱκανὴν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ γενναιοδωρίαν τῶν Ἀδελφῶν Παππαστράτου, τῶν ἐκ τοῦ γειτονικοῦ Ἀγρινίου περιφήμων βιομηχάνων, ὀφείλονται κατὰ πρῶτον λόγον τὰ ὑλικὰ μέσα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ Ὑπουργεῖον προσῆλθεν ἐπίκουρον διὰ ποσοῦ μικροτέρου. Εἶχε προμελετηθῆ κυρίως ὁ κατὰ τὸ δυνατὸν τέλειος καθαρισμὸς ὁλοκλήρου τοῦ ἔκπαλαι ἀνασκαφέντος χώρου πρὸς σύνταξιν γενικοῦ σχεδίου καὶ ἡ συμπληρωματικὴ ἔρευνα εἴς τινα σημεῖα τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ περὶ τοὺς ναούς, παραμείναντα ἄθικτα κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐργασίας. Ἀλλ' ὅπως πολλάκις συμβαίνει, ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας καὶ τὰ γενόμενα εὑρήματα παρέτρεψαν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς προθέσεως. Ἠρευνήθησαν ἐκτεταμένοι χῶροι, τῶν ὁποίων ἡ σημασία δὲν ὑπελογίζετο καὶ κατ' ἀνάγκην ἔμειναν ἄλλοι ἀνέπαφοι, χρειαζόμενοι νέαν προσπάθειαν.

ΝΔ τοῦ Μουσείου καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας κρήνης ἐπεμείναμεν καθ' ὅλην τὴν περίοδον εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν βαθυτέρων στρωμάτων χώρου 20×25 μ., ἐπειδὴ κυρίως ἐντεῦθεν ἐξήγοντο ἀφθονώτατα συντρίμματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀνήκοντα εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἀρχαίας κεραμώσεις τῶν ναῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος κατὰ τὸν χῶρον τοῦτον ἔκειτο 3 - 4 μέτρα βαθύτερον τοῦ ἀνατολικῶς καὶ ἐγγὺς κειμένου βωμοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου, παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἀκατάσκευον καὶ ἐχρησίμευε κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τέλεσιν θυσιῶν καὶ ἀπόθεσιν τῶν ἀχρηστευθέντων κεράμων. Τὰ ἀπορρίμματα, ἐννοεῖται, ἀπετέλουν δι' ἡμᾶς εὐπρόσδεκτον θησαυρόν. Εὑρίσκοντο κανονικῶς μικρὸν ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς στρῶμα πάχους, 0.4-0.5 μ., διακοπτόμενον κατὰ τὸ μέσον περίπου ἢ σκεπαζόμενον μὲ χώματα μελανά, συντρίμματα ἀνθράκων καὶ τέφραν. Ἐπειδὴ τὸ ἐπίστρωμα τῆς τέφρας ἐξετείνετο πανταχοῦ, ἐντὸς αὐτοῦ δὲ καὶ

ὑπ' αὐτὸ συνελέχθησαν πολυάριθμα ὀστᾶ σφαγίων ἰδίως μεγάλων, ὀστᾶ παντομερῆ καὶ ὄχι μόνον μηρῶν ἀποκεκομμένων, παρουσιάζοντα συχνάκις ἴχνη καύσεως, πιστεύομεν, ὅτι μέρος τοὐλάχιστον τῶν τελουμένων θυσιῶν ἦσαν ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ὁλοκαύστων, λατρείας χαρακτηριστικῆς τῆς Ἀρτέμιδος Λαφρίας κατ' ἐξοχὴν καὶ ἀκολούθως καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὑπὲρ τὸ ὅλον στρῶμα ἐξετείνοντο μάλιστα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ χώρου ἀποκόμματα ἐργασίας, λατύπη ὡς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ καὶ ὑπὲρ ταύτην χώματα ἁγνὰ προελθόντα ἐξ ἐπιχώσεων μετὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ τόπου τῷ 206 π. Χ. γενομένην. Ἐσχηματίσθη δὲ τὸ ὀνομασθὲν στρῶμα τῶν κεράμων καὶ λειψάνων θυσιῶν μεταξὺ περίπου τοῦ 530 π. Χ., ἐποχὴν τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς παλαιοτέρας κεραμώσεως τοῦ μεγάλου ναοῦ, ὅτε φυσικὰ ἀπερρίφθησαν τὰ παλαιότατα ἐκ τῶν εὑρισκομένων θραυσμάτων καὶ τοῦ τέλους τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος, διότι εὐθὺς ὑπεράνω τοῦ στρώματος εὑρέθησαν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν βάσεις στηλῶν κατακοπεισῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τῷ 218 ἢ 206 π. Χ.

Τὰ κεραμικὰ εὑρήματα εἶχον ὡς ἐλέχθη μεγάλην δι' ἡμᾶς σπουδαιότητα. Διότι, ὅσον καὶ ἂν ἐπλουτίσθησαν αἱ σημαντικαὶ ἤδη καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Σωτηριάδου σχετικαὶ συλλογαὶ τοῦ τοπικοῦ Μουσείου διὰ τῶν μακροχρονίων ἰδικῶν μου ἐρευνῶν, ὅμως εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπῆρχον πολλὰ τὰ κενὰ προκειμένου νὰ ὁλοκληρωθοῦν πέντε ἰδιόρρυθμοι ἀρχαϊκαὶ κεραμώσεις. Μερικὰ λοιπὸν ἐκ τῶν κενῶν τούτων ἐπληρώθησαν ἐπαρκῶς. Οὕτω π. χ. εὑρέθησαν κομμάτια κεραμίδων, αἵτινες εἶχον κοπῆ λοξῶς καὶ προωρίζοντο διὰ στέγας πετασοειδεῖς *(σκούφιες,* Walmdächer), ὁποῖαι ἦσαν, ὡς πρὸ πολλοῦ ὑπεδεικνύετο, αἱ στέγαι κατὰ τὸ ἕτερον πέρας δύο ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ναῶν. Ἔπειτα πολυάριθμα συντρίμματα ἀναφερόμενα εἰς ἤδη γνωστοὺς τύπους κεφαλῶν, γείσων, σιμῶν καὶ παντὸς εἴδους κεραμίδων προσέθετον τώρα τὸν ἐντὸς τῶν ὑγρῶν χωμάτων διατηρηθέντα χρωματισμόν, ὥστε νὰ κατανοηθῇ πληρέστερον ἡ λαμπρὰ πολυχρωμία τῶν στεγῶν τούτων. Ἀκόμη εὐεργετικὸν ἦτο τὸ ἀρνητικὸν κέρδος, ὅτι οὐδὲ ἓν σύντριμμα ἐκ τῶν κεραμίδων τοῦ ΒΑ ναοῦ, τοῦ λεγομένου τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος, εὑρέθη ἐνταῦθα, πρᾶγμα διευκολυντικὸν τῆς κατανομῆς τῶν κεραμώσεων. Ἄλλα εὑρήματα ἦσαν πολὺ εὐχάριστα, ἂν καὶ γεννῶσι νέα ζητήματα. Οὕτω συνελέχθησαν συντρίμματα εὐμεγέθων προτομῶν Νικῶν ἀρχαϊκῶν, συνανήκοντα πρὸς ἄλλα προϋπάρχοντα ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ ἀποτελοῦντα νέον τύπον διακοσμητικὸν τῆς στέγης ἀπροσδιορίστου ἔτι θέσεως. Παραπλεύρως ἀπεικονίζεται δεξιὸν τμῆμα θαυμασίου κεντρικοῦ χρωματιστοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ ὁποῖον εἶναι τολμηρὸν νὰ ἀναπαρασταθῇ ὁλόκληρον καὶ δύσκολον νὰ ἀποδοθῇ εἰς ὡρισμένον ναὸν (εἰκ. 1). Ἡ λεπτὴ ἐργασία καὶ ἡ ζωηρὰ διαμόρφωσις τῶν ἑλίκων εἶναι ἀξιόλογος. Σύγχρονα φαίνονται πρὸς τὸ ἀκρωτήριον ἀλλ' ὄχι τεχνικῶς

ὅμοια ἀνθέμια μὲ διπλῆν ὄψιν, κοσμήματα τῆς κορυφαίας. Ἀλλόκοτον καὶ μοναδικὸν ἦτο πήλινον ὁμοιάζον πρὸς πτύον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξωτερικὴ κυρτὴ ἐπιφάνεια στολίζεται διὰ διπλῆς σειρᾶς χρωματιστῶν φύλλων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα εὑρήματα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὰς κεραμώσεις προῆλθον ἐκ τοῦ αὐτοῦ χώρου,



Εἰκ. 1. Σύντριμμα πηλίνου ἀκρωτηρίου.

ὅπως π.χ. πήλινον στῆθος κόρης ὡς αἱ τῆς Ἀκροπόλεως φυσικοῦ μεγέθους καὶ κεφαλὴ ἄλλης, δύο μεγάλα θραύσματα ἐκ χαλκῶν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα.

Χάριν ἰσοπεδώσεως τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους ἔγινεν ἐργασία καὶ πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Μουσείου, ἥτις ἀπέδωκεν ἐν τούτοις τὸ ὡραιότατον εὕρημα τῆς ἀνασκαφῆς, μικρὸν χάλκινον ἀγαλμάτιον Ἀπόλλωνος πελοπον-

νησιακῆς τέχνης τοῦ Δ´ αἰῶνος, περὶ οὗ ἀνέλαβεν ἡ κ. Εἰρήνη Χριστοδουλοπούλου νὰ γράψῃ εἰδικὴν πραγματείαν. Τὸ ἀγαλμάτιον παρεκίνησε νὰ ἐρευνηθῇ ὁ πέριξ χῶρος μέχρι τοῦ δυνατοῦ μεγίστου βάθους, ἐξ οὗ ἐκτὸς ἀσημάντων ἄλλων πραγμάτων ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν καὶ βορείαν πλευρὰν τοῦ Μουσείου ὁ χῶρος ἦτο ἐλεύθερος καὶ 3 μέτρα χαμηλότερος τοῦ προσκειμένου εἰς τὸν λόφον μεγάλου ναοῦ.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων συμπερασμάτων τῆς περὶ τὰ προϊστορικὰ οἰκήματα ἐρεύνης ἦτο ἡ ἐφέτος δι᾽ ἀκλονήτων ἐπιχειρημάτων ἐμπεδωθεῖσα γνώμη, ὅτι

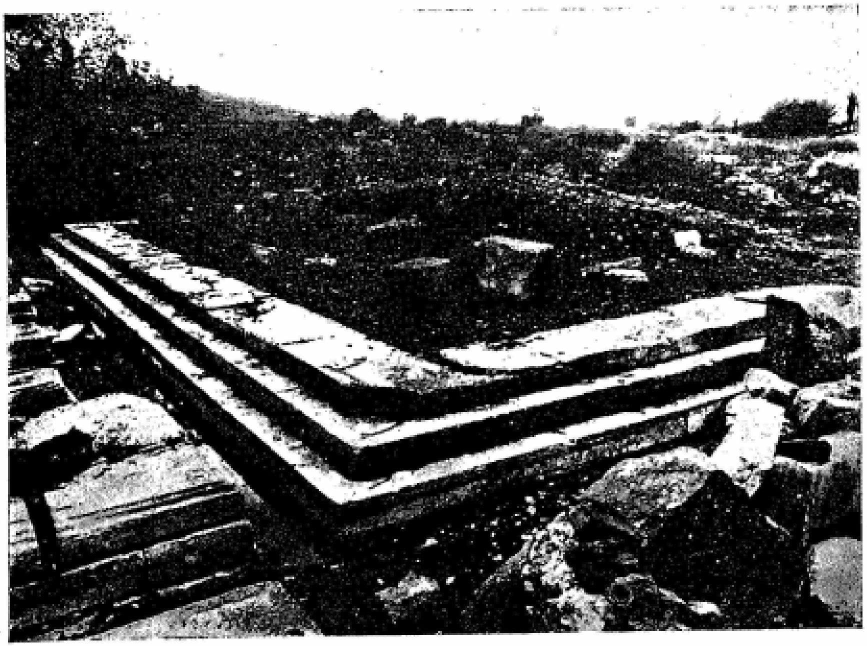


Εἰκ. 2. Λείψανον προϊστορικοῦ ἐλλειψοειδοῦς.

τῆς οἰκοδομικῆς παραδόσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων μόνιμον στοιχεῖον ἦτο ἡ θολοειδὴς στέγη, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἐπίτηδες γενομένης κλίσεως τῶν λιθίνων τοίχων. Ὁ ἀναγνώστης δύναται περὶ τούτου νὰ πεισθῇ ἀποβλέπων εἰς τὴν (εἰκ. 2). Τὸ καμπύλον τὴν κάτοψιν τοιχάριον μικροῦ ἐλλειψοειδοῦς παρουσιάζει τὴν ἐξωτερικὴν ὅπως καὶ τὴν ἐσωτερικὴν πλευράν του κεκλιμένην πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὑποδεχθῇ καλῶς τὴν θολοειδῶς ἀνυψουμένην ξυλοδομίαν. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν ὀρθογωνίων οἰκημάτων καὶ ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ μεγάλου ὀρθογωνίου, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς ναὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ

σιδήρου (1000 - 650 π. Χ.), ἐμφανίζεται δὲ ὡς πετασοειδὴς στέγη ἐπὶ τῶν πρώτων ἀρχαϊκῶν ναῶν. Τόση ὑπῆρξεν ἡ δύναμις τῆς τοπικῆς παραδόσεως.

Διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου ἐξερευνηθεισῶν εἰς μικρὰν ἔκτασιν στοῶν καὶ τοῦ μεταξὺ χώρου τῶν βάθρων καὶ ἐξεδρῶν ἐπετύχομεν ἐν πρώτοις καὶ πάλιν τὴν μεγαλειώδη ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐνεποίει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ πολιτικὸν κέντρον τῶν Αἰτωλῶν. Ἀλλ' ἡ ἐργασία προέβη καὶ περαιτέρω. Ὁ πρῶτος ἐρευνητὴς τοῦ Θέρμου ὑπέθετεν, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ΝΔ πύλης τοῦ περιβόλου πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη μεγάλη

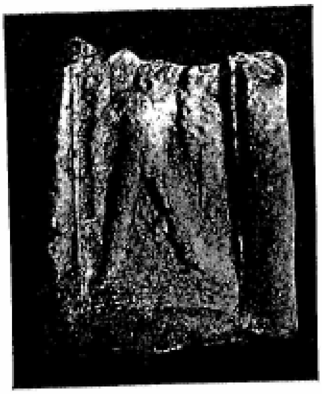


Εἰκ. 3. ΒΑ πέρας τῆς δυτικῆς στοᾶς.

στοὰ ἐκλείετο ἐμπρὸς διὰ μεγάλου ναοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπεδηλώνοντο αἱ βαθμῖδες καὶ διετηροῦντο οἱ σπόνδυλοι τῶν πωρίνων κιόνων, ἀλλ' ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν χωμάτων ἔδειξε, ὅτι ἀντὶ ναοῦ οἱουδήποτε ἡ στοὰ φθάνουσα εἰς τὸν ἐπίσημον χῶρον τῆς ἀγορᾶς ἠνοίγετο διὰ κιονοστοιχιῶν κατὰ τὰς δύο πλευρὰς αὐτῆς καὶ ἐσχημάτιζεν οὕτω μέτωπον ἄξιον τοῦ περιβάλλοντος (εἰκ. 3). Ὁ στυλοβάτης τῆς ἀνατ. πλευρᾶς, ἀνέχων 8 κίονας μὲ διάμετρον μεγίστην 0,85, μετρεῖ μῆκος 15.55 μ. ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πλάτος τῆς 185 μ. μακρᾶς στοᾶς, ὁ τῆς βορείας ἐξετείνετο περισσότερον ἀλλ' ἄγνωστον πόσον ἀκριβῶς. Ἐκ μικρῶν εὑρημάτων γενομένων ἐνταῦθα παραθέτομεν τὴν εἰκόνα

ἀποκόμματος ἐκ ποδὸς πηλίνου τρίποδος (εἰκ. 4). Ὁ τύπος εἰκονίζων Ἑρμῆν μετὰ χλαμύδος καὶ κηρυκείου κρατοῦντα μικρὸν παιδίον θὰ προστεθῇ εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας τυπολογίαν καὶ βιβλιογραφίαν.

Ἀπέναντι τοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς ἐκτείνεται ἡ μακρὰ 170 μ. στοὰ μὲ τὰς πρὸ αὐτῆς πολυαρίθμους ἐξέδρας καὶ βάθρα (εἰκ. 5). Ἡ ἐξέτασις πολυαρίθμων μεγάλων πρισματικῶν λίθων μεταξὺ κειμένων ἔδειξεν, ὅτι κατὰ τὸν χῶρον ὑψοῦντο δύο ὑψηλὰ περὶ τὰ 5 - 6 μ. πρισματικὰ βάθρα, παρόμοια πρὸς τὸ τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, καὶ ὄχι ἓν ὡς ὑπέθεσεν ὁ κ. Σωτηριάδης (Ἀρχ. Ἐφημ. 1905, 82) τὸ φέρον τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πλευρωνίου Λύκου. Τὸ δεύτερον βάθρον βεβαιώνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὑπάρχουν δύο διάφοροι βάσεις καὶ δύο κορωνίδες, ἐπὶ τοῦ δευτέρου δὲ τούτου πιθανὸν εἶναι, ὅτι ὑπῆρχεν ὁ ἀνδριὰς στρατιωτικοῦ τινος ἡγεμόνος, ἐπειδὴ ἐπὶ τριῶν συναρμοζομένων λίθων φαίνονται τρεῖς ἀνάγλυπτοι στρογγύλαι ἀσπίδες (εἰκ. 6). Κατὰ τὸ μέσον τῆς αὐτῆς ἀνατολικῆς στοᾶς ὑπάρχει ἐξέδρα μὲ πλατεῖαν πεταλοειδῆ ὄπισθεν βάσιν (εἰκ. 8), ἐγγὺς τῆς ὁποίας εὕρομεν τὸ 1915 πέντε μεγάλα συντρίμματα τοῦ λιθίνου τροπαίου, ὅπερ οἱ Αἰτωλοὶ μετὰ τὸν θρίαμβον κατὰ τῶν Γαλατῶν (279 π. Χ.) ἵδρυσαν εἰς τὸ πάτριον κέντρον, ὅπως εἶχον ἱδρύσει παρόμοιον εἰς τὸ πανελλήνιον ἱερὸν τῶν Δελφῶν. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν νέαν ἐκκαθάρισιν εὑρέθη πλησίον ἓν ἄλλο μικρὸν θραῦσμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τροπαίου, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὑψοῦτο τὸ σπουδαῖον μνημεῖον, πρὸς πλήρη ἀναπαράστασιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνάγκη ῥιζικωτέρας ἐρεύνης.



Εἰκ. 4. Ἐκ πηλίνου σκεύους

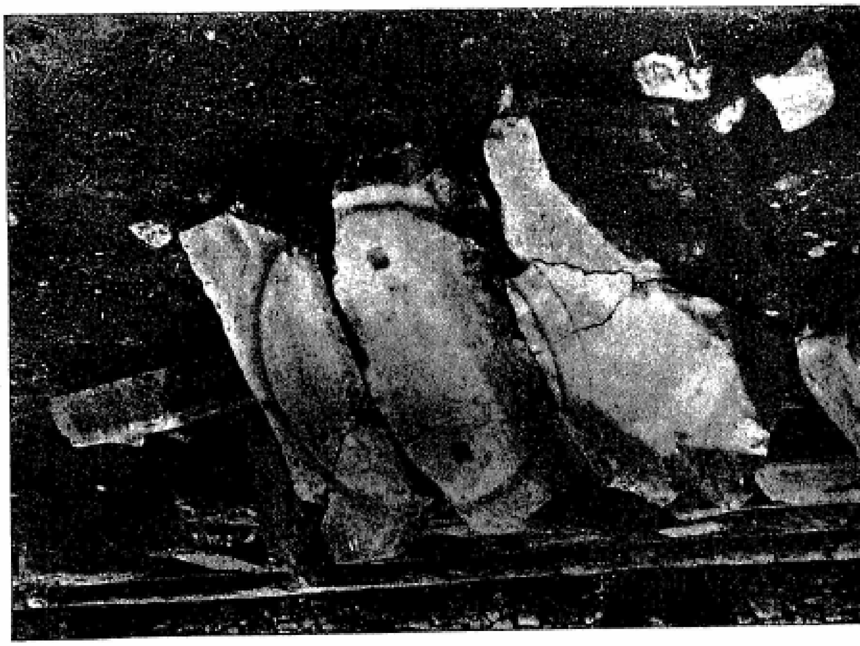
Πρὸς νότον ἔκλειε τὸν χῶρον τῶν βάθρων τετράγωνον κτίσμα, πλευρᾶς 20 μ., μὲ πρόστασιν ἐμπρός, τὸ ἐκκλησιαστήριον ἢ βουλευτήριον τοῦ Κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἀνέβαινε τὸ τεῖχος τοῦ περιβόλου. Ἐνταῦθα ἠρευνήθησαν δύο πύργοι, οἵτινες, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ πάντες τοῦ περιτειχίσματος τούτου τοῦ 3ου αἰῶνος, εἶναι ἰδιόρρυθμοι καὶ ἐκτισμένοι διὰ λεπτοτέρων τοίχων ἀνοίγονται πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ ἔξω διὰ δύο ἐγγὺς ἀλλήλων πυλίδων. Περίεργον εἶναι λίθινον ὑπόβαθρον, πλάτους ἄνω 0,70, μὲ βαθμῖδας τρεῖς ἑκατέρωθεν, χωροῦν παραλλήλως πρὸς τὸ παρ' αὐτὸ τεῖχος. (εἰκ. 7). Τὸ ὑπόβαθρον τοῦτο ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐδέχετο ὑπεράνω λιθίνην τοιχοδομίαν ἢ κίονας, διότι δὲν εἶναι ὁριζόντιον ἀλλ' εἰς μῆκος 14,70 μ. ἀναβαίνει 0,45 μ. Κατὰ πᾶσαν ἄρα πιθανότητα ἐδέχετο ξυλοδομίαν, ὡς εἶναι κοινὸς ὁ τρόπος



Εἰκ. 5. Βαθμίδες τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς. Βάθρα καὶ ἐξέδραι.

οὗτος τῶν κτισμάτων εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἔτι ἐποχήν. Παρὰ τὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸ τεῖχος ἀπεκαλύφθη ὑδραγωγεῖον καλῶς διατηρούμενον ἐκ σωλήνων κυλινδρικῶν πηλίνων συνδεομένων κατὰ τοὺς ἁρμοὺς δι' ἀσβέστου. Τὸ ὑδραγωγεῖον ὡς φαίνεται ἤρχιζεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔξω τοῦ τείχους κειμένης ἀρχαίας κρήνης καὶ παρείχετο εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου κατοικούντων.

Περισσότερον δὲν πρέπει νὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὴν προσωρινὴν ταύτην ἔκθεσιν. Τὰ διάφορα ἀποκαλυφθέντα ἐρείπια κτισμάτων ὡς καὶ τὰ καθέκαστα



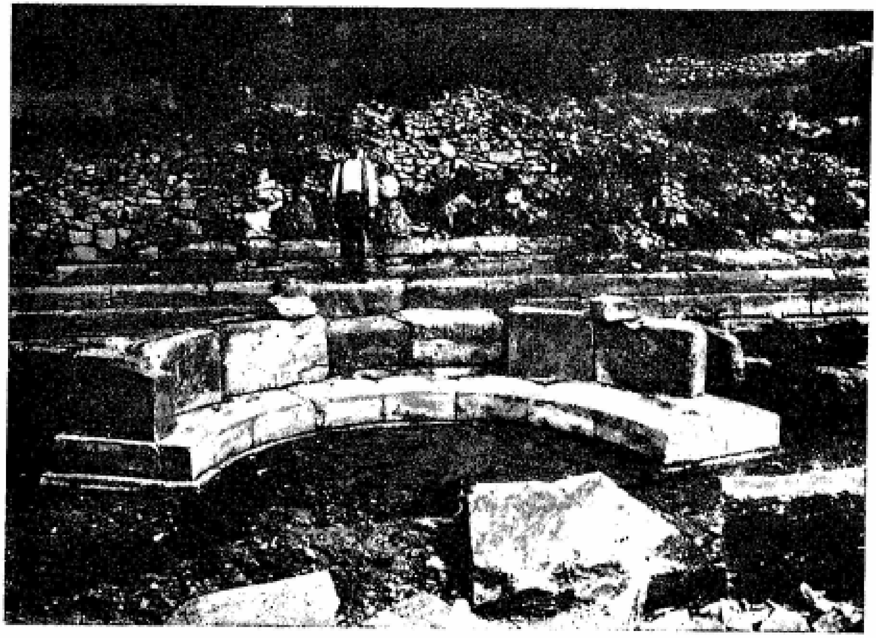
Εἰκ. 6. Ἐκ πρισματικοῦ βάθρου.

μικρὰ εὑρήματα θὰ δοθῶσιν εἰς τὴν δημοσιότητα δ' ἐπαρκῶν ἀπεικονίσεων, σχεδίων καὶ τῆς οἰκείας πλήρους περιγραφῆς. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἀνάγκη εἶναι καὶ ἀπὸ τοῦδε νὰ τονισθῇ τὸ μεγαλύτερον εὕρημα τῆς τελευταίας ἐρεύνης, ὁποῖον εἶναι ἡ ἀναγνώρισις, ὅτι παρὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ προϊστορικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ἀρχαϊκοῦ Θέρμου δὲν ὑπολείπεται καθόλου ἡ σημασία τοῦ αὐτοῦ τόπου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης πολιτικῆς δράσεως τῶν Αἰτωλῶν. Τὸ πρᾶγμα ἦτο καὶ πρότερον γνωστόν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἀγρίαν βλάστησιν τοῦ καταρρύτου τόπου, τὰ μεταξὺ χώματα, τοὺς λιθοσωροὺς καὶ τὰ τέλματα εἶχε βαθμηδὸν λησμονηθῇ, τώρα δὲ μὲ τὸν ῥιζικὸν καθαρισμὸν καὶ τὰ πρώτην



Εἰκ. 7. Βάσις ξυλοδμήτου κτίσματος. Ὑδραγωγεῖον.

φορὰν ἀποκαλυφθέντα νέα σημαντικὰ ἐρείπια ἔγινεν εἰς ὅλους ἐντόνως αἰσθητόν. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παριστάνεται καλύτερον διὰ τῶν ὑπολειφθέντων μνημείων ἡ ἰδέα τοῦ ὠργανωμένου καὶ εἰς πολιτισμὸν προηγμένου ἰσχυροῦ κράτους. Εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας στοὰς μετὰ τοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐκκλησιαστηρίου, περικλειούσας τὸν ὑπέρλαμπρον εὐρὺν χῶρον τῶν τιμῶν, ἀπέναντι τῶν ναῶν, ἔχομεν ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ ὁμαλοῦ χώρου μεγαλειώδη εἰκόνα δημο-



Εἰκ. 8. Ἐξέδρα μὲ πλατεῖαν πεταλοειδῆ βάσιν.

σίων ἔργων, γενομένων παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων συμφώνως πρὸς ἑνιαῖον πρόγραμμα καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς κραταιᾶς θελήσεως. Ὅταν ποτὲ ἀνασκαφῶσι πλήρως αἱ στοαὶ καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀπομακρυνθοῦν τὰ χώματα καὶ ἐξασφαλισθῇ ὁ χῶρος ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῶν ποτιστικῶν νερῶν, ὁ ἀρχαιολογικὸς τόπος θὰ ἀποβῇ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μοναδικός.

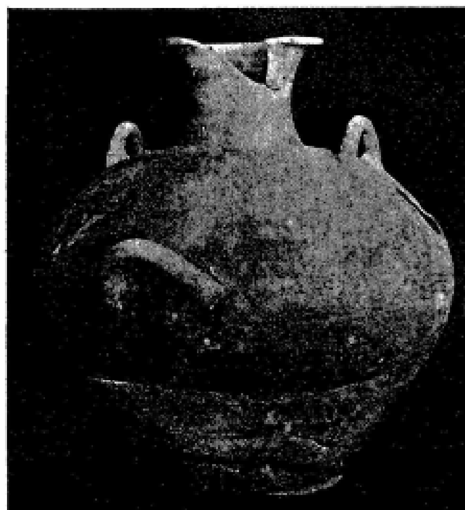
Θεσσαλονίκη.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΓΟΥΡΖΟΥΜΙΣΗι ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Ἐπὶ τῶν ἐσχάτων λοφωδῶν συμπλεγμάτων τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, σχηματιζόντων χαράδραν διαρρεομένην ὑπὸ χειμάρρου ὁρμητικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτῶν εἰς ὕψος 748 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐν δήμῳ Φαρῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας κεῖται τὸ νῦν χωρίον Γουρζούμισα, ὀρθῶς μετονομασθὲν εἰς Λεόντιον.

Τὸ χωρίον εἶναι πλούσιον εἰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ προϊόντα καὶ βλάστησιν, ἀλλὰ πτωχότατον λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας δι᾿ ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἀπέχον περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπὸ τῆς Χαλανδρίτσης καὶ περὶ τὰς τρεῖς ὥρας ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σημείου πρὸς τὴν ἁμαξιτὴν ὁδῶν Πατρῶν-Καλαβρύτων.



Εἰκ. 1. Μέγας ὑστερομηκυναϊκὸς τετράωτος ἀμφορεύς.

Ἐκτὸς τοῦ διαρκῶς ῥέοντος χειμάρρου, εὐθὺς ἄνωθι τοῦ χωρίου ὑπάρχει κεφαλόβρυσον ἀφθόνου ὕδατος, ἐξ οὗ ὑδρεύεται τὸ χωρίον. Ὀλίγα μέτρα ὑψηλότερον τοῦ κεφαλοβρύσου ἄρχεται δάσος ἐξ ἐλατῶν.

Ὀλίγα μέτρα κάτωθι τοῦ κεφαλοβρύσου ἐκτείνεται τὸ λαξευτὸν Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ λῆξαν θέρος ἠρευνήσαμεν. Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ δὴ εἰς τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν τὰ ἐκ τῆς πηγῆς ἐκρέοντα ὕδατα εἶχον ἄλλην διεύθυνσιν ῥοῆς, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἤλλαξαν κοίτην καὶ διῆλθον ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν μαλακῶν βράχων τοῦ ψαμμίτου τοῦ Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου καὶ ἐπήνεγκον μεγάλην καταστροφήν. Βαθμηδὸν καὶ κατ᾿ ὀλίγον κατέφαγον ὁλοκλήρους ὄγκους ἐκ τοῦ πρανοῦς τοῦ λόφου, ἐφ᾿ οὗ τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἐσχημάτισαν σχεδὸν κάθετον τομήν, διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βραχωδῶν ὄγκων, ἐφ᾿ ὧν κυρίως καὶ εὐτυχῶς ἦσαν αἱ μακραὶ εἴσοδοι τῶν λαξευτῶν σπηλαίων.

Οὕτω ἐρευνῶν τὴν ἀπότομον καὶ κάθετον τομὴν τοῦ βράχου, τὴν οὕτω σχηματισθεῖσαν, διέκρινα ἐπ᾿ αὐτοῦ τὰς λιθοκτίστους θυρίδας τῶν λαξευτῶν σπηλαίων, ὧν τινὲς ἀπρόσιτοι λόγῳ τοῦ ὕψους ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ πρίνων καὶ πλατάνων.

Ἠρεύνησα ἱκανοὺς τάφους καὶ ἐν τῇ καθέτῳ τομῇ καὶ περαιτέρω, ὅπου δὲν εἶχεν ἐπιφέρει καταστροφὴν τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ μόνον ἕνα τάφον ὅλως ἀσύλητον εὗρον, οὗ τὴν θυρίδα ἤνοιξα διὰ κλίμακος ἀνελθὼν μέχρις ἐκεῖ.



Εἰκ. 2. Ποικίλα ὑστερομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ὑστεροελλαδικά.

Τὰ ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρήματα συνίσταντο εἰς ἕνα μέγαν ἀμφορέα μὲ τέσσαρα ὦτα καὶ εἰς δέκα ἄλλα μικρότερα ἀγγεῖα, τυφλόστομα ἀμφορείδια, λεβήτια, κρατηρίσκους, ἅπαντα ἐν ἀρίστῃ διατηρήσει καὶ εἰς ἓν πήλινον σφονδύλιον. Τὰ ἀγγεῖα ἐκόμισα εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Πατρῶν, ὧν τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν φωτογράφησιν μόλις πρὸ μικροῦ ἐξετέλεσα.



Εἰκ. 3. Μικρὰ πρωτοελλαδικὴ οἰνοχόη.

Ἅπαντα φέρουσι, (εἰκ. 1 καὶ 2) τὴν γεωμετρικὴν διακόσμησιν τῶν ὑστάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων, τεμάχιά τινα εἶναι ὑστεροελλαδικὰ καὶ ἓν πρωτοελλαδικὸν (εἰκ. 3).

Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπολείπεται εἰσέτι ἱκανὴ ἐργασία, ὡς ὑπολείπεται εἰσέτι καὶ ἡ ἔρευνα ἑτέρου νεκροταφείου περὶ τὰ 20 λεπτὰ ἀπέχοντος ἐκεῖθεν καὶ ἀνήκοντος καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ τὸ πρῶτον.

Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ πόλις αὕτη;

Εἰς τὰς ἀπέναντι τοῦ νεκροταφείου μετὰ τὴν χαράδραν λοφοσειρὰς ὑπάρχουσιν τὰ ἴχνη πολίσματος, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον πιθανώτατα, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησε τὰς ἀρχαίας Ῥύπας, ἐνωρὶς ἐξαφανισθείσας, εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν δωδεκάπολιν (Πολυβ. II, 41. V, 34. καὶ Leake Morea III, p. 419).

Τὰ ἐρείπια ταῦτα κεῖνται παρὰ τὸ αὐτόθι ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ἐκεῖ συνελήφθη ὁ πολιοῦχος Πατρῶν Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, καὶ ὀλίγον ἄνωθεν αὐτοῦ παρὰ τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου σῴζονται σαφῆ τὰ ἴχνη τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Ἐὰν τὸ φρούριον τοῦτο τῶν ἱστορικῶν χρόνων περιέχῃ καὶ λείψανα παναρχαίας ὀχυρώσεως, ἐὰν τὰ ἴχνη τῆς πόλεως τοῦ Λεοντίου φθάνουν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους, ἐὰν δηλ. εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπῆρχεν ἡ πόλις ἡ παναρχαία, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἐρευνηθὲν Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον ὡς καὶ τὸ περαιτέρω ἐρευνηθησόμενον, ὅλα ταῦτα εἶναι ζητήματα, τῶν ὁποίων τὴν λύσιν θὰ ἐπιδιώξῃ ἡ ἔρευνα τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΠΕΛΛΗΝΗι

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν τῆς Ἀχαϊκῆς Πελλήνης παρέσχεν ἡ κατασκευὴ τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα τμήματος τῆς ἀπὸ Ξυλοκάστρου εἰς Τρίκκαλα ἀγούσης ἁμαξιτοῦ, καθ᾽ ἣν οἱ ἐργάται προσέκρουσαν, ἐν θέσει Πόρτες καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἀρχαῖα λείψανα καὶ τάφους, ὧν τοὺς λίθους ἀφαιρέσαντες ἐχρησιμοποίησαν ἀνεμποδίστως πρὸς οἰκοδομίαν νεωτέρων ἐντοπίων κτισμάτων ὡς π.χ. τοῦ παρὰ τὴν εἰρημένην ἁμαξιτὸν καφφενείου τοῦ Ἰω. Γκόλια, ὅπερ ὁλόκληρον ἐκτίσθη ἐκ λίθων ἀρχαίων, ὧν εἷς ἐνεπίγραφος. Μεταβὰς ἐπὶ τόπου πρὸς ἐξέτασιν τῶν γενομένων ζημιῶν ἐθεώρησα σκόπιμον, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω λεηλασίας τῶν ἀρχαίων κτισμάτων, νὰ ἐπιληφθῶ ἀμέσως τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης τῆς ἀρχαίας Πελλήνης, ἧς τὴν θέσιν πάντες οἱ παλαιότεροι τοπογράφοι[1] καθώρισαν ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ χωρίου Ζούγρα ἡμικυκλικῶς ὑψουμένης καὶ γεμούσης ἀρχαίων λειψάνων ράχεως Τσέρκοβας[2], στηριχθέντες κυρίως ἐπὶ τῶν σχετικῶν

---

[1] *Leake:* Travels in the Morea. London 1830 τόμ. III σελ. 216. *Puillon-Boblaye:* Recherches σ. 29. *Curtius:* Peloponnesos. Gotha 1851 τόμ. I σ. 481. *Bursian:* Geographie von Griechenland τόμ. 2 σ. 341. *Fraser:* Pausanias description of Greece. London 1898 τόμ. IV σ. 481.

[2] Ἡ ὀνομασία τῆς ράχεως Τσέρκοβα προῆλθε πιθανώτατα ἀπὸ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἧς τὰ ὀγκώδη ἐρείπια προβάλλουσι κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ράχεως. Τσέρκοβα (Crekva) σημαίνει ρωσσιστὶ τὴν ἐκκλησίαν· τὸ ὄνομα λοιπὸν θὰ ἐδόθη πιθανῶς εἰς τὴν ράχιν ἤδη ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς ἐποικήσεως τῆς Πελοποννήσου.

μαρτυριῶν τοῦ Παυσανίου [1], τοῦ Στράβωνος [2] καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου [3].

Πρώτη σκαφικὴ διάπειρα ἐγένετο, κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1931 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τσέρκοβας, ἔνθα διεφαίνοντο ἐντὸς ἀγρῶν σταχύων λείψανά τινα κτηρίων. Ταῦτα ὅμως ἀποκαλυφθέντα ὁλοσχερῶς ἀπεδείχθησαν ἀνήκοντα εἰς πτωχοτάτας κατασκευὰς τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν ἢ καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐγκαταλειφθείσης τῆς κορυφῆς ἐπεχειρήθη ἡ ἔρευνα ἡμικυκλικοῦ τινος κτηρίου κειμένου ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ΝΔ βλεπούσης κλιτύος τῆς ράχεως. Εἶναι δὲ τοῦτο θεατροειδὴς ἐξέδρα, διαμέτρου 13. 80 μ., τῆς ὁποίας σῴζονται σήμερον τρεῖς μόνον σειραὶ ἑδωλίων κατεσκευασμένων δι' ἀνομοίου καὶ δευτέρας χρήσεως ὑλικοῦ. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδωλίων δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μεγάλος καθόσον τὸ ὕψος τοῦ πρανοῦς ἐφ' οὗ εἶναι τοποθετημένα τὰ ἑδώλια εἶναι μικρόν. Δὲν πρόκειται ἑπομένως περὶ θεάτρου ἀλλὰ μᾶλλον περὶ θεατροειδοῦς τινος ἐξέδρας χάριν ἴσως ρητορικῶν ἐπιδείξεων ἢ μαθημάτων. Τὴν ἡμικυκλικὴν ὀρχήστραν περιβάλλει παράφραγμα ἐκ καλῶς εἰργασμένων πωρίνων ὀρθοστατῶν, πάχους 0.185, τοποθετημένων εἰς ἀπόστασιν 0.44 ἀπὸ τῆς κατωτάτης σειρᾶς τῶν ἑδωλίων. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πάροδον διεσώθησαν τὰ θεμέλια ὀρθογωνίου τινὸς κτίσματος — πιθανῶς τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος οἰκοδομήματος σκηνῆς—κατεσκευασμένα διὰ μεγάλων σχετικῶς λίθων συνδεομένων διὰ κονιάματος. Κατὰ τὴν σκαφὴν τῶν θεμελίων τούτων εὑρέθη τεμάχιον κοίλης κεράμου ἐφ' οὗ τμῆμα σφραγίσματος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

. . . ΑΝΑϹ *([Πελλ]άνας ;)*

*
* *

Μετὰ τὴν σκαφὴν τῆς ἐξέδρας ἡ ἔρευνα μετετοπίσθη ἀπὸ τῆς Τσέρκοβας εἰς χθαμαλόν τινα πρόβουνον κείμενον πρὸς Α. τοῦ χωρίου Ζούγρα, ἐν θέσει ὀνομαζομένῃ ὑπὸ τῶν ἀλβανοφώνων ἐντοπίων Σεντερῆνα. Ἐν τῷ ἐνταῦθα ἀγρῷ τοῦ κ. Ἰωάννου Δέμη, ὃν λίαν εὐγενῶς ὁ ἰδιοκτήτης παρεχώρησε πρὸς σκαφήν, ἀπεκαλύφθη εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους βάθος (0.50) κρηπίδωμα μεγάλου κτηρίου κατεσκευασμένον διὰ μεγάλων λιθοπλίνθων (Quader) ἐγχωρίου μαλακοῦ πωρολίθου (εἰκ. 1). Τὸ κρηπίδωμα τοῦτο βαῖνον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦδε εἰς μῆκος 18 μέτρων, ἀποτελεῖται δ' ἐξ εὐθυντηρίας καὶ τριῶν ἰσοϋψῶν ἀναβαθμῶν, ἐλλειπῶς σῳζομένων. Κατὰ τὸ ἀνατολικόν του ἄκρον τὸ κρηπίδωμα κάμπτεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν, τοῦ δὲ καθέτου τούτου σκέλους διατηρεῖται μόνον ἡ κατωτάτη στρῶσις τοῦ θεμελίου.

[1] *Παυσαν.* VII, 26, 5.

[2] *Στράβ.* Γεωγρ. σ. 386 (σ. 547) ἐκδ. Λειψίας Meineke.

[3] *Ἀπολλων.* Ἀργον. Ι, IV, 176.

Τὸ μέγεθος καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος χαρακτηρίζουσιν αὐτὸ ὡς ναόν, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους θὰ μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν [1] κατόπιν δὲ καὶ εἰς κοιμητήριον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατηρηθέντων ἰχνῶν τῆς ἀψῖδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τάφων χριστιανικῶν ἀνοιχθέντων ἐντὸς τῶν λίθων τοῦ ἀρχαίου κρηπιδώματος. Ἐξ ἑνὸς μάλιστα τῶν τάφων τούτων προέρχεται καὶ τεμάχιον ὡραίου χαλκοῦ «βασταγίου»



Εἰκ. 1. Λείψανα τῆς κρηπῖδος ναοῦ.

(=ἀλύσεως ἐξαρτήσεως) κανδήλας, ἢ πολυκανδήλου ὅπερ κατέθεσα εἰς τὸ βυζαντινὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν.

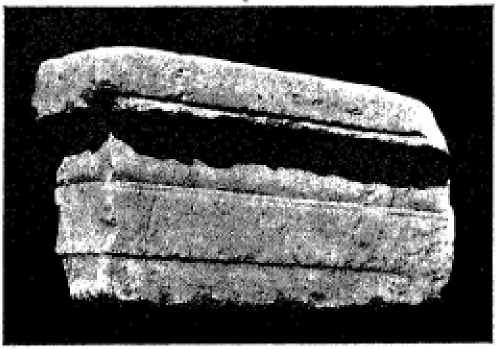
Κατὰ τὴν σκαφὴν τοῦ κρηπιδώματος ἀνευρέθησαν τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, πώρινα πάντα καὶ ἀρίστης ἐργασίας.

1) Τμῆμα βαθμίδος μετὰ δύο ὑποτομῶν, ὁλικοῦ ὕψους 0.24.

2) Τεμάχιον δωρικοῦ κιονοκράνου διατηροῦν καὶ ἴχνη λεπτοτάτης κονίας. Ὁλικὸν ὕψος (ἄβακος, ἐχίνου καὶ ὑποτραχηλίου) 0. 276 (εἰκ. 2). Ἡ καμπύλη τοῦ ἐχίνου, ἐλαφρῶς παραβολική, καταλήγει εἰς 4 ἱμᾶντας. Ἐκ τῆς χορδῆς τῶν ῥαβδώσεων τοῦ ὑποτραχηλίου ὑπολογίζεται ἡ ἄνω διάμετρος τοῦ κίονος εἰς 0.576.

[1] Εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλεται πιθανῶς ἡ ὀνομασία τῆς θέσεως Σεντερήνα = Ἁγ. Εἰρήνη.

3) Ἐπίκρανον παραστάδος ὁλικοῦ ὕψους 0.33, ἀριστερὰ τεθραυσμένον. Συνίσταται ἐξ ἄβακος, ὑψηλοῦ δωρικοῦ κυματίου καὶ πλατείας κάτωθεν αὐτοῦ ταινίας (εἰκ. 2).



Εἰκ. 2. Ἐπίκρανον παραστάδος.

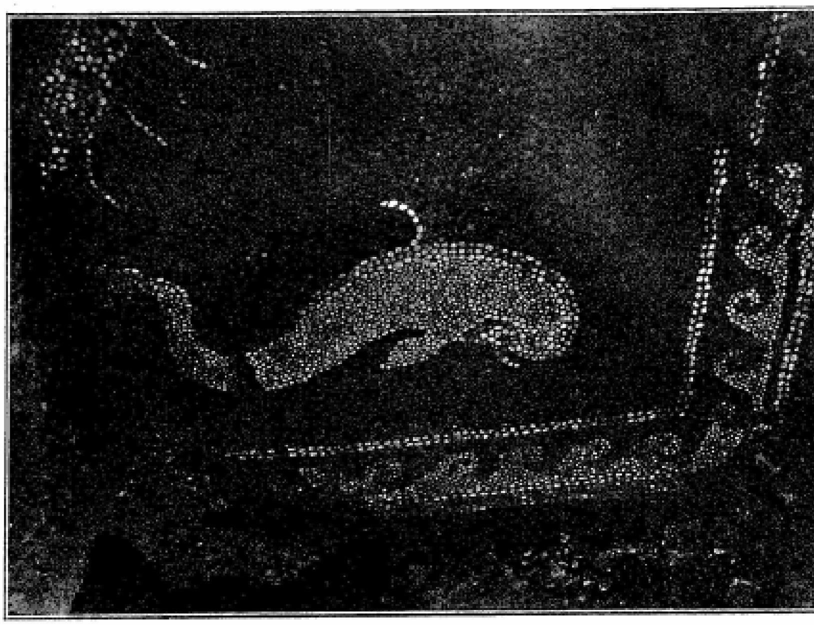
4) Τὸ κάτω τμῆμα γωνιαίας τριγλύφου μετὰ συμφυοῦς μετόπης. (εἰκ. 3). Πλάτος τριγλύφου 0.46, μετόπης (0.75 — 0.03 =) 0.72 μ.

Ἡ ἐργασία, ἡ μορφὴ καὶ αἱ ἀναλογίαι τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ κατατάσσουσιν αὐτὸν εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ 5ου ἢ τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Παυσανίας ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ἐπινείου τῆς Πελλήνης Ἀργοναυτῶν (ἢ Ἀριστοναυτῶν, παρὰ τὸ σημερινὸν Ξυλόκαστρον) εἰς τὴν πόλιν συναντᾷ πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ἦτο ἀνιδρυμένον τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητήν, ἐκ λίθου ἐγχωρίου κατεσκευασμένος. Καὶ ἡ μὲν θέσις καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Σεντερήνᾳ, κρηπιδώματος συμφωνοῦν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τοῦ 430 π. Χ. (διπλῆ ὑποτομή, καμπύλη ἐχίνου). Μόνον δ' οἱ λίθοι τῆς κρηπῖδος, οἵτινες παρουσιάζουσι τὸ ἀρχαϊκὸν διὰ λιθάγρας σύστημα ἀνελκύσεως δύνανται νὰ χρονολογηθῶσι ἀπὸ τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἂν λοιπὸν τὸ εὑρεθὲν κρηπίδωμα ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο ἀνακατασκευή τις αὐτοῦ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα,



Εἰκ. 3. Γωνιαία τρίγλυφος καὶ τμῆμα κιονοκράνου.

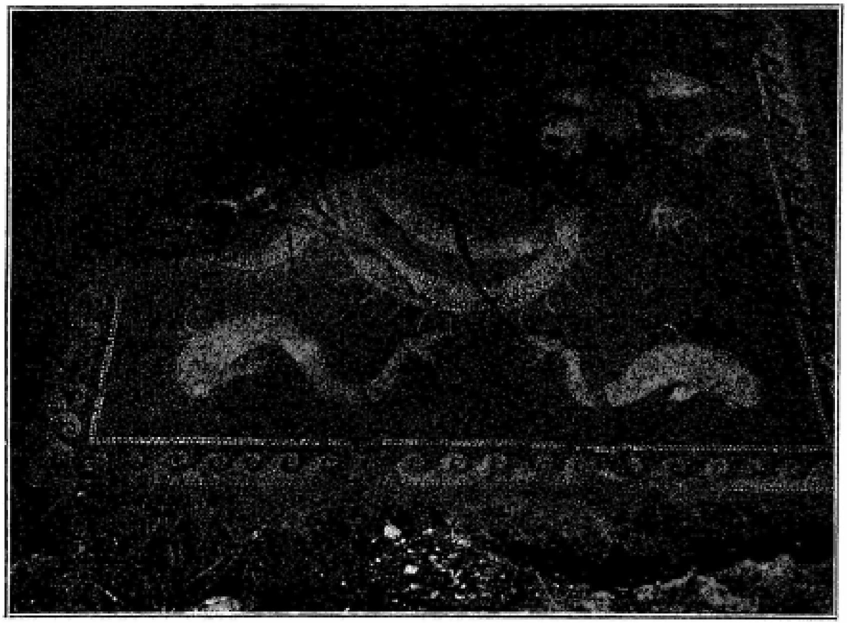


Εἰκ. 4. Τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου μετὰ παραστάσεως καρχαρίου.

ἐξ ἧς προέρχονται τὰ περιγραφέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῆς ἀνακοδομῆς.

Τελευταία δὲ σκαφὴ ἐνηργήθη ἐφέτος ἐν τῷ 200 περίπου μέτρα δυτικῶς τοῦ χωρίου κειμένῳ κτήματι τοῦ κ. Ἰω. Δέμη. Ἐνταῦθα ἀνευρέθη ὡραῖον ψηφιδωτὸν δάπεδον, τετράγωνον, διαστάσεων 2.70×2.70 μ., κατεσκευασμένον διὰ φυσικῶν στρογγύλων θαλασσίων ἢ ποταμίων ψηφίδων (δμ. 0,007) χρώματος λευκοῦ καὶ κυανοῦ, τινῶν δὲ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἐντὸς πλαισίου ἐκ σπειρομαιάνδρου εἰκονίζονται ἐπὶ ἐδάφους κυανοῦ, παριστῶντος τὴν θάλασσαν, τέσσαρες μὲν λευκοὶ καρχαρίαι κατὰ τὰς γωνίας, (εἰκ. 4) εἷς δὲ πολλάκις ἀνελισσόμενος, θαλάσσιος ὄφις πιθανῶς, ἐν τῷ μέσῳ. Δυστυχῶς τὸ τρίτον περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ψηφιδωτοῦ καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ ἀρότρου δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακριθῇ σαφῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσιον τέρας (εἰκ. 5).

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι τῆς παραστάσεως ἡ ἀλήθεια, ἡ ὡραιότης καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία φαινομενικῶς μὲν παρίσταται ὡς σύμμετρος πράγματι δ᾽ ὅμως ἀποφεύγει τὴν μονοτονίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐπαναλήψεως, ἀφ᾽ οὗ οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε ἡ κίνησις τῶν καρχαριῶν εἶναι ἀκριβῶς ὅμοια, παρὰ δὲ τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν (εἰκ. 5) ὑπάρχει πλησίον τοῦ μεγάλου καρχαρίου καὶ μικρὸν καρχαρίδιον πληροῦν τὸ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄνω διευθύνσεως τῆς οὐρᾶς τοῦ ὄφεως δημιουργούμενον κενόν. Αἱ ἀνωτέρω ἰδιότητες τοῦ ψηφιδωτοῦ συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ἐπιμελῆ αὐτοῦ κατασκευὴν



Εἰκ. 5. Ψηφιδωτὸν δάπεδον ἐν Πελλήνῃ.

καὶ τὴν χρῆσιν μικρῶν καὶ δύο μόνον χρωμάτων ψηφίδων καὶ δὴ στρογγύλων, μοὶ ἐμβάλλουσι τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι τὸ ψηφιδωτὸν εἶναι ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἂν μὴ καὶ ἀρχαιότερον. Ὡς παράλληλα παραδείγματα διὰ στρογγύλων ψηφίδων ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν ψηφιδωτῶν ἀναφέρω τὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός[1], τὰ τῶν οἰκιῶν τῆς Δήλου[2] καὶ τὰ ἐσχάτως ἐν Ὀλύνθῳ[3] ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν εὑρεθέντα, τασσόμενα ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος.

*
* *

Ἐπωφελούμενος τὴν ἐν Πελλήνῃ διαμονήν μου ἠρεύνησα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀρχαίαν ἔκτασιν ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Ζούγρα καὶ τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Δεντροῦ, ἐν οἷς εἶχον ἐντοιχισθῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἱκανοὶ ἐνεπίγραφοι λίθοι, ὧν τοὺς πλείστους μετεκόμισα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐν Ζούγρᾳ οἰκίας Ι. Δέμη, ἔνθα κατήρτισα μετὰ τῶν ἐκεῖ μετακομισθέντων ἀδεσπότων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυπτῶν τεμαχίων μικρὰν ἀρχαιολογικὴν συλλογήν. Παρέχω ἐνταῦθα κατάλογον τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἀνεῦρον, αἵτινες εἶναι πᾶσαι ἀνέκδοτοι.

1. Ἐπὶ κανονικῆς λιθοπλίνθου ἐκ σκληροῦ πώρου, τεθραυσμένης δεξιὰ

[1] *Cecil Smith* Br. Sch. Ann. III, 1896 - 7 σ. 185.
[2] Exploration Archéol. de Délos VIII pl. XXX κλπ.
[3] *D. M. Robinson* Excavations at Olynthus. Baltimore 1930 σ. 81.

(ὕψους 0.37, πάχους 0,25 μεγ. σωζ. μήκους 0.30) εὕρηται ἐντὸς λείας περιτενείας πλάτους ἄνω καὶ δεξιὰ 0.065 ἡ ἐπιγραφή: (εἰκ. 6).



Μικύλ[ος . . . .
γυναικ[. . . . .
θεοῖς εὐορκί[οις. . .
ἐποίησε

Εἰκ. 6. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφῆς.

Ὕψ. γραμ. 0.025. Ὀπὴ γομφώσεως βάθους 0.07 ἀνοιγμένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν ἀναθήματος. Τὸ πρῶτον ὄνομα συμπληροῦται πιθανώτατα εἰς Μικύλος ἢ Μικύλιος, ὅπερ σπανίως ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς (Μικύλιος IG II 1225) καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι (Ἀνθολ. VII, 460).

Εἰς τὸν 3ον στ. συμπληρῶ εὐορκ[ίοις. Ἡ λέξις θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ καὶ ὡς μετοχὴ εὐορκ[ήσας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ στοίχου θὰ ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ὅστις *ἐποίησε* τὸ ἀνάθημα.

Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ ἀνάγει τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα.

2. Ἐπὶ ὀρθογωνίου μαρμαρίνης πλακός, διαστάσεων 0.145×0.125 ×0.04, φερούσης ἄνω φιαλοειδῆ κοιλότητα ὑπάρχει ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἡ ἐπιγραφή: (εἰκ. 7).



Ἶσις ἐπήκοος

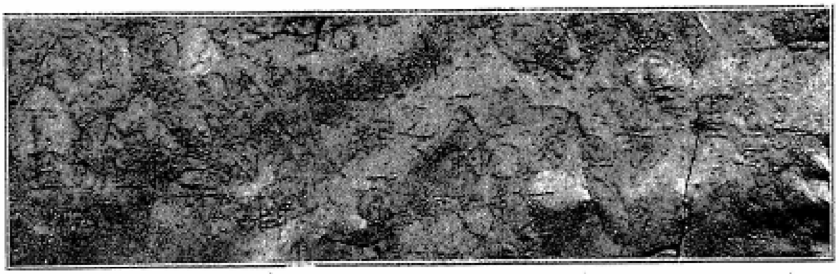
Εἰκ. 7. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ λατρείας τῆς Ἴσιδος ἐν Πελλήνῃ, ἣν δὲν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας. Ὡς μαρτυρεῖ ἡ κοιλότης, ἡ πλὰξ ἀπετέλει πιθανῶς τὸ ἄνω μέρος βωμοῦ, παρομοίου πρὸς τὸν ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Περικλέους ἐφέτος εὑρεθέντα (ΠΑΕ 1931 σελ. 35). Καὶ περὶ μὲν τῆς λατρείας τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ἔξω τῆς Αἰγύπτου ὅρα *Lafaye* Histoire du culte des divinités Alexandrines hors dell'Egypte 1884, περὶ δὲ τοῦ

ἐξ ἀνατολικῶν κυρίως λατρειῶν ἕλκοντος τὴν καταγωγὴν ἐπιθέτου *ἐπήκοος Weinreich*, Θεοὶ ἐπήκοοι ἐν Athen. Mitt. 1912 σελ. 1-68.

Ὁ λίθος εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Βλ. Ῥάλλη ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας.

3. Βάθρον ὀρθογώνιον τεθραυσμένον εἰς τρία (διαστ. 0.90 × 0.295 × σ. πλ. 0.19). ἐξ ἀμυγδαλίτου λίθου, εὑρεθὲν ἐν τῷ κτήματι τοῦ Βλ. Γεννάτου κειμένῳ εἰς τὴν ῥίζαν τῆς Ν. Δ. κλιτύος τῆς Τσέρκοβας. Φέρει ἄνωθεν κοιλότητα βάθους 0.08 πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πλίνθου ἀγάλματος, εἰς τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ἡ ἀκόλουθος ἐπὶ τῆς ὀρθῆς πλευρᾶς του κεχαραγμένη δωρίζουσα ἐπιγραφή, (εἰκ. 8).



Εἰκ. 8. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφῆς.

Ὕψ. γραμμ. 0.04.

Ἁ πόλις τῶν Πελλανέων
Δάμωνα Σωσάνδρου
γυμνασιαρχήσαντα ἀρετᾶς
ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τᾶς εἰς
ἑαυτάν, θεοῖς.

Τὸν τιμώμενον ἐνταῦθα δι' ἀνδριάντος «ἀρετᾶς ἕνεκεν» Δάμωνα Σωσάνδρου δὲν γνωρίζω ἀλλαχόθεν. Γνωστὴ ὅμως ἐκ τοῦ Παυσανίου εἶνε ἡ ἐν Πελλήνῃ ὕπαρξις γυμνασίου, οὗτινος ὁ Δάμων ἐχρημάτισε γυμνασιάρχης. Οἱ ἀκρέμονες οὓς φέρουσι τὰ γράμματα καὶ τὸ σχῆμα των ὑποδηλοῦσι ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

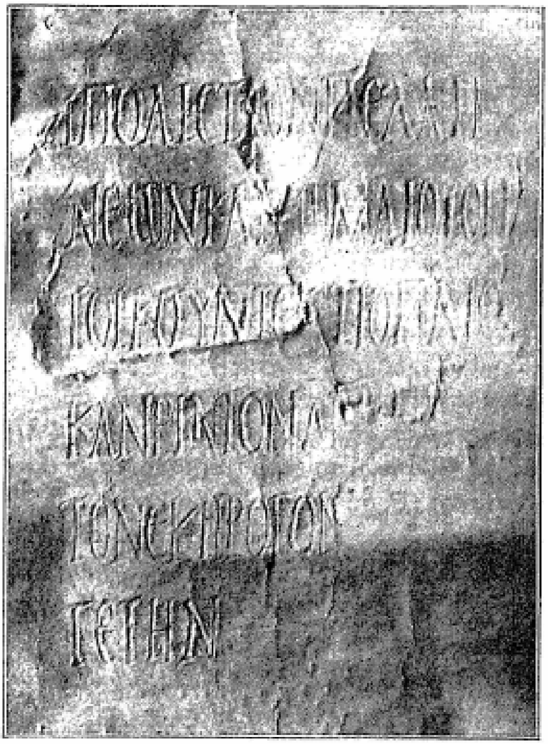
4. Πλὰξ μαρμάρου λευκοῦ (0.28×0.41×0.05) τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τεμάχια. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Ἰω. Γκόλια ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας, φέρει δὲ τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν: (εἰκ. 9).

Ἡ πόλις τῶν Πελλη
νέων καὶ Ῥωμαῖοι οἱ κ[α
τοικοῦντες Πόπλιο[ν
Κανείνιον Ἀγρίπ[παν
τῶν ἐκ προγόν[ων εὐερ-
γέτην.

Ὕψ. γραμ. 0.036. Πρόκειται καὶ πάλιν ἀναμφιβόλως περὶ τῆς ἐπιγραφῆς βάθρου ἀνδριάντος ἱδρυθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ ρωμαίου προφανῶς Ποπλίου Κανεινίου Ἀγρίππα. Τὸν ἄνδρα τοῦτον τιμῶσι οὐ μόνον οἱ αὐτόχθονες Πελληναῖοι *(ἡ πόλις τῶν Π.)* ἀλλὰ καὶ *Ρωμαῖοι οἱ κατοικοῦντες* ἤτοι ἡ ἐν Πελλήνῃ παροικία τῶν Ρωμαίων.

Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἐπιγραφῶν οὐ μόνον διαπιστοῦται καὶ ἐπιγραφικῶς ἡ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα θέσις τῆς ἀρχαίας Πελλήνης ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἡ γραφὴ τῆς ἐξεταζομένης ἐπιγραφῆς ὑπενθυμίζει παρομοίας τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.



Εἰκ. 9. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφῆς.

5. Τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων (3ου ἢ 4ου μ. Χ. αἰῶνος) φαίνεται νὰ εἶναι ἑτέρα κολοβὴ δυστυχῶς ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἐπὶ πώρου λίθου ἐντοιχισμένου εἰς τὸ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν καφενεῖον τοῦ Ἰω. Γκόλια καὶ λέγουσα:

γραμμα]τέως ὕμνου τοῦ
. . . . . Δαιταλεῖς: Δαμία
Δαμοστράτα
Νεικόστρατος — Διαστάσεις 0.23 × σωζ. μ. 0.50.
Δαμοστράτα — ὕψ. γραμ. 0.018.
Εὐσχήμων
Ἐπέραστος
Τριτία
Εισω . .
Εριτ. . .

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι γεγραμμένη ἐντὸς δέλτου, ἧς σῴζεται μόνον τὸ δεξιὸν

οὒς. Πρόκειται προφανῶς — ὡς ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *δαιταλεῖς* [1] συνάγεται—περὶ ὁμίλου συσσίτων ἢ συμποτῶν ἡμιθρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, οἵους συχνὰ ἀπαντῶμεν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἰδίᾳ χρόνους. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος π. Χ. ὑπῆρχε παρὰ Ρωμαίοις καὶ ἰδία ἀρχὴ «δαιταλέων», οἱ epulones, ὧν ἔργον ἦτο ἡ ἐπιμέλεια τῶν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν διδομένων δημοσίων δείπνων [2]. Κατὰ τὰ δεῖπνα δὲ ταῦτα, ὡς ἀναφέρεται ρητῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἐψάλλοντο πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ἢ καὶ ἡρώων, ὕμνοι ἤτοι ποιήματα ἐξυμνητικά. Τοιοῦτο δὲ βεβαίως ποίημα εἶναι καὶ ὁ ἐν στ. 1 τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μνημονευόμενος ὕμνος. Τὴν πρὸ αὐτοῦ λέξιν συμπληρῶ γραμμα]τέως δηλονότι ποιητοῦ. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μάλιστα τοῦ ἄλφα (Α) τοῦ σῖγμα (⊏) καὶ τοῦ ὠμέγα [ω], ἡ ὀρθογραφία τῶν ὀνομάτων (Νεικοστράτα) αὐτὰ ταῦτα τὰ ὀνόματα (Ἐπέραστος, Εὐσχήμων) καὶ τέλος ἡ δέλτος δηλοῦσι σαφῶς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ δὴ 3ον ἢ 4ον μ. Χ. αἰῶνα. Περίεργον εἶναι τὸ ὄνομα Τριτία, ὅπερ ἦτο μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὡς ὄνομα τῆς θυγατρὸς τοῦ Τρίτωνος (Pape - Benseler ἐν λ.).

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἐπιτυμβίους.

5. Στήλη μεθ' ἁπλοῦ λείου τριγωνικοῦ ἀετώματος (0.35×1.10×0.10) ἐκ πώρου λίθου, εὑρεθεῖσα ἐν θέσει Γοῦβες κατὰ τὴν ΒΑ κλιτὺν τῆς Τσέρκοβας· φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

Ματρίχα Τιμόλα
Θηβαί[ο]

Ὕψ. γραμμ. 0.03. Τὸ ὄνομα Ματρίχα ἀθησαύριστον ἀλλὰ πάντως Βοιωτικόν, σχηματισθὲν παρὰ τὸ γνωστὸν Ματρῶ (IG VII 146, 1188) διὰ τῆς συνήθους εἰς βοιωτικὰ ὀνόματα καταλήξεως - ίχα (πβλ. Ἀθανίχα, Ἀντανδρίχα, Ἀριστίχα, Μελαντίχα, Ὀλυμπίχα κλπ.). 4ου ἢ 3ου π. Χ. αἰῶνος.

6. Ἐπὶ πλακὸς ἐγχωρίου λίθου, ἀποκειμένης ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰω. Δέμη, διαστ. 0.43×0.285×0.105 διαστ. ἡ ἐπιγραφὴ

Πυθονίκου

Ὕψ. γραμ. 0.026. Τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

7. Στήλη ἀετοῦχος μετ' ἰωνικοῦ ἀναγλύπτου κυματίου, ὁλικοῦ σῳζομένου ὕψους 0.72, πλ. 0.37 καὶ πάχ. 0.10. Φέρει ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως εὐθὺς μὲν κάτωθεν τοῦ κυματίου τὴν ἐπιγραφήν:

Νικία χαῖρε

ὑπὸ δὲ ταύτην ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτον ἅμμα (φιόγκον) ἐξ ἐκείνων τοὺς

---

[1] Ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου (III στ. 3111) φέρεται: δαιταλεὺς = θιασώτης, συμπότης.

[2] Ὅρα σχετικῶς *Bloch* ἐν Daremberg-Saglio Dict. des Antiquités ἐν λ. *epulo*.

ὁποίους συχνὰ συναντῶμεν ἐπὶ παραστάσεων νεκρικῶν μνημείων μάλιστα ἐπὶ λευκῶν ληκύθων. Ρωμαϊκῶν χρόνων.

8. Πλὰξ τεθραυσμένη στήλης ἀετούχου, πάχ. 0.14 καὶ σῳζομένου πλάτους 0.31. Φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

Ἑρμιόνα

Σωσιβία

Τὸ σχῆμα τοῦ ἄλφα (Α) ἐμφαίνει ρωμαϊκοὺς ἢ τὸ πολὺ τοὺς τελευταίους ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

9. Τμῆμα πλακὸς χρησιμοποιούμενον σήμερον ὡς βαθμὶς τῆς κλίμακος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βλ. Μανδελιᾶ ἐν τῷ πρὸς Δ. τοῦ Ζούγρα χωρίῳ Δενδρῷ

Σωσὼ

χαῖρε ὕψ. γραμ. 0.04

Ρωμαϊκῶν χρόνων.

10. Κάτωθεν κακοτέχνου προτομῆς γυναικὸς ἐκ πώρου λίθου ἐπὶ ταινίας ὕψ. 0.18 καὶ πλάτους 0.40 ἡ ἐφθαρμένη ἐπιγραφή:

. . . . Διονυσίου

. . . . ηρω . . . .

ὕψ. γραμ. 0.02. Τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πλὴν τῶν ἄνω καταλεχθεισῶν ἐπιγραφῶν εὕρηται ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Ραχιανιώτη ἐν Ζούγρα καὶ ἡ διὰ γλυπτοῦ ἀνθεμίου στεφομένη ἐπιτύμβιος στήλη, ἡ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀρισταρέτα χαῖρε*, ἥτις πάλαι ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ von Duhn ἐν Ath. Mitt. III (1878) σελ. 61.

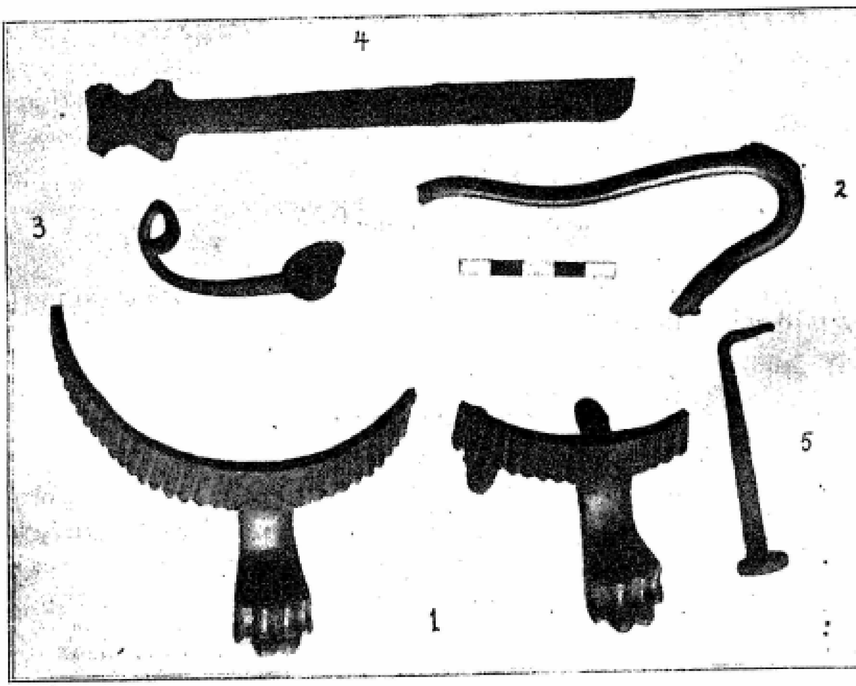
Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΔΩΝΗΣ

Ἕνεκα τοῦ μικροῦ διατεθέντος ποσοῦ ἡ ἐργασία ἐφέτος περιωρίσθη εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ πέρυσι ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος μεγάλου τετραγώνου κτιρίου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸ μικροῦ ναΐσκου καὶ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ πλουσίου εἰς χαλκᾶ εὑρήματα «ἀποθέτου».

Ἡ ἀποκομιδὴ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν χωμάτων ἐκ τοῦ πρώτου κτιρίου μᾶς ἀπεκάλυψε ὅτι πρόκειται περὶ δύο κτιρίων, ἑνὸς μεγάλου τετραγώνου, ἴσως τοῦ ἀρχικοῦ, καὶ ἄλλου ὀρθογωνίου ὕστερον ἴσως κατασκευασθέντος. Τοῦ πρώτου ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις καὶ πάλιν δὲν εἶναι τελείως σαφὴς ἐκ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη, σῳζομένων μόνον μικρῶν λειψάνων τοίχων, ἐνιαχοῦ ἐπαλλήλων (Βλ. ΠΑΕ, 1930 σελ. 52-54 καὶ Πίν. 1).

Ἐπὶ τοῦ κτιρίου τούτου εἰσχωρεῖ ἐκ βορρᾶ τὸ ἄλλο στενώτερον καὶ ἐξέχον ὥστε νὰ ἀποτελῇ ὁμοίαν προεκβολὴν πρὸς τὴν νοτίαν πρόστασιν τοῦ τετραγώνου κτιρίου. Φθάνον μέχρι τοῦ μέσου περίπου τοῦ πρώτου διαιρεῖται δι᾽ ἐγκαρσίου τοίχου εἰς πρόδομον καὶ σηκόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὀπίσω μέρος διῃρέθη βραδύτερον εἰς δύο ἄλλα κατασκευασθέντος ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τοίχου ἐκ μεγάλων ἁδρῶς εἰργασμένων λίθων καὶ ἑδραζομένων ἐπὶ τοῦ χώματος



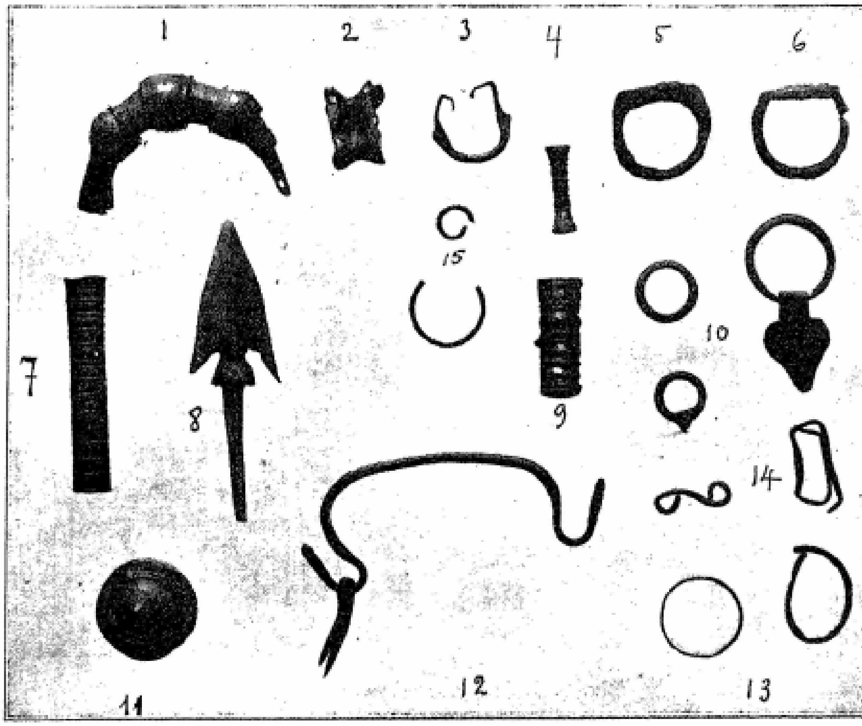
Εἰκ. 1. Εὑρήματα ἐκ Δωδώνης.

ἄνευ θεμελίων. Τὸ πρὸς β. πάλιν τμῆμα τοῦ σηκοῦ ἀπεχωρίσθη δι᾽ ἐσωτερικοῦ πέριξ τοίχου εἰς μικρὸν δωμάτιον, τοῦ ὁποίου οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἦσαν ἀσβεστόχριστοι.

Ὁ δὲ μικρὸς πρὸς δ. τοῦ μεγάλου τούτου κτιρίου ναΐσκος ἐκαθαρίσθη τελείως, ἔχων κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ τὸν ἐγκάρσιον τοῖχον ἐν μέρει ἐκτισμένον δι᾽ ἀσβέστου καὶ πηλίνων καμπύλων πλίνθων ἐκ μεταγενεστέρας πιθανῶς μετασκευῆς.

Ἐκ τῶν χωμάτων ἀπεκομίσαμεν μικρά τινα εὑρήματα, ἰδίᾳ μολυβδίνας ἐπιγραφὰς καὶ δύο ἐπὶ λίθου, ἀλλὰ τὰ περισσότερα τῶν εὑρημάτων ἐγένοντο πρὸς δ. τοῦ μικροῦ τούτου ναΐσκου, ὅπου ἐτοποθετήσαμεν τὸν λεγόμενον «ἀποθέτην».

Εὑρήματα. Ὁ χῶρος πρὸς δ. τοῦ ναΐσκου μέχρι τοῦ τραπεζοειδοῦς οἰκοδομήματος τοῦ Καραπάνου δὲν σῴζει οὐδὲν λείψανον κατασκευῆς, σύγκειται δὲ κατὰ τὸ μέσον περίπου ἐκ τριῶν στρωμάτων οὐχὶ πάντοτε σαφῶς διαχωριζομένων. Τὸ ἀνώτατον πάχους 1,30 μ. περίπου ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν χαλίκων καὶ ἐλαχίστων κεράμων ὅπου εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα νομίσματα χαλκᾶ ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ καὶ ὄστρακα σύγχρονα. Τὸ δεύτερον στρῶμα πάχους



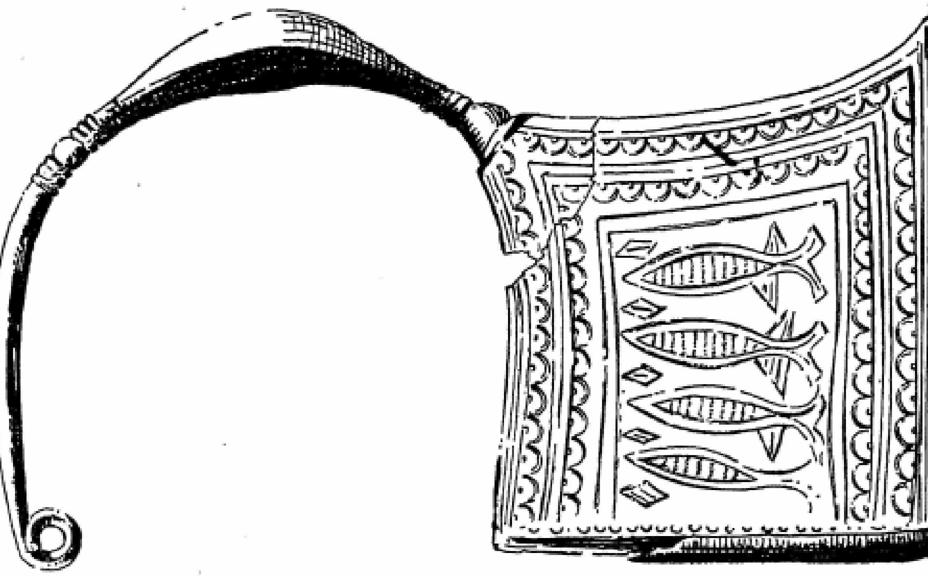
Εἰκ. 2. Μικρὰ εὑρήματα ἐκ Δωδώνης.

0,50 μ. περιέχει ὀλιγωτέρους χάλικας, ἀλλὰ περισσότερα τεμάχια κεράμων καὶ ἑλληνικὰ καὶ ἀρχαϊκὰ εὑρήματα, τὰ πλεῖστα μάλιστα τῶν ἀρχαϊκῶν περισυλλέγονται ἐν αὐτῷ. Ἐνιαχοῦ τὸ χῶμα εἶναι μέλαν ἐκ καύσεως. Τὸ τελευταῖον κατώτατον στρῶμα πάχους 0,40 περίπου φθάνον μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἶναι καθαρώτερον, ἀποτελεῖται ἐκ χώματος καστανοῦ τὸ πλεῖστον μὲ ὀλίγους χάλικας καὶ περιέχει πολλὰ μέλανα ὄστρακα καὶ ὀστᾶ. Εἶναι τὸ προϊστορικὸν στρῶμα, τὸ ὁποῖον, φαίνεται, ἐκτείνεται εἰς ὅλον τὸν χῶρον τῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλὰ δὲν σῴζει, ὅσον τοὐλάχιστον ἀνεσκάφη, ἴχνος τι κατασκευῆς. Εἰς τὸ ἀνασκαφὲν τμῆμα τοῦ ἀποθέτου τὰ προϊστορικὰ εὑρήματα δηλ. ὄστρακα

ἀγγείων εἶναι ὀλίγα, πλουσιώτερον ὑπῆρξε μόνον εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ ναΐσκου καὶ τοῦ τετραγώνου κτιρίου χῶρον, ὅπως ἐγράψαμεν εἰς τὴν περυσινὴν ἔκθεσιν.

Κατωτέρω παρέχομεν βραχεῖαν περιγραφὴν τῶν ἐφέτος εὑρεθέντων ἀντικειμένων.

Λίθινα. Ἐν τῷ τετραγώνῳ κτιρίῳ εὑρέθη τεμάχιον πλακὸς ἀσβεστολίθου ἀποκεκρουμένης δεξιὰ καὶ ὀπίσω. Ὕψ. 0,088 μῆκ. 0,22 πάχ. 0,24. Ἡ προσθία καὶ ἄνω ἐπιφάνεια καλῶς εἰργασμένη, ἀλλὰ λίαν εὔθρυπτος καὶ μαλακὴ ἐκ πυρκαϊᾶς. Ἐπὶ τῆς προσθίας στενῆς ἐπιφανείας σῴζεται ἡ λέξις: ΑΤΡΑΠΕΣΑ δι' ὡραίων γραμμάτων τοῦ ε'. αἰῶνος ὕψ. 0,017 - 0,018. Ὡς εἶναι



Εἰκ. 3. Χαλκῆ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

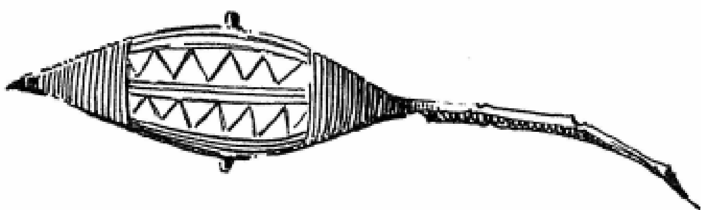
φανερόν, πρόκειται περὶ τεμαχίου τραπέζης προσφορῶν κειμένης ἐν τῷ οἰκοδομήματι, ὅπερ θὰ ἦτο θρησκευτικοῦ προορισμοῦ.

Ἐκ τῆς βδ. γωνίας τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος προέρχεται ἐκεῖ εὑρεθὲν καὶ τεμάχιον ἀσβεστολίθου ὕψ. 0,12 μῆκ. 0,12 καὶ πάχ. 0,10 σῷζον ὀλίγα γράμματα ρωμαϊκῶν χρόνων: ΛΥΣ / -ΦΙΛ μὲ ἐλαφροὺς ἀκρέμονας.

Χαλκᾶ. Ταῦτα εἶναι μάλιστα ὑπολείμματα σκευῶν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων καταλέγω τὰ σπουδαιότερα.

Εἰκ. 1, 1. Κυκλικὴ βάσις λέβητος ἢ τριποδίσκος μὲ πόδας λέοντος, τῶν ὁποίων ἐλλείπει εἷς μετὰ τοῦ ὑπὲρ αὐτὸν ἀντιστοίχου τμήματος τῆς ταινίας· εἰς δύο συνανήκοντα τεμάχια. Ἡ ταινία συνίσταται ἐξ ἐγχαράκτων φύλλων δια-

κοπτομένων ὑπὸ λείων τμημάτων ὑπεράνω τῶν ποδῶν καὶ κοσμουμένων ὑπὸ διασταυρουμένων χιαστὶ γραμμῶν. Ὕψ. βάσ. 0,054 διάμ. 0,12 πλάτ. ταινίας 0,018. Ὅμοιαι βάσεις εὑρέθησαν καὶ ἄλλαι ἐν Δωδώνῃ ὡς Carapanos, Dodone. Πίν. XLI ἀρ. 1,2 καὶ μετ' ἐπιγραφῆς πολυτελεστέρα αὐτ. Πίν.



Εἰκ. 4. Χαλκῆ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

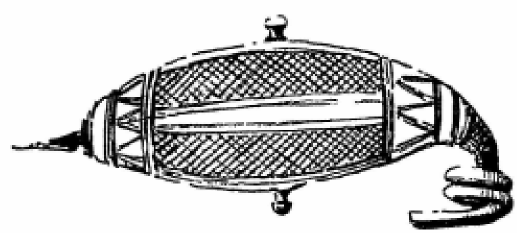
XXIII ἀριθ. 2. Πρβλ. ὁμοίαν καὶ ἐκ Λίνδου, Blinkenberg, Lindos, I, Les petits objets, Πίν. 31 ἀριθ. 745.

Εἰκ. 2, *4, 7, 9.* Τρεῖς λαβαὶ ἢ κοσμήματα λεβήτων μὲ ἐντύπους δακτυλίους πρβλ. ΠΑΕ, 1929 σ. 120 εἰκ 10,1,2.

Εἰκ. 1, *2, 3.* Λαβή, ἧς τὸ ἕτερον ἄκρον λήγει εἰς κεφαλὴν ὄφεως καὶ ἄλλη ἑλληνιστικὴ κατὰ τὸ ἥμισυ σῳζομένη.

Ἄξιαι ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι αἱ πόρπαι:

Εἰκ. 3. Μεγάλη πόρπη ἑλλαδικοῦ τύπου καὶ μὲ πλάκα. Ἄνοιγμα τόξου 0,06, ὕψος τόξου 0,055. Τὸ τόξον μόλις καμπυλούμενον κατὰ τὸ μέσον πλατύνεται καὶ κυρτοῦται. Δὲν σῴζεται ἡ βελόνη. Ἐπὶ τῆς πλακὸς κατὰ μὲν τὴν μίαν πλευρὰν εἶναι ἐγχάρακτοι τέσσαρες ἰχθύες κολυμβῶντες πρὸς ἀρ. περιβαλλόμενοι κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐστιγμένων ἡμικυκλίων δηλούντων ἴσως τὴν θάλασσαν. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν εἰς ἰχθὺς καὶ δυσδιάγνωστα κοσμήματα. Πρβλ. Blinkenberg, Fibules greques et orientales σελ. 131 (VII, 1d).



Εἰκ. 5. Χαλκῆ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

Εἰκ. 4. Πόρπη μὲ καμπύλον τόξον ἔχον κατὰ τὸ ὀγκούμενον μέσον μικρὰς ἐξοχάς, μὲ ἐπιμήκη λαβὴν τῆς ἐλλειπούσης βελόνης. Ἄνοιγμα τόξου 0,045, ὕψ. 0,04, ὁλικὸν μῆκος 0,10. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τόξου ἔχει ἐγχαράκτους τεθλασμένας καὶ μικρὰς παραλλήλους. Ἠπειρωτικοῦ τύπου τῆς Δωδώνης.

Εἰκ. 5. Πόρπη μὲ καμπύλον τόξον καὶ μὲ ἐλλείπουσαν πλατεῖαν πλάκα. Ἄνοιγμα τόξου 0,35 ὕψ. 0,025. Ὁμοίου πρὸς τὸν προηγούμενον τύπον.

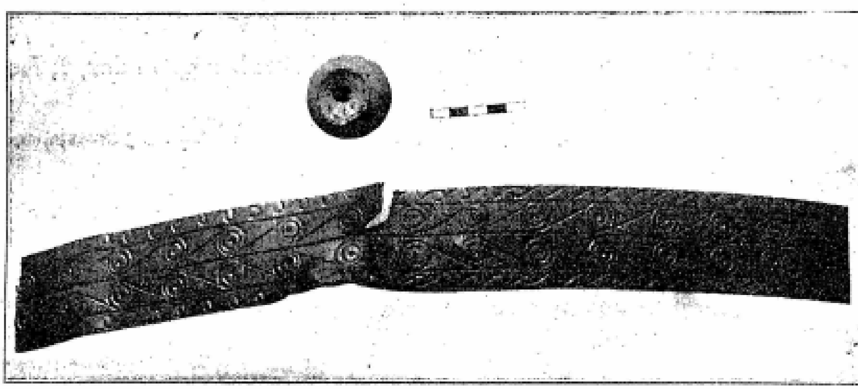
Εἰκ. 5, 1. Πόρπη μὲ καμπύλον τόξον κεκοσμημένον μὲ πλατεῖς ἐπιπέδους δακτυλίους ὡσεὶ κόμβους. Ἄνοιγμα 0,04. Ἐλλείπει ἡ βελόνη καὶ ἡ πλάξ. Τύπου Θεσσαλικοῦ πρβλ. Blinkenberg ἔνθ' ἀν. σελ 124 (VI, 25c).

Εἰκ. 2, 2. Ἀστράγαλος καλῶς διαπεπλασμένος μῆκ. 0.023 πλάτ. 0,014 πάχ. 0,01.

Τεμάχια μεγάλου χαλκοῦ λέβητος, οὗ σῴζεται τὸ πλεῖστον τμῆμα τοῦ χείλους ἐξ ἀναδιπλουμένου ἐλάσματος. Τὸ σῶμα, λεπτόν, ἔχει φθαρῇ ἐκ τῆς συμπιέσεως καὶ ὀξειδώσεως.

Εἰκ. 2, 10, 14, 15. Ἑπτὰ κρίκοι διαφόρου μεγέθους, ὁ εἷς μετ' ἐξαρτήματος.

Εἰκ. 6. Ἔλασμα ἐπίμηκες εἶχον ἐγχάρακτον διακόσμησιν μῆκ. 0,46 πλάτ. 0,052. Ἡ διακόσμησις συνίσταται εἰς συγκεντρικοὺς κύκλους ἑνουμένους



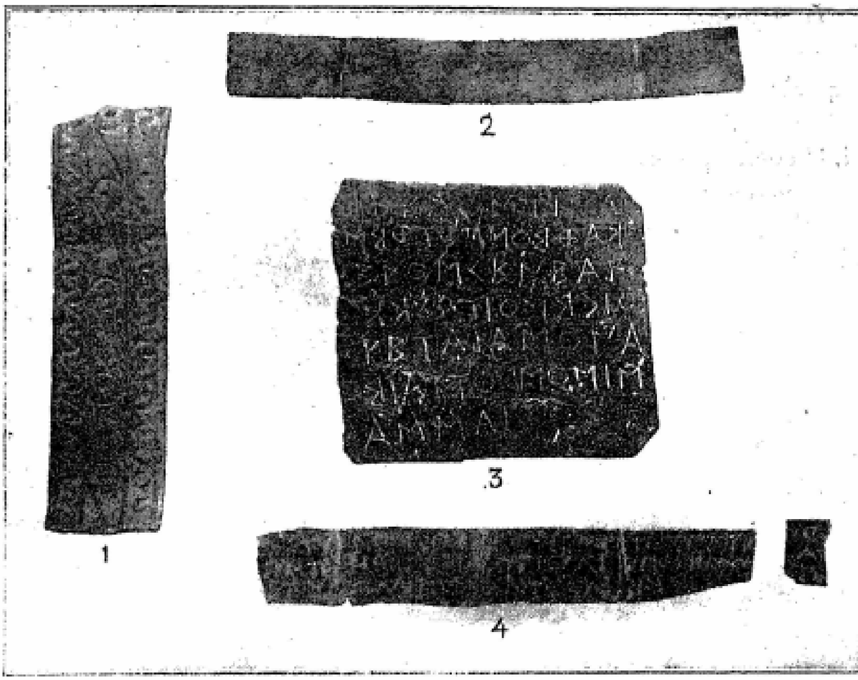
Εἰκ. 6. Χαλκοῦν ἔλασμα καὶ ἀρύβαλλος ἐκ Δωδώνης

δι' ἐφαπτομένης. Αἱ παρυφαὶ ἔχουν εἶδος σπειρομαιάνδρου. Πρβλ. Carapanos, Dodone Πίν. XLIX ἀριθ. 16, 17, 18.

Εἰκ. 7, 1. Ὁμοία ταινία μικροτέρα μὲ τὴν αὐτὴν περίπου διακόσμησιν μῆκ. 0,09 πλάτ. 0,025.

Εἰκ. 8, 1. Τμῆμα *ἀργυροῦ ἐπιχρύσου* ἐλάσματος μὲ λείψανα ἐκτύπου παραστάσεως, τῆς ὁποίας σῴζεται μικρὰ μορφὴ κατ' ἐνώπιον ἐνδεδυμένη βαρβαρικὴν ἐνδυμασίαν καὶ φρύγιον πῖλον καὶ φέρουσα τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν κεφαλήν, ἐνῷ ὑπεράνω αὐτῆς ἁπλοῦται μεγάλη πτέρυξ. ***Ὀστεῖνα*** εἶναι τὰ ἐν τῇ ***εἰκ. 8, 1, 2, 3.*** ἀντικείμενα τὸ ἓν ἐξάρτημα καὶ τὸ ἕτερον ἐργαλεῖον.

Σιδηροῖ εἶναι δύο δακτύλιοι μὲ ἀδιάγνωστον παράστασιν ἐπὶ τῆς σφενδόνης ***εἰκ. 2, 5, 6.*** καὶ λαβὴ σκεύους ***εἰκ. 1,4.*** Ἀναφέρω καὶ ***πήλινον*** ἀρύβαλλον κορινθιακὸν ὕψ. 0.045· ***εἰκ. 6.*** Πηλὸς πρασινωπός. Ἐπιφάνεια ἀποτετριμμένη ἔχουσα παράστασιν πετεινοῦ ἐμπρός, οὗ διακρίνονται μόνον τὰ ἐγχάρακτα πτερὰ τῆς οὐρᾶς.



Εἰκ 7. Χαλκῆ ταινία (1) καὶ μολύβδιναι ἐπιγραφαὶ Δωδώνης.

Μολύβδινα. Ταῦτα εἶναι ἐλάσματα ἐνεπίγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστα ἐφέτος εὑρέθησαν, ἀναφέρω ὅμως μόνον τρία εὐκόλως ἀναγινωσκόμενα καὶ σημαντικώτερα.

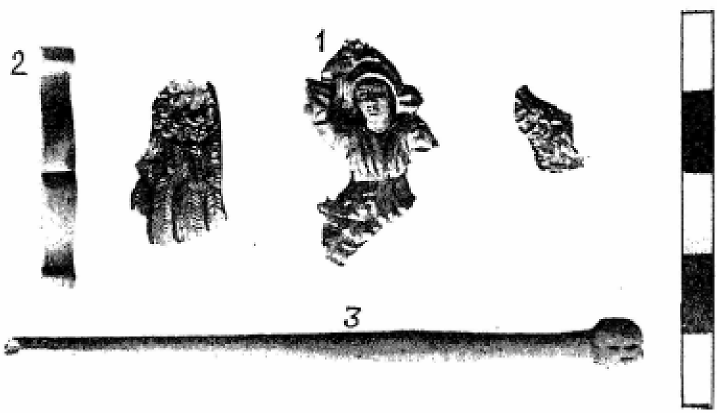
1) ***Εἰκ. 7,3.*** Πλὰξ τετράγωνος περίπου μὲ ἀποκεκομμένας τὰς γωνίας ὕψ. 0,06 καὶ 0,05 πλάτ. 0,065. Φέρει ἐπιγραφὴν ἑπτὰ στίχων βουστροφηδόν:

Ἕρμων τίνα
κα θεὸν ποτθέμ-
ενος γενεὰ F-
οι γένοιτο ἐκ K-
ρεταίας ὀνά-
σιμος ποτ τᾷ ἐ-
άσσᾳ.

Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι εὐκολωτάτη, διότι τὰ γράμματα εἶναι σαφῶς χαραγμένα καὶ θαυμασίως διατηρημένα. Εἶναι φανερὸν τὸ κορινθιακὸν ἀλφάβητον καὶ ἡ δυσμοελληνικὴ διάλεκτος τῆς ἐπιγραφῆς. Περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὴν ὀνομαστικὴν ἀπόλυτον (ποτθέμενος) καὶ ἂς ἔλθω εἰς τὴν ἑρμηνείαν διὰ βραχυτάτων.

Ὁ Ἕρμων ἐρωτᾷ εἰς ποῖον θεὸν ἐὰν προσφέρῃ θέλει ἀποκτήσει τέκνα χρήσιμα ἐκ τῆς συζύγου του Κρεταίας ἐκτὸς τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ ἑρμηνεία ἐπίσης δὲν παρέχει δυσχερείας πλὴν τῶν τελευταίων λέξεων (ποτ τᾷ ἐάσσᾳ), τὰς ὁποίας ἡ πρόθυμος καὶ εὐγενὴς βοήθεια τοῦ σοφοῦ συναδέλφου κ. Ν. Παπαδάκη διευκρίνησεν ἀμέσως. Περὶ τούτων, ὡς καὶ περί τινων ἄλλων προηγουμένων προτιμῶ νὰ παραθέσω αὐτολεξεὶ τὴν συμβολήν του:

«Ποτ τᾶι ἐάσσαι = πρὸς τῇ οὔσῃ. Τύπος θηλ. μετοχ. ἔασσα — χωρὶς θεματικὸν φωνῆεν ἀρχαιότατα σχηματισμένος — ἀπὸ τὸ √ἐσ-ντ-ια, ὅπως καὶ τὸ πρόφρασσα (καὶ τὸ αἰτούμενον «χαρί-ασσα ἀρχαιότατα) ἀπὸ πρόφρ-ντ-ια, εἶναι ἤδη πιστοποιημένος εἰς σειρὰν διαλέκτων ἀρκαδικήν, ἀργείαν,



Εἰκ. 8. Ἐπίχρυσον ἔκτυπον ἔλασμα (1) καὶ ὀστέϊνα εὑρήματα Δωδώνης.

μεσσηνιακήν, ἀκόμη καὶ τὴν κρητικὴν (ἐδῶ εὐλόγως ἀπὸ τὴν μορφὴν *ἔαττα)* καὶ ὀλίγον «ἄλλα Ϝράκε' ἕλκων ἐπὶ τῶν σφύρων» εἰς τὸ λεσβιακὸν *ἔσσα.*

... Τὸ δὲ *προστίθεμαί τινα* ἁπλῶς = ἐμαυτῷ προσθέτω, προσλαμβάνω τινά, ὡς *σύμμαχον* π.χ. Θουκ. ϛ', 18 (προσεθέμεθ' αὐτούς), ὡς *σύζυγον* Σοφ. Τραχ. 1224, («ταύτην ἐμοῦ θανόντος... προσθοῦ δάμαρτα» λέγει εἰς τὸν Ὕλλον ὁ Ἡρακλῆς περὶ τῆς Δηιανείρας).»

Ἡ πλὰξ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας χαραγμένην ἐπιγραφὴν δυσδιάγνωστον. Ἴσως τοῦ τέλους τοῦ ἕκτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ε'. αἰῶνος.

2) ***Εἰκ. 7,4.*** Μολύβδινον ἐπίμηκες ἔλασμα λεπτότατον μὲ μικρὸν τμῆμα ἐν ἀρχῇ ἀποχωρισμένον ἀλλὰ συνανῆκον (ἐν τῇ εἰκόνι δεξιά). Μήκ. 0,113 πλάτ. 0.015.

Θεὸς τύχα. Ἱστορεῖ Λεόντιος περὶ τοῦ υἱοῦ
Λέοντος, ἦ ἐσσεῖται ὑγεία τοῦ νοσήμα-
τος τοῦ ἐπιμ.. του ὃ λάζεταί νιν.

Τοῦ τρίτου στίχου δὲν εἶναι βεβαία ἡ ἀνάγνωσις. Ἡ τελευταία φράσις ὃ λάζεταί νιν ἴσως = ὃ λήζεται αὐτόν.

Ὀπίσω:

Λεοντίου

ΠΕ

Γράμματα τοῦ τετάρτου πρὸς τὸν τρίτον αἰῶνα.

3) ***Εἰκ.*** 7,2. Ἔλασμα ἐκ τοῦ τετραγ. κτιρίου μήκ. 0,105 πλάτ. 0,014.

Ἡ ἀπιοῦσα ἄλλ[ο] τί μοι ἀγαθὸν
ἐσσεῖται.
Διοι . . . τ. τκ.

Τοῦ δ' αἰῶνος.

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

---

9. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗι

Αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον διὰ δαπάνης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐργασίαι μου ἐν Σπάρτῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μαγούλας ἔξω τῆς σημερινῆς πόλεως πρὸς τὸν Ταΰγετον, μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Μυστρᾶ, εἶχον ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα διὰ τὴν μελέτην ὄχι μόνον τῆς Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Διότι ὡδήγησαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν νεκρικοῦ δωματίου κεκοσμημένου δι' ἀρχαίων (εἰδωλολατρικῶν) τοιχογραφιῶν. Ἐκφράζω βαθείας εὐχαριστίας πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας ὅτι διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς ἐμὲ τῶν ἐρευνῶν τούτων συνετέλεσεν εἰς τὴν εὕρεσιν σημαντικωτάτων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Αἱ ἔρευναί μου πρὸς μελέτην τῶν λειψάνων τῆς Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας ἐστράφησαν εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν σωζομένων τειχῶν, ἐπίσης καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς περιοχῆς τῆς Μεσαιωνικῆς πόλεως. Βεβαίως αἱ ἔρευναι ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς Μαγούλας καὶ τῆς κοιλάδος μεταξὺ τῆς νέας Σπάρτης καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Μυστρᾶ. Ἀλλὰ καὶ ἤδη διὰ τῶν γενομένων ἐρευνῶν ἡ ἄλλοτε ἐντελῶς ἀσαφὴς γνῶσις ἡμῶν λαμβάνει ὁριστικώτερον χαρακτῆρα. Ἐν πρώτοις κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω καὶ διὰ μικρῶν ἀνασκαφῶν ὅλην τὴν περιδρομὴν τοῦ περιβόλου τῶν Μεσαιωνικῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ ἐκτίσθησαν ἐπὶ βάσεων ἀρχαίου τείχους, εἶχον ἤδη ἐξετάσει καὶ οἱ Ἄγγλοι. Τὸ Βυζαντινὸν τοῦτο τεῖχος περιλαμβάνει, τὸν χῶρον περὶ τὴν λεγομένην Ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ὅπου εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καὶ ὅπου ἀνεκαλύφθη ἡ μεγάλη Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ

Μετανοεῖτε, προσέτι καὶ τοὺς δύο ἄλλους πρὸς τὸν Εὐρώταν βαίνοντας λόφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἴσως ἦτο ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ ἡ εἴσοδος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην καὶ τὴν Μεσαιωνικὴν Λακεδαιμονίαν. Προσέτι ἠρεύνησα τὰ λείψανα τοῦ παλαιοῦ ὑδραγωγείου, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ὀλίγον πέραν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου καὶ βαίνει πρὸς τὸν Ταΰγετον. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο, φαίνεται, ἦτο τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀνεκτίσθη δὲ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ βεβαίως ἐχρησίμευσεν ὡς ὑδραγωγεῖον τῶν κατοίκων τῆς Λακεδαιμονίας. Λείψανα αὐτοῦ σώζονται καὶ εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις, δύναταί τις δὲ νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν διάστημα διὰ σωζομένων ἐρειπίων ἢ καὶ ἄλλων μικρῶν ἰχνῶν. Μεγάλαι καμάραι σώζονται πέραν τοῦ λόφου τῆς Ἀναλήψεως πρὸς τὸν Ταΰγετον, ἐκεῖ ὅπου, στρεφόμενον τὸ ὑδραγωγεῖον πρὸς τὸν δρόμον τῆς Καστανιᾶς, διέρχεται αὐτὸν καὶ φθάνει πιθανώτατα εἰς τὸ λεγόμενον βιβάρι, τὰς κάτω πηγὰς τοῦ Εὐρώτα.

Ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἐπίσης ἔκαμα εἰς τὸν ἔμπροσθεν τῆς Ἀκροπόλεως χῶρον πρὸς τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Ν.Α. γωνίαν τοῦ Μεσαιωνικοῦ περιβόλου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τούτου ὑπάρχει ἰδιαίτερος χῶρος ὁμαλὸς καὶ ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὁ ὁποῖος περιορίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ σειρᾶς θολωτῶν ὑπογείων (περίπου 20). Τὰ ὑπόγεια ταῦτα βεβαίως ἦσαν ἀποθῆκαι (σήμερον κοινῶς λέγονται φοῦρνοι ἐκ τῆς ὁμοιότητος). Σκάψας εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἔμπροσθεν αὐτῶν εὗρον βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐστηρίζοντο καμάραι. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔμπροσθεν τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ἀποθηκῶν, εἴτε μαγαζείων, ἦτο στοὰ διήκουσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν καὶ ὅτι ὁ χῶρος οὗτος εἶναι ὁ πολλάκις μνημονευόμενος εἰς τὸ Συναξάριον τοῦ Ὁσίου Νίκωνος *φόρος*, ἤτοι ἀγορὰ *τῆς Λακεδαιμονίας*.

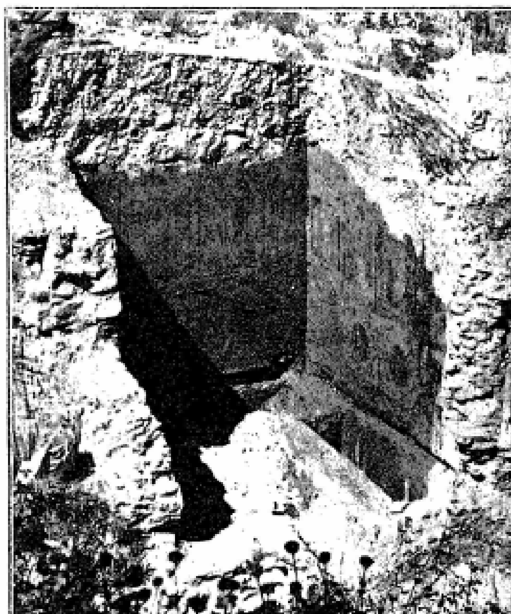
Τὸ σπουδαιότατον προϊὸν τῆς ἐφετεινῆς ἐργασίας ἦτο ἡ ἀποκάλυψις ἀρχαίων τοιχογραφιῶν ὀλίγον ἔξω τῆς Σπάρτης αἱ ὁποῖαι σώζονται εἰς καλὴν ὁπωσδήποτε κατάστασιν καὶ παρέχουσι σπάνια δείγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται ἀπεικονίζουν καὶ μορφὰς καὶ διακοσμήσεις, φαίνονται δὲ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους, καὶ δή, ὡς εἰκάζω, εἰς τὸν 1ον-2ον αἰῶνα μ.Χ. ἤτοι τὴν Ἀδριάνειον περίοδον, εἶναι δὲ ἀναμφισβητήτως ἔργα τῆς περιλαλήτου Ἀλεξανδρινῆς καὶ Πομπηϊανῆς τέχνης. Ἡ ἀνακάλυψις ζωγραφιῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ δὴ ζωγραφιῶν ἐπὶ ἐπιχρίσματος (al fresco), πρέπει νὰ ἐπισύρῃ ζωηροτάτην τὴν προσοχὴν ἡμῶν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἐλάχισται ἢ ἀμυδρότατα σωζόμεναι τοιχογραφίαι ἔχουσιν εὑρεθῆ, καὶ μάλιστα εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο περιπεσοῦσα εἰς ἱστορικὸν σκότος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ εὕρεσις τῶν καλλίστων ζωγραφιῶν τούτων, συνδυαζομένη μὲ τὴν ὕπαρξιν τῶν γνωστῶν ψηφιδωτῶν τῆς Σπάρτης, προσέτι μὲ τὴν ἄμεσον συνέχισιν τῆς ἀρχαίας πόλεως διὰ τῆς Λακεδαι-

ΠΙΝΑΞ 1



μονίας, ὡς δεικνύουν αἱ διεξαγόμεναι ἔρευναί μου εἰς τὴν πρὸς τὸν Ταΰγετον κοιλάδα τῆς Σπάρτης, ῥίπτουσιν ἐντελῶς νέον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ προκαλοῦσι πλεῖστα ὅσα ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

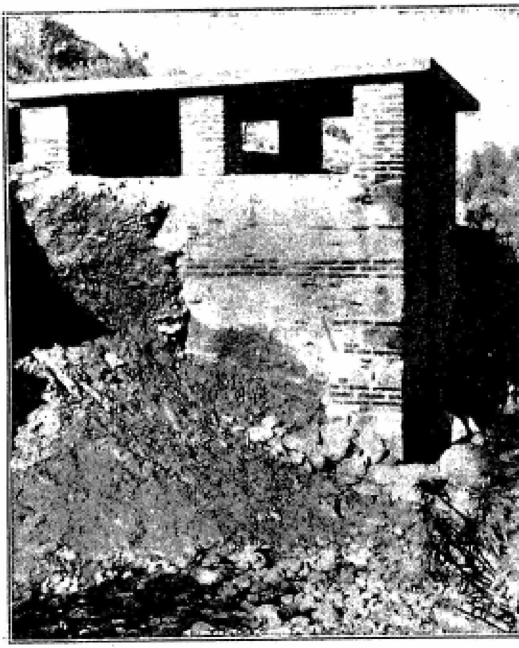
Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύφθησαν αἱ ἀρχαῖαι αὗται νωπογραφίαι, ὀνομάζεται σήμερον «ρέμα τῆς Μούσγας», καὶ κεῖται πρὸς τὸ ΒΔ. μέρος τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ταϋγέτου καὶ ὄχι μακρὰν τοῦ Εὐρώτα. Ἐντεῦθεν διέρχεται ἡ παλαιὰ βατὴ ὁδὸς πρὸς τὴν Καστανιὰν καὶ πρὸς τοὺς Βορεινοὺς δήμους τῆς Σπάρτης, καὶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀκριβῶς σχηματίζεται ἀπότομος φάραγξ ἐκτεινομένη εἰς ἀρκετὸν μῆκος μεταξὺ λόφων λίαν πρανῶν, ἡ ὁποία διαρρέεται τὸν χειμῶνα δι' ὁρμητικοῦ χειμάρρου. Ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως εἶναι φανερὸν ὅτι αἱ ἀπὸ αἰώνων προσχώσεις εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς μεγάλαι, τοῦτο δ' ἐξηγεῖ καὶ τὴν ὁλοσχερῆ κατάχωσιν τῶν ἀνακαλυφθέντων εὑρημάτων, ὡς καὶ τὴν ἐλπίδα ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων παρομοίων μνημείων εἰς τὸν χῶρον ἐκεινον. Διότι, ἐκτὸς τοῦ ἴχνους τοιχαρίου, τὸ ὁποῖον μὲ προσείλκυσε νὰ προβῶ εἰς ἀνασκαφὴν τοῦ χώρου, προσεκτικὴ ἔρευνα, ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν, μ' ἔπεισεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἄλλων κατακεχωσμένων ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα θ' ἀπετέλουν ἀξιόλογον σύνολον ὁμοειδῶν μνημείων.



Εἰκ. 1. Τὸ νεκρικὸν δωμάτιον ὁποῖον ἦτο εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

Μετὰ βαθυτάτην ἐκχωμάτισιν καὶ προσεκτικὴν ἀποκάθαρσιν τῶν τοίχων ἀπὸ τὰ χώματα, ἀπεκαλύφθη μικρὸν δωμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὸ δάπεδον σειρὰν τάφων καὶ εἰς τοὺς σῳζομένους τρεῖς τοίχους τὰς ζωγραφίας. Ὁ τέταρτος τοῖχος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ὁ τοῖχος τῆς προσόψεως πρὸς τὸ μέρος τοῦ χειμάρρου, εἶναι ἐντελῶς κατηρειπωμένος ἐκ τῶν ὁρμητικῶν ὑδάτων τοῦ χειμῶνος, ἐπίσης καὶ μέρος τῶν δύο πλαγίων τοίχων. Εἰς τὸ δάπεδον εὑρέθησαν τέσ-

σαρες τάφοι καλῶς ἐκτισμένοι εἰς βάθος, οἱ τρεῖς παράλληλοι κατὰ κάθετον γραμμὴν πρὸς τὸν κατεστραμμένον τοῖχον καὶ ὁ τέταρτος ἐγκάρσιος πρὸς αὐτοὺς εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀπέναντι τοίχου. Εἶναι δὲ οἱ τάφοι κανονικώτατα διαρρυθμισμένοι πρὸς ταφὴν ἀνθρώπων ὡρίμου ἡλικίας. Ὑπεράνω τοῦ τελευταίου τούτου τάφου, ὡς δεικνύουν ἴχνη ἀσβέστου, εἶχε τοποθετηθῆ καὶ πέμπτος τάφος, προφανῶς μετὰ τὴν ταφὴν τῶν τεσσάρων νεκρῶν καὶ τὴν γενικὴν εὐτρέπισιν ὅλου τοῦ μνημείου. Διότι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ τοίχου σώζεται ἡ παλαιὰ διακόσμησις. Εἰς τοὺς τρεῖς σωζομένους τοίχους αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ ὕψος σώζονται τοιχογραφίαι, ἤτοι ζωγραφίαι ἐπὶ ἐπιχρίσματος.



Εἰκ. 2. Τὸ νεκρικὸν δωμάτιον, ὡς εἶναι σήμερον, ἀνακτισθέν.

Προφανῶς ἔχομεν ἐνταῦθα νεκρικὸν δωμάτιον, ὅμοιον μὲ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἀνακαλυπτόμενα καὶ ἰδίως ἐσχάτως εἰς τὴν Ὀστίαν τῆς Ρώμης. Ἄνωθεν τῶν τάφων εἰς τοὺς τρεῖς σωζομένους τοίχους διασώζονται δύο πλατεῖαι ἰσοϋψεῖς ζῶναι τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξειργασμέναι ἐπὶ ἐπιχρίσματος λειοτάτου καὶ στερεωτάτου. Εἰς τὴν κάτω ζώνην εἶναι ἐζωγραφημένη ἁπλῆ διακόσμησις, ὁμοιοτάτη μὲ τὰς Πομπηϊανὰς τοῦ κάτω μέρους τοῦ τοίχου. Ἡ ἀνωτέρα ζώνη εἶναι διῃρημένη διὰ ζωηρῶν καὶ πλατέων πλαισίων, κατὰ τὸν Πομπηϊανὸν πάλιν τρόπον, εἰς πίνακας, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν πινάκων εἰκονίζεται ἀνὰ μία μορφὴ ὀρθία, ὁλοσώματος, αἱ πλεῖσται δὲ κατ' ἐνώπιον. Ὑπολογίσας τὰς διαστάσεις τῶν τοίχων καὶ τῶν πινάκων, εὗρον ὅτι ὅλαι αἱ εἰκονιζόμεναι μορφαὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι δέκα τὸν ἀριθμὸν (ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ καταστραφεὶς τοῖχος τῆς εἰσόδου δὲν εἶχε τοιχογραφίας, ἀλλὰ μόνον διακοσμήσεις) εἶναι δὲ τοῦτο πιθανώτατον. Αἱ διαστάσεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

1. τοῦ νεκρικοῦ δωματίου: ὕψ. 2.00 μ. × βάθ. 2,60 μ. × μῆκ. 2.17 μ.
2. τῶν τάφων: μῆκ. 1.80 μ. × πλάτ. 0.47 μ.
3. τῶν πινάκων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ζωγραφημένοι μὲ τὰς μορφάς: ὕψ. 0.80 μ. × πλάτ. 0.58.



Αἱ σωζόμεναι, καλῶς ὁπωσδήποτε, παραστάσεις μορφῶν εἶναι ἓξ ἢ καὶ ἑπτά, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἁπλῶν διακοσμήσεων. Εἰκονίζονται δὲ εἰς τοὺς πίνακας νεαραὶ γυναῖκες εἰς στάσιν ἐξαισίως κομψὴν καὶ χαρίεσσαν, φέρουσαι πολυτελεῖς ποδήρεις χιτῶνας καὶ πλουσίους πέπλους (πίν. 1). Εἰς ἕνα μόνον πίνακα εἰκονίζεται νεανίας γυμνός, ἔχων θαυμάσιον τὸ περίγραμμα, ὡς καὶ τὴν ζωγραφικὴν πλάσιν τοῦ γυμνοῦ σώματος. Αἱ εἰκονιζόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ παριστάνουν ἀναμφισβητήτως τὰς ἐννέα Μούσας, ὁ δ' εἰκονιζόμενος νεανίας πιθανώτατατα τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Μουσηγέτην, τὸν Λύκειον, τὸν λεγόμενον Ἀπολλῖνον τῆς Φλωρεντίας (πίν. 2). Ἐπί τινων ζωγραφιῶν ἠδυνήθην ν' ἀναγνώσω: «ΕΥΤΕΡΠΗ / ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ» (εἰκ. 3). Οἱ χρωμα-



Εἰκ. 3.

τισμοὶ εἶναι λεπτότατοι καὶ ζωηρότατοι ὅμοιοι καθ' ὅλα πρὸς τοὺς τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηΐας, αἱ πτυχώσεις πλουσιώταται, αἱ στάσεις τῶν μορφῶν εὐγενεῖς καὶ ῥαδιναί, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἡ καλλιτεχνικὴ δεξιότης τῆς ὅλης παραστάσεως. Εὐθὺς μόλις εἶδον τὰς ζωγραφίας, ἀπέδωκα αὐτὰς εἰς τὸν 1ον-2ον μ.Χ. αἰῶνα· ἡ τελειότης ὅμως καὶ ἡ ἐξαίρετος καλλιτεχνικὴ ἀξία αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναβιβάσῃ αὐτὰς εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

Αἱ ἀνευρεθεῖσαι αὗται ζωγραφίαι ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι μεγάλης ἀξίας καὶ καλλιτεχνικῆς καὶ γενικωτέρας ἱστορικῆς. Ἡ εἰδικὴ μελέτη αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης, θὰ ἠδύναντο νὰ διαφωτίσουν πλεῖστα ὅσα τεχνικὰ καὶ ἱστορικὰ ζητήματα. Θὰ ἠδύναντο ἴσως αἱ ζωγραφίαι αὗται νὰ μᾶς ὁδηγήσουν εἰς τὴν εὕρεσιν ἀξιολόγου ζωγραφικοῦ ἐργαστηρίου ἐν Σπάρτῃ ἀκολουθοῦντος τὴν μεγάλην παράδοσιν τῆς ἀρχαίας,

τῆς κλασσικῆς ζωγραφικῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐλπίζω, ὡς εἶπον ἤδη, ν' ἀνακαλυφθῶσιν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον καὶ ἄλλα παρόμοια νεκρικὰ δωμάτια διακεκοσμημένα μὲ τοιχογραφίας. Ἴσως ὑπάρχει ἐνταῦθα ἀρχαῖον νεκροταφεῖον κατακλυσθὲν ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ κατακαλυφθὲν ὑπὸ τῶν ἀφθόνων προσχώσεων.

Εὐτυχῶς ἡ Ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου ἀνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ἤδη προθύμως καὶ ἐγκαίρως πᾶσαν ἐργασίαν συντηρήσεως καὶ καθαρισμοῦ τοῦ ἀξιολόγου μνημείου. Ὁ νεκρικὸς θάλαμος ἀνεκτίσθη εὐπρεπῶς κατὰ ὁδηγίαν τοῦ κ. Ὀρλάνδου καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρχιτεχνίτου κ. Ψαροῦ. Ὁ δὲ ζωγράφος κ. Φ. Κόντογλους μετὰ ἐνθέρμου ζήλου ἐργασθεὶς ἀόκνως ἐκαθάρισεν, ἐστερέωσε καὶ ἀντέγραψέ τινας τῶν καλύτερον σωζομένων τοιχογραφιῶν. Καὶ οὕτω διεσώθησαν τὰ κάλλιστα καὶ μοναδικὰ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι ἔργα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις καὶ ἡ μελέτη διαφωτίζει κεφαλαιώδη προβλήματα τῆς ἱστορίας ἐν γένει τῆς ζωγραφικῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1931 βιβλία, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἑκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητὴς ὑπονοεῖται ὁ συγγραφεύς].

1. **Ἀγγελοπούλου, Γ. Ι.**: Ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων ἐπί τε τῆς 1ης καὶ τῆς 2ας αὐτοῦ πρυτανείας (1917-18 καὶ 1919-20). Ἐν Ἀθήναις 1931.
2. **Ἀλιβιζάτου, Ἀμ.**: Εἰς μνημόσυνον Adolf v. Harnack λόγος. Ἐν Ἀθήναις 1931.
3. **Andréades, A.**: Les Juifs et le fisc dans l' emprire byzantin. Paris.
4. **Ἀθηναγόρα**: Τρεῖς ὀφειλόμεναι ἀπαντήσεις. Ἀθῆναι 1929.
5. » Ὁ θεσμὸς τῶν συγκέλλων... Μ. 4: Ἐν Ἀθήναις 1930.
6. » Πόθεν ἡ ὀνομασία τοῦ ἐν Κερκύρᾳ χωρίου Ἐπίσκεψις. Κέρκυρα 1931.
7. » Τρεῖς λόγοι... Ἐν Ἀθήναις 1931.
8. » Ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Κλήμης. Ἰωάννινα: 1931.
9. » Νικηφόρος Μελισσηνὸς-Κομνηνός. Ἐν Ἀθήναις 1931.
10. **Blegen, C. W.**: Gonia. Ἀπ.: «Metropolitan Museum Studies» V. 3, P. 1, Dec. 1930.
11. **Blinkenberg, Chr. — Kinch, K. F.**: Lindos. 1. Texte [καὶ] Planches. Berlin 1931.
12. **Βορέα, Θεοφ.**: Ἔκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ... 1929-30 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1931.
13. **Cantinau, J.** Jnventaire des inscriptions de Palmyre. Fasc. 1-6. Beyrouth 1930-31.
14. **Χατζῆ, Ἀντ. Γ.**: Παρατηρήσεις εἰς Λοκρικὸν θεσμόν.: 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
15. » » 1. Εὐστάθιος Μακρεμβολίτης καὶ Ὅμηρος, 2. Ἡ γλῶσσα τῆς Ἀκριτηΐδος. Ἐν Ἀθήναις 1930.
16. » » Μῦς ποντικός. Ἀπ.: «Ἐπιστ. Ἠχώ» 1930.
17. » » 1. Ἐπιγραφὴ ἐκ Σαλαμῖνος, 2. Τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς νήσου Σαλαμῖνος, 3. Τήλεφος καὶ Λύτβη. 1931. Ἀπ. «ΑΕ» 1930.
18. **Χατζιδάκη, Ἰωσήφ.**: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογ. ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Ἀθῆναι 1931 (Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία).
19. **Κυπριακὰ Χρονικά.** Ἔτ. 8, 1931, Ἀρ. 1. Ἐν Λάρνακι Κύπρου. (Ἐκδοτ. Ἐπιτροπή).
20. **Θεσσαλικὰ Χρονικά.** Τ. 1: Ἐν Ἀθήναις 1930. (Ἱστορ. καὶ Λαογρ. Ἑτ. Θεσσαλῶν).

21. **Corinth.** V. 8,1 9. Cambridge, Mass.: 1931. (Αμερ. Ἀρχαιολ. Σχολὴ Ἀθηνῶν).
22. **Corpus vasorum antiquorum,** Grèce, fasc. 1: Athènes-Musée Nation. fasc. 1 (Ὑπουργ. Παιδ.).
23. **Δυοβουνιώτου, Κ.:** Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἐν Ἀθήναις 1931.
24. **Ἐλευθεριάδου, Ν. Π.:** Πελασγικὴ Ἑλλάς. Οἱ Προέλληνες. Ἐν Ἀθήναις 1931.
25. **Etudes Crétoises.** 2: Mallia... par F. Chapoutier. Paris 1930. (Ec. Fr. d'Athènes et de Rome).
26. [**Εὐχαριστήριον** τῶν γερμανογλώσσων μελῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Διεθν. Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου: 1931].
27. **Εὐστρατιάδης, Μιχ.:** Περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ἀντὶ τῆς ὑπογραφῆς... Ἀπ.: «Νομολογία» Τ. 50.
28. **Fouilles de Delphes.** T. 3,1.4. 4,3 (Paris 1929-31 (Écoles Franç. d'Athènes et de Rome).
29. **Fuerst, C. M.:** Zur Anthropologie der prähistor. Griechen in Argolis. Lund (1930).
30. **Heden, Er.:** Homerische Götterstudien. In. Diss. Uppsala: 1902.
31. **Ἑλληνικά.** Ἔτ. 3 τχ. 1: Ἐν Ἀθήναις 1930. (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).
32. **Hiller v. Gärtringen, F.:** Alfred Brueckner zum 70. Geburtstage. Ἀπ.: «Forsch. u. Fortschr.» 7,1931, N. 25/26. (Brueckner).
33. **Καλογεροπούλου, Διον. Π.:** Αἱ θυσίαι τῶν Ἑπτανησίων καὶ ὁ Σταμάτιος Λεβίδης. 1931.
34. **Κανέλλου:** Eleusinian Festival. 1930.
35. » Παναρκαδικὴ ἑορτή. 17 Αὐγ. 1930.
36. » Τὰ Ἡραῖα 26 Ὀκτ. 1930.
37. **Κεραμοπούλλου, Α.:** Αἱ βιομηχανίαι καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ Κάδμου. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930: 1931.
38. **Kunze, E.:** Orchomenos. II. München 1931. Ἀπ.: «Abhandl. Bayer. Ak. Wiss.» 1931,5.
39. **Langlotz, E.:** Sammlung antiker Kunst. München 1930.
40. **Linquist, J.:** A propos d'une inscription de la fin de la période mycénienne. Lund. 1931.
41. **Ματθαιοπούλου, Γ. Θ.:** Ἔκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ... 1928-1929 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1931.
42. **Mouseion.** V. 16, N° 4, 1931. Paris (Office International des Musées).
43. **Μυλωνᾶ, Γ. Ε.:** Ἀνασκαφὴ Ἁγ. Κοσμᾶ 1930. Ἀπ.: «Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» 5,1930.
44. » » Οἱ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἱστορ. ἑλληνικὰ φῦλα. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
45. » » A bronze statuette. Ἀπ.: «The Art Bulletin», V. 12, N° 3, 1930.
46. » » Τὰ μινύεια ἀγγεῖα καὶ αἱ προϊστορικαὶ περίοδοι τῆς Μακεδονίας. Ἀπ. «Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν» 6,1931.
47. **Οἰκονόμου, Γ. Π.:** Ἡ ἀναστήλωσις καὶ συντήρησις τῶν μνημείων. («Ἐργασία» 2,1931 τχ. 97).
48. » » Ἔκθεσις τῶν... ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πεπραγμένων. Ἔτ. 1927-1930. Ἐν Ἀθήναις 1928-1931.

49. **Πάλλα, Δ. Ι.**: Τεμάχια μαρμαρίνων τραπεζῶν μετ' ἀναγλύφου παρυφῆς. 1931. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
50. **Παπαδημητρίου, Ι.**: Βελλεροφόντης καὶ Πήγασος ἐπὶ σαρκοφάγου ἐξ Ἀθηνῶν Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
51. **Pappas, Sp. G.**: La bataille de Navarin. Ἀπ.: «L' Acropole» 1931.
52. **Papyri Osloenses.** Ed. by S. Eitrem and L. Amundsen. [Κείμ. καὶ Plates]. Oslo: 1931 (Acad. of Science and Letters of Oslo).
53. **Payne, H.**: Necrocorinthia. Oxford 1931.
54. **Φίλιππα, Σπ. Ν.**: Οἱ δῆθεν γαλλισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Ἀθήναις 1931.
55. **Πρακτικὰ** τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔτ. 6,1931.
56. **Πρακτικὰ** συνεδριῶν (Ἑλλην. Ἀνθρωπολ. Ἑταιρείας) τοῦ ἔτ. 1930 (Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπολ. Ἑταιρεία).
57. University of California **Publications** in Amer. Archaeology and Ethnology. V. 24, 4-9· 27. 28, 1-3· 29, 1-2· 30. Author and title index. V. 1-26, 1903-1929. Berkeley, California. (University of California).
58. **Report** [of the]. Prince of Wales Museum of Eastern Jndia. For the year 1929-30. Bombay 1931.
59. **Research Studies** of the State College of Washington. V. 2, 1930. Washington.
60. **Robinson, D. M. — Harcum, Cornelia G.**: A catalogue of the greek vases in the R. Ontario Museum of Archaeology Toronto. V. 1-2. Toronto 1930. (Robinson).
61. **Salonius, A. H.**: De dialectis Epirotarum, Acarnanum, Aetolarum, Aenianum, Phthiotarum. Helsingsforsiae: 1911.
62. **Schulman, J.**: Catalogue des riches séries de monnaies et médailles provenant des collections de M. J. Knottenbalt [κ. ἄ.]... vente 8 Juin 1931... Amsterdam.
63. **Σῶχος, Ξενοφ.**: Ἕλληνες καλλιτέχναι. Ἐν Ἀθήναις 1930.
64. **Σωτηρίου, Γ.**: Ὁδηγὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἔκδ. 2. Ἐν Ἀθήναις 1931.
65. **Θεοτόκη, Σπ. Μ.**: Οἱ τελευταῖοι χαιρετισμοὶ τοῦ Ρήγα. Ἐν Ἀθήναις 1931 (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).
66. **Tiryns.** Bd 3... v. Kurt Müller. Text [καὶ] Tafeln. Augsbug 1930 (D. Arch. Institut in Athen).
67. **Τσοποτοῦ, Δ. Κ.**: Ὁ Παγασητικὸς κόλπος καὶ ὁ Βόλος. Ἀθῆναι 1930.
68. **Wilamowitz-Moellendorff,** U. v.: Die Griechische Heldensage. 1-2. Ἀπ.: «Sitz. Ber. Preuss. Akad. Wiss.» 1, 1925, VII καὶ XVII.
   » » Pherekydes. Ἀπ.: Sitz. Ber. Preuss. Ak. Wiss. 1926, XVI.
69. **Wolters, P.**: Die Tafel von Terragona. München 1930. Ἀπ.: «Sitz. Bayer. Ak. d. Wiss.» 1930, VI.

Ἀγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Εἰσήχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1931 ἐξ ἀγορᾶς 185 νέοι τόμοι καὶ ἐξ ἀνταλλαγῆς 46.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

Τῇ 1ῃ Μαρτίου 1931 ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 5 ½ μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἑταιρείας, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1931 καὶ ἀκούσωσι τὴν περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1930 ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930.

Παρῆσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κωνσταντῖνος Ράλλης, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μιχαὴλ Κύρης, Α΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Διονύσιος Καλογερόπουλος καὶ Β΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Φαίδων Κουκουλές.

Ὁ Γραμματεὺς κ. Διονύσιος Καλογερόπουλος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1930, ἡ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1931 οἱ κ. κ. Εὐάγγελος Κρητικός, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Μιλτιάδης Πουρῆς, Ἄγγελος Σταυρόπουλος καὶ Βασίλειος Αἰγινήτης.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας μετὰ μικρὰν διακοπὴν ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνέγνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930 μετὰ προβολῆς εἰκόνων ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1931 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τῆς 15ης Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1931, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α') Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α') Χρέωσις

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31η Δεκεμβρίου 1930	Δρχ.	46.829.15
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . .	»	699.756.85
3) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως δεκαεπτὰ (17) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης 5 %, 1907, κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον	»	25.459.80
4) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως διακοσίων τεσσαράκοντα (ἀριθ. 240) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6.½ %, 1922 (κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρκοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον	»	23.356.80
5) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῷ λαγαριασμῷ καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	588.243.—
6) Ἀνάληψις τῶν εἰς προσωρινὸν λογαριασμὸν καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ . . .	»	55.343.—
7) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφὰς	»	7.260.—
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	1.446.248.60

β') Πίστωσις.

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . .	Δρχ.	606.592.80
2) Καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	688.991.45
3) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν εἰς τὸ ἄρτιον κληρωθεισῶν δέκα ὀκτὼ (ἀριθ. 18) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης 5 %, 1907, δι' ἰσαρίθμων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	24.914.50
4) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν πεντακοσίων ἑξήκοντα δύο (ἀριθ. 562) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6.½ % 1922 (κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρκοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον, δι' ἴσου ἀριθμοῦ ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	59.291.—
5) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν εἰς τὸ ἄρτιον κληρωθεισῶν πεντήκοντα (ἀριθ. 50), ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6 % 1923 δι' ἰσαρίθμων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου .	»	21.237.50
6) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	7.260.—
7) Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1931	»	37.961.35
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	1.446.248.60

B') Ἔσοδα καὶ Ἔξοδα

α') Ἔσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	573.263.85
2) » μισθώματα	»	16.800.—
3) » ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	»	54.095.—
4) » εἰσφορὰς ἑταίρων	»	3.890.—
5) » πώλησιν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	—
6) » δωρεὰν ἀδελφῶν Παπαστράτου	»	40.000.—
7) » πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ, ἀπρόβλεπτα ἔσοδα καὶ κεκλεισμένας χρήσεις	»	11.708.—
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	699.756.85

β') Ἔξοδα.

1)	Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	118 773.80
2)	» ἔξοδα γραφείων	»	32.891.20
3)	» ἔξοδα βιβλιοθήκης	»	63.518 55
4)	» ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	8.546.—
5)	» ἀνασκαφὰς	»	129.950.—
6)	» δημοσιεύματα	»	176.411.45
7)	» διδασκαλίαν	»	1.825.—
8)	» προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	—
9)	» διάφορα ἔξοδα	»	39.923.50
10)	» χορηγήματα δι' ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	»	25.200.—
11)	» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	9.553.30
12)	Περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1931	»	93.164.05
	Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	699 756.85

Γ') Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α') Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931 ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς . . . . Δρχ. 2.388.506.—

ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	37.961.35
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθν. Παγ. Δαν. 4% 1889 . .	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5%, 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσης	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5%, 1907 (Ἀμύνης)	»	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν., 5%, 1914	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἐθν. Δαν. 5%, 1893 (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140 . . .	»	640.—
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρχ.	757.633.75

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρχ.	757.633.75
10)	Ἀπὸ 30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτ. Δανείου	»	25.—
11)	» ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Προσφυγ. Δαν. 7% 1924	»	183.047.50
12)	» 3763 ὁμολογίας Ἐθν. Ἀναγκαστ. Δαν. 6.1/2 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου) . . .	»	312.548.45
13)	» καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	352.642.—
14)	» προκαταβολὰς	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης . . .	»	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος . . .	»	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6% 1923	»	52.733.60
	Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	2.388.506.—

β') Παθητικόν.

Τὸ παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	2.388.506.—
ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου	Δρχ.	2.388.506.—

Δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	2.388.506.—

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	37.961.35
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 4%, 1889 (Παγίου)	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5%, 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσης :	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5%, 1907 (Ἀμύνης)	»	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5% 1914 .	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5% 1893 (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρχ.	757.633.75

		Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρχ.	757.633.75
10)	Ἀπὸ	30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτ. Δαν.	»	25.—
11)	»	25 ὁμολογίας Ἐθν. Προσφυγ. Δαν. 7% 1924	»	183.047.50
12)	»	3763 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστ. Δανείου 6 ½ % 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου)	»	312.548.45
13)	»	καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἑταιρείας .	»	352.642.
14	»	προκαταβολὰς	»	1.932.—
15)	»	180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης . . .	»	180.000.—
16)	»	110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος . . .	»	547.943.70
17)	»	150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6% 1923	»	52.733.60
		Σύνολον . . .	Δρχ.	2.388.506.—

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους 1931.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Φεβρουαρίου 1932.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Ἄρθρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Διαφορὰ Ἐπὶ πλέον		Διαφορὰ Ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	527.139	—	573.263	85	46.124	85	—	—
»	2	Μισθώματα.	10.100	—	16.800	—	6.700	—	—	—
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	40.000	—	54.095	—	14.095	—	—	—
Β'	1	Εἰσφοραὶ ἑταίρων	3.000	—	3.890	—	890	—	—	—
»	2	Συνδρομὴ τοῦ Δημοσίου . .	50.000	—	—	—	—	—	50.000	—
Γ'	1	Ἐκ πωλήσεως φωτογραφικῶν δελταρίων	125.000	—	—	—	—	—	125.000	—
»	2	Ἐκ δωρεᾶς ἀδελφῶν Παπαστράτου	30.000	—	40.000	—	10.000	—	—	—
»	»	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλικοῦ, ἀπροβλέπτων ἐσόδων καὶ κεκλεισμένων χρήσεων	100	—	11.708	—	11.608	—	—	—
»	3	Ἐκ περισσευμάτων παρελθόντων ἐτῶν	101.214	—	—	—	—	—	101.214	—
		Σύνολον	886.553	—	699.756	85	89.417	85	276.214	—

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α'. ἄρθρου 2.

«*Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων*».

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς . . . . Δραχ. 32.625 —
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας . . . . » 2.550.—
3) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . . . » 50.—
4) Χρ. Τσούντα: Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908 . . . . » 500.—
5) Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 » 300.—
6) Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. 1911 » 80.—
7) Γ. Κ. Γαρδίκα: Ἀρχαιολογικὰ μελετήματα. 1915 . . . . » 10.—
8) Ἀντων. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917 » 90.—
9) Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920. » 150.—
10) G. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis ect. 1921 » 40.—
11) Ἀντων. Κεραμοπούλλου: Ὁ Ἀποτυμπανισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923. . . . . » 150.—
12) Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ Στῆλαι Δημητριάδος. Παγασῶν. 1928 . . . . » 13.200.—
13) Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 . » 2.700.—
14) Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440-1837). 1930 . . . . » 1.650.—

Σύνολον . . . Δραχ. 54.095.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	Ἄρθρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Δαπανηθέντα		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α′	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	139.440	—	118.773	80	20.666	20
»	2	Ἔξοδα γραφείων	45.000	—	32.891	20	12.108	80
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80.000	—	63.518	55	16.481	45
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις.	25.000	—	8.546	—	16.454	—
Β′	1	Ἀνασκαφαὶ	202.113	—	129.950	—	72.163	—
»	2	Δημοσιεύματα.	180.000	—	176.411	45	3.588	55
»	3	Διδασκαλία	10.000	—	1.825	—	8.175	—
Γ′	1	Διὰ προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων κλπ.	100.000	—	—	—	100.000	—
»	2	Διάφορα ἔξοδα	40.000	—	39.923	50	76	50
»	3	Ἔξοδα δι᾽ ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	50.000	—	25.200	—	24.800	—
		Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	15.000	—	9.553	30	5.446	70
»	4							
		Σύνολον	886.553	—	606.592	80	279.960	20

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β′. ἄρθρου 1.

«Ἀνασκαφαί».

1) Ὠδείου Περικλέους	Δρ.	12.210.—
2) Νέας Ἀγχιάλου	»	15.000.—
3) Θέρμου (δαπάναις ἀδελφῶν Παπαστράτου)	»	39.960.—
4) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	»	10.000.—
5) Ἀρχαίας Πελλήνης	»	2.780.—
6) Λακεδαίμονος (εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μαγούλας μέχρι τοῦ λόφου Μιστρᾶ) . . .	»	10.000.—
7) Δωδώνης	»	15.000.—
8) Δυτικῆς Μακεδονίας . . .	»	15.000.—
9) Δίου Μακεδονίας.	»	10.000.—
Σύνολον . . .	Δρ.	129.950.—

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Α′ Ἔσοδα	Δρ.	699.756.85
Β′ Ἔξοδα	»	606.592.80
Περίσσευμα .	Δρ.	93.164.05

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1931.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΠΑΝ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α΄ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1929 . . . . εἰς σώματα 800
2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1929 . . . . » » 800
3) Ἰωσὴφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ . . . . » » 550

Β΄. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς Δ΄ περιόδου (1924 κἑ.).						*2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Γ΄ περιόδου (1870/71 κἑ.)*					
Σειρὰ τόμων	*Πωληθέντες τόμοι*	*Τιμὴ τόμου*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*		*Σειρὰ τευχῶν*	*Πωληθέντα τεύχη*	*Τιμὴ τεύχους*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1924	2	250	—	500	—	1880	1	50	—	50	—
1925-1926	18	250	—	4.500	—	1922-1924	7	50	—	350	—
1927-1928	61	250	—	15.250	—	1925-1926	6	50	—	300	—
1929	49	250	—	12.250	—	1927	26	50	—	1.300	—
1929	1	125	—	125	—	1928	10	50	—	500	—
						1929	1	50	—	50	—
Ἄθροισμα	131			32.625	—	Ἄθροισμα	51			2.550	—

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	*Ἐπιγραφὴ συγγράμματος*	*Πωληθέντα σώματα*	*Τιμὴ σώματος*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . .	1	50	—	50	—
2	Χ. Τσούντα: Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908 . .	1	500	—	500	—
3	Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 . .	3	100	—	300	—
4	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. 1911	2	40	—	80	—
5	Γ. Κ. Γαρδίκα: Ἀρχαιολογικὰ μελετήματα. 1915	1	10	—	10	—
6	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	3	30	—	90	—
	Εἰς μεταφορὰν . . .	11			1.030	—

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος		Εἰσπραχθὲν ποσόν	
	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	11			1 030	—
7	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	5	30	—	150	—
8	G. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis. 1921	1	40	—	40	—
9	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Ὁ ἀποτυμπανισμὸς συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923	3	50	—	150	—
10	Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928 . . .	11	1200	—	13.200	—
11	Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	18	150	—	2.700	—
12	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440-1837). 1930.	11	150	—	1.650	—
	Ἄθροισμα	60			18 920	—

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς Δ' περιόδου (1924 κέ.) . . . . Δρ. 32,625.—

2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Γ' περιόδου (1870/71 κέ.). . » 2,550.—

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας . . . . » 18,920.—

Σύνολον . . . Δρ. 54,095.—

Γ'. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
		Ἐκ μεταφορᾶς	9
1901	1	1920	1
1903	1	1921	2
1906	1	1922	2
1907	1	1923	2
1908	1	1924	2
1914	1	1925 - 1926 .	2
1916	1	1927 - 1928 .	4
1918	1	1929	183
1919	1	Σύνολον	207
Εἰς μεταφορὰν	9		

2) *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.*

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
		Ἐκ μεταφορᾶς	9
1898	1	1920	1
1899	1	1921	8
1900	1	1922 - 1924 .	3
1908	1	1925 - 1926 .	2
1909	1	1927	3
1910	1	1928	3
1911	1	1929	71
1915	1		
1916 - 1919 .	1		
Εἰς μεταφορὰν	9	Σύνολον	100

3) *Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.*

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ συγγράμματος	Ἐξαχθέντες τόμοι
1	Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, τεῦχ. 1ον καὶ 2ον ἀνὰ ἓν	2
2	Π. Καββαδία: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900	1
3	Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. 1906	1
4	Π. Καββαδία — Γ. Καβεράου: Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, 1906/7	1
5	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος Μουσείου Λυκοσούρας. 1911 . . .	1
6	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920 .	1
7	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμπανισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923 .	3
8	Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928	2
9	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	7
10	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440 - 1837). 1930	21
11	Ἰωσὴφ Χατζηδάκη: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. 1931	67
	Ἄθροισις	107

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(1837 - 1931)

Δραχμαί

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* 1837 - 1931 (ΑΕ 1 - 69 : πρβ. πινάκιον παρὰ ⟨Β. Λεονάρδῳ⟩, Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1 - 8). Σχῆμα 4ον.

Περίοδος Α′ : τόμος 1-16 (1837 - 1860).

1837 - 1843 : τεύχη α′ - ιβ′, ιγ′ (καὶ ιδ′), ιε′ (τεῦχος ιϜ′ ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ′ - κθ′· 1852 - 1860 : τεύχη λ′ - νέ· πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη : α′, β′, γ′, δ′, ιθ′, κβ′ - κθ′, ν′, να′, νγ′-νε′· ἕκαστον τεῦχος . . . . 15.—

Περίοδος Β′ : τόμος 17 - 21 (1862 - 1874).

1862 : τεύχη α′-ιβ′ (τὰ τεύχη θ′-ιβ′ ἐξεδόθησαν τῷ 1863)· ἕκαστον τεῦχος . 15.—

1869 : τεῦχος ιγ′· 1870 : τεῦχος ιδ′· 1872 : τεύχη ιε′ καὶ ιϜ′ (τὸ ιϜ′ ἐξεδόθη τῷ 1873)· 1874 : τεῦχος ιζ′. ἕκαστον τεῦχος . . . . 45.—

Περίοδος Γ′ : τόμος 22-62 (1883 - 1923).

1883-1923 : εἷς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος· ἕκαστος τόμος . . . . 400.—

Περίοδος Δ′ : τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).

1924, 1925 - 1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἕνα τόμον). 1929, 1930 εἷς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένου· ἕκαστος τόμος . . . 375.—

2. *Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ ***Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου***· τόμος 1ος : 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η′ + στῆλαι 550. 1902 . . . . 80.—

3. *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας* 1837 - 1930 (ΠΑΕ 1 - 85 : πρβ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77 - 79).

Περίοδος Α′ : τόμος 1 - 13 (1837 - 1848/9).

1-3 (1837, 1837/8, 1838/9) : Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α′—Γ′ συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —

4 (1839/40) : Πρακτικὰ τῆς Δ′ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —

5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε′ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —

6 (1841/2) : Πρακτικὰ τῆς Ζ′ (γράφε : Ϝ′) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 . . . . 15.—

7-11 (1842/3 - 1846/7) : Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως. . . . . —

1-11 (1837-1846/7) : Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α′—ΙΑ′ Γενικῆς συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 - 1847. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

Δραχμαί

12 (1847/8): Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 . . . . 15.—

13 (1848/9): Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 . . . . 15.—

Περίοδος Β': τόμος 14-25 (1858/9-1869/70).

14 (1858/9): Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 . . . . 15.—

15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας· 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεῦχος . . . . 15.—

Περίοδος Γ': τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).

26-74 (1870/71-1919): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἕνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

75-85 (1920-1931): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἕνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἕνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

3Α. *Ὀργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεῦχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεῦχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεῦχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεῦχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

4. *Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι,* ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον): 1855 σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον . . . . 15.—

5. *Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας* ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853 . . . . 25.—

6. *Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί,* κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 . . . . 15.—

7. ***Εὐθύμιος Καστόρχης·*** *Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος.* Σχῆμα 8ον, σελίδες Ϝ' + 130. 1879 . . . . 45.—

7Α. *Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1897. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

8. ***H. G. Lolling·*** *Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου·* τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 . 180.—

Δραχμαί

9. **Π. Καββαδίας**· *Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900 . . . . 250.—

10. **Π. Καββαδίας**· *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . 45.—

10Α. ⟨**Βαλέριος Στάης**⟩· *Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων* ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . 75.—

11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie,* 1ère *session: Athènes 1905.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . 90.—

12. *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: **Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters**). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στῆλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . 400.—

13. **P. Kavvadias + G. Kawerau**· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890.* — **Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου**· *Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890.* Ἑλληνιστὶ και γερμανιστί. Σχῆμα φύλλου, στῆλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 600.—

14. **Χρῖστος Τσούντας**· *Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου.* Σχῆμα 4ον, στῆλαι ιϝ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . 600.—

15. **Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου**· *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν.* Σχῆμα 4ον, στῆλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . 150.—

16. **Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης**· *Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσούρας.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . 60.—

16Α. ⟨**Βασίλειος Λεονάρδος**⟩· *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα.* Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

17. **Γεώργιος Π. Οἰκονόμος**· *Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . 60.—

18. **Γεώργιος Κ. Γαρδίκας**· *Μελετήματα ἀρχαιολογικά.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . 15.—

19. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Τοπογραφία τῶν Δελφῶν*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . 50.—

20. **Βαλέριος Στάης**· *Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . 50.—

21. **Georgius P. Oeconomus**· *De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921 . . . . 60.—

22. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Ὁ ἀποτυμπανισμός,* συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 . . . . 80.—

23. **Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος**· *Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος—Παγασῶν.* Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928 . . . . 1200.—

24. **Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς**· *Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 . . . . 225.—

25. *Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος· Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440 - 1837.* Σχῆμα 8ον, σελίδες κF + 257, πίνακες 5. 1930 . . . . 250.—
26. ***Ἰωσὴφ Χατζιδάκη.*** Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931 . . . . 60.—
27. ***Γ. Σωτηρίου·*** Χριστιαν. Θῆβαι. Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5 1931 400.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1. ***Βασιλείου Λεονάρδου:*** Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 . . . . δραχμαὶ 100.—
2. ***Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου:*** Θηβαϊκὰ (=Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1 . . . . . λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (86ος) τόμος τῇ 30. 6. 32.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ" 5801